

SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Nr. 32 - november 2006 - Årgang 17

Innhold

Vi gratulerer Østmarkas Venner!	2
«Humanitærbilen»	3
Forvaltningsplan med spennende perspektiv	3
BØLER FØR BYEN KOM– trekk fra gårdens historie	4
Dagligliv på Bøler i mellomkrigstiden	11
Prisutdelinger på Bydelsdagen 2006	12
Flaggermustur ved Østensjøvannet	13
Østensjø-Rusken 2005	14
Artspresentasjon – lintorskemunn, høstens siste blomstring?	15
Almanakken 2007	15
Tidlig høstis på vannet	15
Rødrev påkjørt i Østensjøveien	15
Hasselnøttene ved Tallberget	16
Lysvandring langs Alnaelva 2006	17
Krankesjön og Skrylleområdet i Skåne – ideer til Miljøparken?	18
Artspresentasjon: Maursverming på sensommeren	21
Karnappmannen – del 12	22
Østensjø ring 78- Ny busslinje rundt Østensjøvannet	25
Om hundreårsmarkeringer, fugler og litt til	26
Tresking på Abildsø gård	29
Vannprøver	32
Svartkråke - ny art for vannet	33
Ringmerkingsatlasene er klare	33
«Prøvefeltet» ved Klopptjern - et halvt år etter!	34
Våtmarksdagen 2006	35
SkoleGårds prosjektet på Abildsø Gård	36
Jens Laurits Seip Mitt Østensjøvann	37
Detaljen- rampa i nord	38
Artspresentasjon fugl - storspove	39
Forvaltningsplanens høringsforslag i sammedrag - høsten 2006	40
Flytende øyer i Titicacasjøen	50
Billedkavalkader fra Østensjødagen og Bydelsdagen	52

Vi gratulerer Østmarkas Venner!

Østmarkas Venner har 40-årsjubileum og kan samtidig glede seg over et medlemstall som har passert 3.000. I mer enn halvparten av denne tiden har våre to organisasjoner arbeidet parallelt med saker som har mange likhetstrekk. I forbindelse med jubileet sender vi vår takk, våre gratulasjoner og ikke minst et ønske om fortsatt fremgang i de kommende år.

Oppdaget forurensning eller skadde dyr?

Ved forurensning, oljeutslipp eller lignende, kontakt Vann- og avløpsetatens telefonvakt: 23 43 79 00 (hele døgnet!).

Ser du skadde dyr som kunne trenge hjelp, ring Dyreambulansen på 02222 (kommunal instans) eller Fuglehjelpen: 90 08 61 61.

Forsidefoto:
Bøler gård – våningshuset

Fotograf: Amund Kveim

ØSTENSJØVANNETS VENNER POSTBOKS 77 OPPSAL 0619 OSLO

E-post/nettsider

post@ostensjovannet.no
www.ostensjovannet.no

Sothøna

ISSN: 1504-0615

Redaksjon

Leif-Dan Birkemoe

Paul Fekjær

Finn Arnt Gulbrandsen

Audun Brekke Skrindo

Design og layout

Audun Brekke Skrindo

Grafisk produksjon

Mediehuset Gan

Anonnsesider

Globus Trading/John Liberg

22 26 05 17

Forsideologo

Anne Durban

Opplag

2600

Foreningens styre

Leder: Amund Kveim

22 27 43 86

Nestleder/kasserer: Leif-Dan Birkemoe

22 27 51 93

Sekretær: Finn Arnt Gulbrandsen

22 27 28 10

Styremedlemmer

Tove Andersen

Finn Arnt Gulbrandsen

Eirik Wærner

Paul Fekjær

Audun Brekke Skrindo

Varamedlemmer

Johan Mollatt

Gunnhild Riise

Kristin Kvarme

Tore Nesbakken

Medlemskontingent 2006

Hovedmedlem kr. 100

Husstandsmedlem kr. 10

Foreninger m.m. minst kr. 400

Firma/bedrift m.m. minst kr. 800

Kontigenten betales til foreningens

bankgirokonto:

7874 05 56761

Org.nr: 983 034 446

Redaksjonen avsluttet 12.11.2006

Vi takker annonsører for støtte til
utgivelse av bladet

Leder

*Leder i Østensjøvannets
Venner: Amund Kveim*

Forvaltningsplan med spennende perspektiv

Etter flere års arbeid foreligger endelig første utkast av forvaltningsplanen for Østensjøområdet Miljøpark.

Med dette har Friluftsetaten, Vann- og avløpsetaten, Kultur- og idrettsetaten, Byantikvaren, Bydel Østensjø, Fylkesmannens Miljøvernavdeling, Østensjøvannets Venner og eierne av Østensjø og Abildsø gård gått sammen for å få dokumentert områdets verdier og utfordringer. Enda viktigere er det at man har greid å samordne sine interesser i form av konkrete forslag vedrørende skjøtsel, arealdisponering og tilrettelegging. Dette betyr at man står samlet bak de omfattende forslag planen inneholder, og derved indirekte kravet om at planen må følges opp med økonomiske midler for å kunne gjennomføres.

Østensjøvannets Venner startet sitt arbeid i 1983 og vi har fått utrettet mye i form av allmenn aksept for at området må bevares, fredning av vann, våtmark og gårdsanlegg, og ikke minst den samlede reguleringsplanen for hele Østensjøområdet som ble vedtatt i 2002. Likevel er det denne forvaltningsplanen vi virkelig har ventet på i alle disse årene.

Verdiene er beskrevet, ønsker og behov for videre arbeid er dokumentert, og med denne planen er veikartet utlevert. Nå gjenstår det å gå fra ord til handling, og Østensjøvannets Venner står klar til å bidra. Det er derfor opp til de styrende og bevilgende myndighetene i Oslo kommune nå å avgjøre om det menes alvor. En storstilt innsats for Østensjøvannet er nødvendig ut fra naturfaglige hensyn. Her har vi ikke bare et lokalt, men også nasjonalt ansvar. Samtidig vil en storsatsing være til glede for oss titusener som bor i området, bruker det og er glad i det.

Vi takker for støtte

Foreningens arbeid er basert på frivillig innsats. Det er derfor med stor glede vi mottar anerkjennelse og støtte til vårt arbeid. En gruppering bestående av Nordstrand Blad, Abildsø Motorforum, Senter Syd Mortensrud og de lokale Shell-stasjoner har gått sammen om å stille en bil til disposisjon for frivillige krefter i Oslos sørøstre deler. Østensjøvannets Venner vil med dette takke for at vi nå har hatt «Humanitærbilen», en Chevrolet Kalos, til fri disposisjon i en måned. Slike prisverdige tiltak inspirerer oss til fortsatt og forsterket innsats. La oss håpe at det samtidig fører til større bevissthet rundt verdien, og nødvendigheten, av frivillig arbeid generelt, og at flere velger å delta.

Østensjø, november 2006
Amund Kveim

«Humanitærbilen»

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

I media leser vi stadig om at ideelle og humanitære organisasjoner sliter med anstrengt økonomi, og at samfunnsnyttig arbeid utføres av frivillige. Heldigvis har vi mange ildsjeler som stiller opp og utfører arbeid vi alle direkte eller indirekte har glede av.

Dette forholdet har inspirert Nordstrand Blad til å gå sammen med Senter Syd Mortensrud, Chevrolet-importøren Abildsø Motor Forum og lokale Shell-stasjoner om å stille en flunkende ny bil til disposisjon for slike frivillige krefter. I 2006 har derfor en Chevrolet Kalos med fri bensin, vask, bompenger, forsikring m.m. blitt stilt til disposisjon til dette formål. De heldige

har til nå bl.a. vært Frivillighetssentralen på Bøler, Dyrebeskyttelsen, Bækkelaget Sportsklubb (Norway Cup) og nå altså i én måned Østensjøvannets Venner. I november vil foreningen Alternativ jul disponere den, og Prosjekt SkoleGård på Abildsø gård er blant de gjenværende kandidatene.

Ikke nok med at bilen stilles til disposisjon for én måned av gangen, men den vil også bli donert til én av organisasjonene ved årets utløp. Her vil Nordstrand Blads lesere og distriktets beboere for øvrig få anledning til å stemme frem hvem dette skal bli. Følg derfor med i din lokalavis og vær med på å stemme frem en verdig vinner!

BØLER FØR BYEN KOM – trekk fra gårdens historie

For oss innflyttere er det lett å glemme at Bøler-området i over tusen år var en del av den gamle Aker-bygdens kulturlandskap. Gården Bøler har hele denne tiden gitt sitt utkomme til eiere og beboere, og det var først ved drabantbyutbyggingen på 1950-tallet at gårdsdriften opphørte og området fikk den karakter det har i dag. Synet av det intakte gårdstunet innerst i Bølerveien får oss til å ville vite mer om vårt nærområdes eldre historie.

Tekst: Amund Kveim

Gårdsnavnet Bøler er ikke uvanlig. Det finnes i Norge over 20 slike gårdsnavn (Bøl, Bøle og Bøler), hvorav hele 9 Bøler-gårder i Akershus. Selve navnet er tolket som en flertallsform av bøl eller bol, dvs. bosted, noe vi gjenkjenner fra ordet hovedbøl. Denne gamle ordbruken forteller oss at gården er gammel, men ikke hvor gammel. Navneforskere vil hevde at gården i hvert fall er fra vikingtiden, om ikke eldre.

Bøler gård grenser mot Østensjø i vest og nord, Bråten i øst og Bogerud i sør. Jordbruksarealet lå øst for tunet, på begge sider av det som i dag er Ytre Ringvei fra Kringkollen i nord til Myrvoll i øst (tidligere husmannsplass under Østensjø), og til hestehagen ved Bøler kirke i sør. På det store jorder i øst stakk fjellet opp i dagen to steder, og her fikk skogen lov å stå. Disse små kollene ble kalt Lille Lunden (rett nordøst for låven) og Store Lunden (der blokkene i Bølerbakken nå ligger). Skrenten ned mot Østensjø ble før kalt Bølerlia og høydedraget i nord (mellom Kringkollen og Ulsrudveien)

ble kalt Bølertoppen. Bølerskogen gikk sørøstover mot grensen til Bråten og helt nord til Bølerputten (eller Bølerkulpen) som lå der Haraløkka idrettsanlegg ligger i dag. Midt i Bølerskogen lå eiendommens høyeste punkt; Brenningsåsen. Alle eiendommer som i dag har gårdsnummer 164 ligger på grunn som tilhørte Bøler. Gårdsbebyggelsen er, som på mange andre gamle gårder, vakkert plassert på en høyde, 167 moh., med god utsikt i alle himmelretninger.

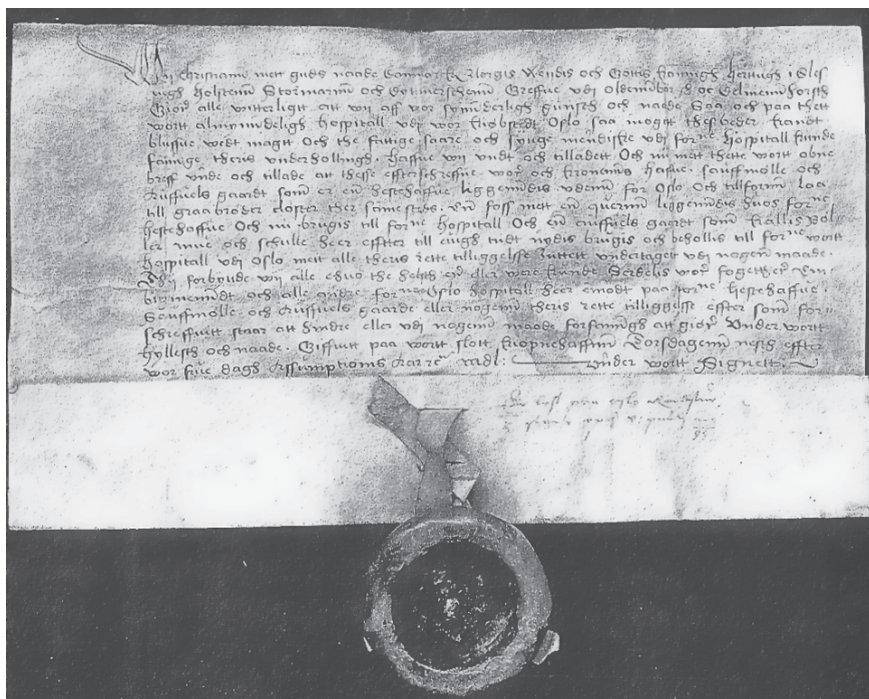
Oldtid og middelalder

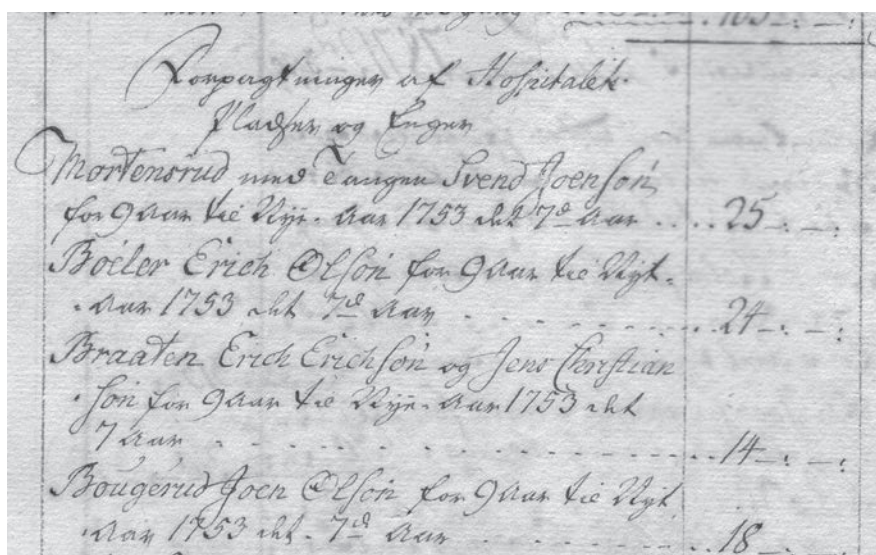
Det er ikke registrert oldfunn fra Bøler, men vi vet at det på mange av de omkringliggende gårdene finnes gravrøyser og er gjort funn. En rekke gjenstander fra steinalderen er funnet på Østensjø gård, og det er verdt å nevne gravhaugen i Ulsrudveien 21, de to gravrøysene ved Rustadgrenda 1, og gravhaugene på

Oppsal og Østensjø gård. Verdt å merke seg er også myntfunnet som ble gjort i Østbyfaret, en romersk denar fra ca år 100 f.Kr. som kom frem ved gravearbeider. Området rundt Østensjøvannet har åpenbart vært bebodd i uminnelige tider, og både Østensjø og Abildsø er helt sikkert jernaldergårder. Bogerud og Bråten (ved Nøkle vann) er trolig langt yngre. Rud-gårdene er antatt å være fra kristen middelalder, mens Bråten-navnet er mer ubestemmelig. Mye tyder på at Bråten er en relativt ung gård som er ryddet på Bølers grunn på 16- eller 1700-tallet, og i eldre tid ble den kalt Bølerbråten.

Første gang Bøler er nevnt i de skriftlige kildene er i biskop Eysteins jordebok fra ca. år 1390. I kristen middelalder havnet som kjent svært mange av gårdene i Oslo-området i kirkens eller kirkelige institusjoners eie, og biskopen utarbeidet

Christian III gir Bøler til Oslo Hospital. Kongebrev fra 1550 (DN 1153) Gjengitt med tillatelse fra Riksarkivet.

Fra Oslo Hospitals regnskap 1752. Gjengitt med tillatelse fra Oslo Hospital.

en samlet fortegnelse over det som lå under hans doméne. På denne tiden var det slik at den eneste sikre pengeplassering var i fast eiendom som kunne gi leieinntekter til løpende drift av kirkens mange funksjoner. Her fremgår det at Bøler den gangen var delt i to bruk og at biskopen eide hele det ene og deler av det andre. Dette var få år etter svartedauden og det ser ut til at bare ett bruk overlevde denne perioden. I jordeboken er det imidlertid senere føyd til en interessant opplysning. Det heter der at Bøler i 1453 selges til forstanderen i Fransiskaner-klosteret (som lå i gamlebyen) og at de «40 lette gylden» som ble betalt skulle benyttes av Oslobispen Gunnar Holk for å reise til Roma og bli velsignet av paven.

Hospitalets avlsgård

Ved reformasjonen ble alt jordegods som hadde tilhørt kirkene og klostrene lagt inn under kongen og Bøler ble derved krongods fra 1536. Fransiskaner-klosteret stod imidlertid i en særstilling idet det hadde drevet hospitalsvirksomhet som det kunne være hensiktsmessig å videreføre. Kongen besluttet derfor at en rekke eiendommer skulle tilbakeføres, først en rekke gårder i 1538 (bl.a. Bogerud) og deretter, ved et særskilt kongebrev i 1550, der Kristian 3. «skjenker» Bøler til hospitalet til underhold for «fattige, sære og syke mennesker» i kjøpstaden Oslo. I kongebrevet omtales den som avlsgård. Dette forteller oss at Bøler i klostertiden, i hvert fall delvis, har vært benyttet direkte av klosteret for å frembringe det klosteret selv trengte av forsyninger som korn, kjøtt, melkeprodukter og ved. I gamle lensregnskap og tingbøker omtales enkelte av dem som bodde på Bøler i denne tiden: Olav Bøler i 1557–61, Halvor Bøler i

1636, Mons Bøler i 1646 og Christopher Bøler i 1685.

Spredte opplysninger fra Oslo Hospitals gamle regnskaper gir oss innblikk i forholdene. I 1550 er det nevnt at Bøler hadde forsynt hospitalet med 1 ¼ bismerpund smør (10,5 kg), 6 griser til jul, fastelavn og påske samt ull til 60 alen vadmel. Det var altså både kyr, sau og gris på gården. I 1636 ser vi at tjenestefolk er leid inn fra Bogerud for å være med å sette opp gjerder og for å delta i slåttene. I 1660-årene skulle inntektene fra Bøler utgjøre en del av lønnen til Hospitalsforstanderen, og i 1664 ble det hentet tømmer fra Bølersbogen for oppsetting av nytt fehus ved hospitalet i byen. Etter hvert ble det uhensiktsmessig for Oslo Hospital å administrere de mange hundre gårdene eller gårdpartene de hadde rundt omkring på østlandet og det ble i 1735 besluttet at gårdene skulle selges og at man skulle basere seg på forrentning av kapitalen. Pengevesenet i landet skulle nå muliggjøre dette. Gårdene hospitalet eide i Aker skulle imidlertid beholdes og det ble holdt forpaktningssauksjoner for 9-årskontrakter.

Det ser ut til at det var Erik Olsen og hans kone Anne Brynildsdatter som fikk denne første kontrakten på Bøler. Senere overtok sønnen Ole Eriksen som var gift med Ingeborg Brynildsdatter, datteren til en tidligere bruker, Brynild Tryggesen. Forpaktningssauksjonene ga neppe særlig velstand, for ved skiftet etter Erik Olsen i 1765 sies det at det bare var «ringe løsøre» i boet. Fra begynnelsen av 1770-årene er det en ny familie som har kontrakten, først Halvor Tostensen noen år og deretter sønnen Lars Halvorsen (ca 1759–1820)

og konen Johanne Gudmundsdatter (ca 1751–1826).

Fra 1794 hadde hospitalet foretatt endringer i kontraktene; avgiftene ble oppjustert og forpaktningssauksjonene ble gjort livsvarige. Dette siste ga trolig brukerne en større grad av trygghet enn tidligere, men det daglige livet som bruker på Bøler ble neppe bedre. Fra 1820 startet hospitalet salg av de siste gjenværende gårdene etter hvert som de ble bygselledige. For Bølers vedkommende ble salget gjennomført ved offentlig auksjon i 1827, etter at enken Johanne døde.

Selveier og husmenn

Kjøper, og derved gårdens første selveier, var Hans Gulbrandsen (1792–1876) sønn til forpakteren på Bremsrud, Gulbrand Jensen. Han hadde i 1821 giftet seg med datteren til Lars og Johanne på Bøler, Maria Magdalena (1791–1869). Gårdbruker John Berg på Ulsrud stilte opp som kausjonist for et lån, og kjøpekontrakt kunne skrives, dvs. Hans måtte undertegne «med påholden penn». Igjen krevdes det kongelig godkjenning; denne gang av selveste Carl Johan. Kjøpesummen var 1.500 spesiedaler, hvorav 2/3 skulle betales kontant og 1/3 i form av årlige avgifter til hospitalet som jordavgift og kornrente. Oslo Hospital drives fremdeles i dag, og fra Bøler gård ble det betalt avgifter helt til 1941 da de ble innløst med en engangsbetaling. Dette var en stor dag for familien. Med dette var siste

Kartutsnitt, Christiania og omegn, Vibe og Irgens 1844. Gjengitt med tillatelse fra Statens kartverk.

rest av middelalderens mektige kirkegods endelig oppgjort.

Jordbrukstillingen fra 1845 viser at Hans Gulbrandsens hadde 2 hester, 7 kuer, 6 sauer og en gris på Bøler. Bogerud hadde omtrent samme besetning, og begge disse gårdenes husdyrhold og åkerdyrking var beskjedne målt mot de omkringliggende gårdene. («Farsgården» Bremsrud inne ved Nøklevann hadde mindre dyrket mark, men hadde det dobbelte antall kyr.)

Hans og Maria Magdalena var barnløse, men Hans hadde mange søsken som ville bli arvinger. De forsøkte derfor å tilrettelegge overdragelsen av gården så godt de kunne, mens de begge var i live. Husmannsplassene Bølerbakken og Bølerengen hadde søsteren Berte og broren Nils fått kontrakt på allerede i hhv. 1857 og 1862, med rett til senere å kjøpe plassene etter takst. Bølerbakken (også kalt Bølerbråten) lå i området ned mot Eterveien mens Bølerengen (også kalt Bølerstuen) lå omtrent der bensinstasjonen nå ligger. Berte benyttet anledningen til å kjøpe den lille plassen i 1868. I skiftet som Hans og Maria Magdalena fikk satt opp i 1865 redegjorde de detaljert for hvorledes oppgjøret etter dem skulle gjennomføres. Broren Jens Gulbrandsen, som eide nordre Bogerud, skulle få gården for 3000 spesiedaler samt føderåd for de gamle. I tillegg var det klart spesifisert hvorledes øvrige arvinger skulle løses ut etter deres død.

Jens solgte straks Bogerud som han hadde kjøpt av Hospitalet i 1840 og drev deretter Bøler videre. Det ble nok i hans tid tatt ut og solgt mye fra skogen, men inntektene strakk ikke helt til. Da Hans som den siste av de to gamle døde i 1876

Tunet på Bøler 1865.
Utsnitt av gårdskart.

ble det trolig for dyrt for Jens å løse ut øvrige arvinger, og gården ble derfor lagt ut for salg.

Utvidelse og modernisering

Den nye eieren Anton Johannessen (1839–1918) var født i Kråkstad av foreldre Johannes Ellefsen og Kristine Arnesdatter. Kona Marthe Marie Andersdatter (1839–1907) var fra nabobygda Hobøl i Østfold. Anton forpaktet i 1870-årene Nedre Blindern som på den tiden var Vestre Akers prestegård. Sognepresten var Jørgen Moe som kanskje er mer kjent for nedtegnelsen av eventyr sammen med Peter Christen Asbjørnsen. Ved kjøpet i 1879 måtte Anton betale 16.200 kroner og i tillegg 1.800 kroner for det lille bruket Bølerbakken. Anton var agronomutdannet og mente at gården var i minste laget. I 1881 kjøper han derfor den tilgrensende Østensjø gårds hestehage, i 1883 gårds-skogen på Nordre Bogerud og i 1892 hele den resterende delen av Nordre Bogerud. Han tar også Bøhler som familienavn, og det er Bøhler-familien som sitter med den gjenværende del av gården i dag.

Anton var en driftig herre og startet straks med omlegging av gården. Han måtte ta opp lån i forbindelse med overtagelsen, og det ble i den forbindelse foretatt en

taksering av gården i 1883. Der fremgår det at husene var i dårlig forfatning og at jorden hadde vært dårlig drevet. Men allerede nå har Anton satt i gang med dreneringsarbeider, han doubler antall dyr, avvikler husmannsplassene, og går straks i gang med bygningene.

Gårdens bygninger

Tunet på Bøler består i dag av våningshus, låve og stabbur. (I tillegg inngår drengestua nord for tunet og kårstua i nordvest, som begge nylig er solgt ut.) Familietradisjonen vil ha det til at kårstua (Bølervn. 29) er den opprinnelige stuen på Bøler, og videre at drengestuens første etasje (Bølervn. 22) er flyttet hit fra Bogerud og deretter påbygget. Gamle kart kan gi oss en pekepinn om utviklingen. I Jens Gulbrandsens tid så tunet helt annerledes ut enn i dag. Der var fem forskjellige bygninger hvorav den ene var en lang låve som lå på tvers der Bølerveien kommer inn til tunet i dag. I tillegg var det to bygninger på både Bølerengen og Bølerbakken og to på Nordre Bogerud som senere ble tillagt Bøler. Da Anton overtok i 1879 ble det sagt at låven var ny og i god forfatning, men han fikk den utvidet mot sør med oppmurt gjødselkjeller, og her er byggeåret 1885 murt inn med stein.

Vi vet ikke eksakt når det «nye» våningshuset i sveitserstil ble oppført. Byantikvaren gjetter på 1885, men Anton Bøhler (1909–85) har fortalt at byggeåret var 1895. Familietradisjonen vil også ha det til at gamle Anton Johannessen satte det opp sammen med sønnen Johannes som i så fall var 15 år da det sto ferdig. Her kunne tjenestefolket gå inn gjennom en egen inngang opp til sine rom over kjøkkenet. Huset er omtrent uforandret i dag, bortsett fra at verandaen nå er bygget

Bøler gård sett fra syd før utbyggingen.

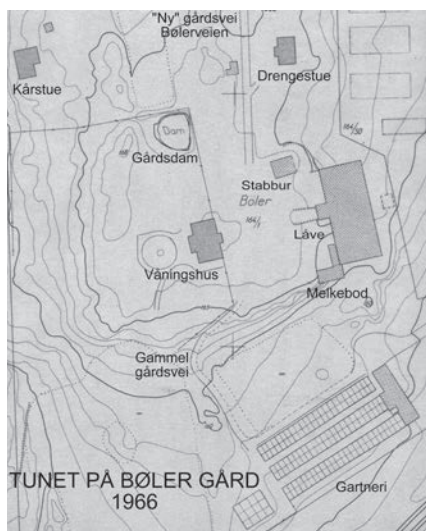
inn. Et gammelt bilde viser huset ganske nytt og med nylig anlagt hage, sistnevnte visstnok utført av en svensk anleggsgartner. På bildet ser vi til høyre for våningshuset, dvs. lengst øst i tunet, at det står en annen eldre bygning som nå for lengst er borte. Grunnmurene etter denne kom frem ved gravearbeider på tunet i 2003. Dette kan være den opprinnelige stuen på Bøler som sies å være flyttet og som senere har vært benyttet som melkekjørbolig og deretter kårstue. Stabburet hadde tidligere et flott klokketårn, men det ble tatt ned for mange år siden. Stabursklokken eksisterer likevel fremdeles. Frem mot

Stabburet med klokketårn.

første verdenskrig har tunet i prinsippet fått den form vi i dag kjenner det, selv om vi er noe usikre på når kårboligen ble satt opp. Melkeboden med tilbygg er satt opp i to omgangerrundt 1915 og 1944. I tillegg har det selvfølgelig vært ulike andre små bygninger som utedo, vedbod

Reguleringskart 1966. Utsnitt Bøler gårds tun.

og hønsehus. Den gamle store utedoen sto øst i tunet og her var det to dører; en til tjenestefolket og en til vertskapet selv. Den siste var alltid låst. Den gamle gårdsveien gikk opprinnelig opp Bølerbakken fra Bogerud, og krysset Bølerbekken omtrent der T-banen i dag krysser Ytre Ringvei. Ny og langt bedre veiforbindelse ble etter

Våningshuset nybygget.

hvert etablert fra Ulsrudveien; det som i dag heter Bølerveien.

Eterfabrikken på Bogerud

Kjøpet av nordre Bogerud i 1892 skulle vise seg å være klokt, idet Anton Johannessen raskt kunne avhende et areale som i jordbrukssammenheng var mindre viktig. Rundt forrige århundreskifte var nemlig ingeniør Frans Holst på jakt etter et egnet sted å sette i gang produksjon av eter. Bogerud var ideelt, idet det lå langt fra nærmeste bebyggelse (ekspløsjonsfare), i rimelig avstand til jernbane (Østensjøveien ned til Bryn jernbanestasjon) og hadde tilgang til kjølevann til produksjonen (Bølerbekken). Tomt ble derfor utskilt både til fabrikken A/S Den Norske Æterfabrikk og til et lite småbruk til Holst selv, Fagerås. Fabrikken ligger der den dag i dag og produserer fremdeles eter, men av småbruket er det bare hovedhuset igjen, Villa Fagerås i Bogerudveien.

Med byen som nabo

I 1909 overtok sønnen Anders Johannes Bøhler (1880–1964), gift med Karoline Marie Lynne (1881–1936) fra Manglerud. Han hadde gått på vinterlandbruksskole og drev farsgården videre mens byen og villabebyggelsen rykket nærmere. Både på Skøyen, Oppsal, Østensjø og Abildsø skilles det ut hustomter i stor målestokk. Det har sikkert vært fristende for Bøhlerfamilien å tjene raske penger på utparcellering, men her var man standhaftige og innstilt på at gården skulle drives uavkortet og fortsette å være familiens levebrød for kommende generasjoner.

Villabebyggelsen skulle imidlertid danne et nytt næringsgrunnlag idet det var mange som ønsket melk fra gården levert direkte på døren. Fjøsset utvides og det legges opp til mer melkeproduksjon. Fra Bøler ble det helt frem til krigens slutt kjørt melk ut til kunder i Oppsal og Godlia-området, men det ble også levert melk på melkerampen som sto nederst i Ulsrudveien. Is til kjøling av melken skar de om vinteren i Østensjøvannet og lagret den i et ishus, eller isbinge, som sto nedenfor stabburet.

I mellomkrigstiden var det rundt 30 kuer, fire hester, fire griser, 50 høner foruten hundene på gården. En stor Newfoundlandshund hadde hundehus under trappen på stabburet. Hestene var gode

Anders Johannes Bøler 1880–1964

Familien på Bøler ca. 1917. Gamle Anton Johannessen med langpipe foran til høyre. Barnebarna Anton og Goro-Marie på hver side av sin mor Karoline Marie (f. Lynne). Anders Johannes bak til høyre.

å ha både i jordbruket, og ikke minst til utkjøring av melk. (Traktor kom det ikke til gården før etter krigen.) I tyveårene var man utsatt for en forferdelig hendelse idet de fire hestene på gården samtidig gikk ned i en myr øst for gården. Som om ikke det var nok, hendte det en gang at de hadde glemt å låse hønsehuset bak låven en natt. Neste morgen var det en sti av døde høner fra gården opp mot skogen. Reven hadde tatt dem alle.

På denne tiden var det mange personer som inngikk i det fellesskapet gården utgjorde. Fra slutten av 1920-årene bodde Helmer Nilsen med kone og 7 barn i 2. etasje i drengestuen, mens Bernt Enge med kone og fire barn bodde i første etasje. I dag vil nok mange si det nesten er utrolig at hele 15 personer kunne bo i dette lille huset. Helmer var sveiser og tok seg av kyrne og melkeproduksjonen, mens Bernt var gårdsgutt som hjalp Johannes med jordbruksarbeidet. I tillegg var det ofte leieboere i annen etasje i hovedhuset. Befolkningsveksten i Oslo var stor i mellomkrigstiden og det syntes uunngåelig at i hvert fall deler av Aker

kommune ville måtte inngå i Oslo by. I 1934 ble det utarbeidet en generalplan for kommunene Oslo, Aker og Bærum og det ble med stor tydelighet vist at store deler av den gamle jordbruksbygda Aker skulle bli boligområder. På denne tiden besto Bøler gård av 319 mål innmark og 530 mål utmark.

Krigsårene 1940–45

Krigen skulle sette en foreløpig stopper for disse planene. Den 9. april 1940 var sønnen Anton og datteren Goro-Marie på vei ut med melkevognen da de så tyske fly komme over området. Anton pakket straks sekken og møtte til tjeneste og ble lenge borte. Søsteren som giftet seg i juni 1940 husker at det var trist fordi ingen i bryllupet visste hvor han var eller hva som hadde skjedd. Han kom senere vel hjem igjen, og vi vet at det på gården senere under krigen ble ordnet med skjul på låven for flyktninger og motstandsfolk. Her hadde de også som så mange andre gjemt unna en radio slik at de kunne høre nyheter. Alt dette må ha vært risikabelt, for på jordene nord for gården var det etablert en tysk radiostasjon, og Eter-

fabrikken var bevoktet fordi den var et mulig sabotasjemål. Senere under krigen måtte Anton selv flykte over grensen til Sverige.

Dommedag for gårdsdriften

Ved krigens slutt var boligproblemet i Oslo-området større en noensinne og ved sammenslåingen av Oslo og Aker kommune i 1948 var områdets skjebne beseglet. Ny generalplan ble laget og endringer i lovverket muliggjorde ekspropriasjon av gårdene dersom eierne var motvillige til salg. Erstatningene skulle til og med foretas til takster fra før krigen basert på jordbruksverdien og ikke den reelle tomteverdi. Fra høsten 1949 ble det forhandlet om avståelse av grunn. Kommunen var redd for at en eventuell rettslig prøving av ekspropriasjon skulle gi eierne rett eller, mer sannsynlig, høyere erstatning

Ved fjøset.

enn det Prisdirektoratet hadde fastsatt. Forhandlingene førte ikke frem og 8. mars 1950 vedtok kommunen ekspropriasjon av Bøler dersom ikke en minnelig ordning ble inngått innen utgangen av 1950. Bystyrets vedtak var enstemmig og ble ikke engang debattert.

Det var sønnen Anton (1909–1985) og konen Marit (1909–2000) som måtte ta denne tunge beslutningen; faren Johannes var 69 år og enkemann da han i 1949 overførte gården til Anton. Han satte som betingelse for eventuelt salg at familien skulle få beholde gårdsbygningene og 40 mål omkringliggende grunn. Meget motvillig ble dette akseptert av kommunen og kontrakt ble underskrevet i desember 1950. For kjøpesummen 1,4 millioner kroner fikk kommunen 813 mål inn- og utmark. Gamle Johannes flyttet over i kårstua og bodde der frem til sin død i 1964.

Fra Milorgs hemmelige liste over tyske anlegg i Aker 1944.

Dokumentet tilhører Amund Kveim.

BÖLER	Radiostasjon øst for Østensjøbanen
59 52 45 N	Brakker
10 50 30 Ö	Landminer er lagt ut
15C 892 433	Området er omgitt av piggetråd

Bøler gartneri og blomsterforretning

Det må ha vært med betydelig bitterhet og vemod Anton og familien ga fra seg slektsgården, og familien husker dette

fortsatt som en trist dag. De reiser først en tid omkring for å se etter andre gårder som de kanskje kunne drive videre, men Marit er knyttet til nærområdet og vil ikke flytte. Det blir også vurdert å starte hønseri, men det blir de nektet av hensyn til potensielle luktproblemer. Anton ble derfor sittende som forpakter for jordveien på Bøler gård frem til det siste driftsåret 1953. Til slutt bestemte man seg for å satse på gartneridrift og tre store drivhus ble satt opp på jorden

Annonse i Gamle Aker Budstikke 20. desember 1963

ned mot Bølerbekken. Den første tiden ble det dyrket frem agurker og tomater m.m., men etter hvert som det ble stadig flere henvendelser fra nærmiljøet ble det også etablert blomsterforretning. Sammen med utleie av låven ble dette

Flyfoto K. Harstad 1960. Gjengitt med tillatelse fra Johan Ottesens fotoarkiv.

levebrødet, ikke bare for familien, men også for den gamle sveiseren og gårdsgutten. Kundegrunnlaget i nærmiljøet ble stadig større og i tillegg til vanlig salg av blomster og planter var det penger å tjene på kransebinding og oppsatser. Marit, som jo var datter av kaffegros-

serer Edvard B. Aamodt på Nordstrand, var ikke ukjent med forretningsdrift og regnskap og det var hun som vel hadde styringen med gartneridriften. Fra slutten av 1980-årene var det datteren Randi som drev forretningen frem til avviklingen ved utgangen av år 2000.

Anton og Marit Bøhler 1981. Foto Arbeiderbladet. Gjengitt med tillatelse fra Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

Bøler – en bydel

Fra tunet på Bøler gård kunne de følge fremdriften i utbyggingen av Bøler, spesielt i form av høyblokkene som reiste seg i Bølerlia og forandret landskapsbildet fullstendig. Her oppe hadde gården hatt vannforsyning fra et lite oppmurt basseng, her hadde Johannes brutt opp nytt land og her gikk kuene på beite de siste årene før anleggsmaskinene rykket inn.

Anton Bøhler klarte likevel å forholde seg til den nye tid. Han engasjerte seg i kommunepolitikken og deltok ofte i bystyremøtene for Høyre. Han var også en periode formann i det gamle Aker Sogneselskap (i perioden 1968–72), og han ble raskt en person som engasjerte seg i nærmiljøet i drabantbyen Bøler. Et godt eksempel på Anton og Marits gode sinnelag er at da det ble behov for kirke i området, velger de å gi kirketomten som gave til menigheten. Det fortelles at hun en kveld etter at Anton hadde sovnet vekket han og sa: «Anton, du skal gi tomt til kirken». Anton svarte, bare halvveis våken, ja, og neste morgen var det bestemt at området nederst i den gamle hestehagen skulle bli kirketomt. Marit var glad i å veve og i menighetshuset henger fremdeles et av veggteppene hennes.

Gårdskart 1902 (Utsnitt). Nordre Bøgerud er innlemmet i Bøler og tomt til «Nafta'n» er solgt ut. Vi ser bl.a. gårdsdammen, Bølerputten, Bølerbekken, Bøgerudbekken og de to små kollene i innmarken.

Etter hvert fikk familien anledning til å realisere litt av den gjenværende eiendom. Boligprosjektet «Bølertunet» (regulert i 1977) sør og vest for gårdsbebyggelsen ble gjennomført i en helt annen stil enn blokkbebyggelsen som dominerer mye av Bøler-området for øvrig. Prosjektet møtte lokal motstand, men ble, ikke uten grunn, prisbelønnet av kommunen i 1980. Her fikk også de tre døtrene og deres familie sette opp sine hus. Senere er den gamle drengestuen solgt fra, gartneriet solgt og revet, og nå i 2006 er også den opprinnelige Bølerstuen solgt.

Etter Anton og Marits bortgang i hhv. 1985 og 2000 var det ingen av de tre døtrene som overtok. Ny eier fra 2001 er barnebarnet Harald som nå bor der med kone og barn. De yngste på Bøler i dag er med andre ord 6. generasjon i familien etter Anton Johannessen som kjøpte gården i 1879. Lokalene i stabbur og låve leies ut som lager og kontor. Gården, og særlig låven, har i alle år siden drabantbyutbyggingen vært et landemerke i bybildet der den har ligget lett synlig for alle på vei inn og ut av Bøler-området. Nå er det nylig satt opp lavblokker som delvis skjuler gården fra hovedveien, men gårdsbygningene vil i uoverskuelig fremtid forbli selve sym-

bolet på dette områdets historie. Tunet er likevel ikke fredet, men står behørig oppført på Byantikvarens gule liste som bevaringsverdig.

Takk til kontorleder Marit Vraalsen ved Oslo Hospital, Goro-Marie Hauglid og familien Bøhler som velvillig har stilt dokumenter og bilder til disposisjon.

**Bøler 2006.
Foto:
Amund Kveim.**

Kilder :

Kirkebøker for Aker, Oslo Hospital, og Østre Aker.

Folketellinger og manntall : 1763, 1801, 1865, 1875, 1891, 1900, 1920.

Oslo Hospitals jordebøker og regnskap, samt mapper over solgt gods (Oslo Hospital)

Jordbrukstelingen 1845

Skifteregister for Aker (Statsarkivet i Oslo)

Panteregister for Aker (Statsarkivet i Oslo)

Branntakster for Aker; Bøler gård 1900, 1904, 1915 og 1944 (Oslo Byarkiv)

Bystyresak og referat fra bystyremøte 15.12.1950. (Oslo Byarkiv)

Byantikvarens gule liste

Arbeiderbladet 14. oktober 1981 (Om boligfeltet Bølertunet)

Gårdspapirer på Bøler gård og samtaler med familien Bøhler.

Akers Historie, Dr. Edv. Bull, 1918.

Biskop Eysteins jordebok

Bøler er stedet, Utgitt av Bøler bydel, 2000.

Artikler av Amund Kveim

Diplomatarium Norvegicum (DN, II, 1153, kongebrevet fra 1538)

Eterfabrikkens historie, Inge Fahlstrøm (red.), utgitt av A/S Den Norske Eterfabrikken, 1999

Kampen om verdistigningen, Bård Alsvik, hovedoppg. UiO 1995. (Salg av Bøler gård 1950)

Norske Gaardnavne, Oluf Rygh, 1898. (Bøler og Bråten / Bølerbråten)

Oslo Hospitals historie, Ingrid Semmingsen, Gerhard Fischer og Arno Berg, Oslo 1939.

Søndre Aker Historielag 1982 og 2005. Artikler av Lise Henriksen. (Bølerbråten)

Søndre Aker Historielag 1987. Artikler av F. E. Johannessen og R. Brevik. (Bøgerud gård)

Ødegårder i Osloherad, Andreas Holmsen, særtrykk av St. Halvard 1963.

Dagligliv på Bøler i mellomkrigs-tiden

Artikkelen er i hovedsak basert på samtaler med Goro-Marie Hauglid (f. Böhler).

Tekst: Amund Kveim

Aktiviteten på gården var preget av jordbrukets årvisse oppgaver. Etter at avlingen var brakt trygt i hus om høsten startet forberedelsene til vinterens aktiviteter. All redskap måtte gås over, smøres og repareres, hestene skulle skos om for vinteren og man måtte ut i skogen for å blinke ut trær som skulle felles. Slakteren kom og maten skulle lagres på stabburet. Gjerder og grøfter skulle ses over og var det tid forsøkte man også å bryte opp nytt land i skogkanten.

Tømmerhugst og isskjæring

Frem mot jul var det kakebakst og juletreet skulle selvfølgelig hentes i egen skog. Første juledag ble det kjørt hest og trille til Østre Aker kirke. Utover vinteren var det tømmerhugst og kjøring frem til Rustadsaga. Etter at sagtømmeret var skåret til plank, måtte det som ikke skulle selges bli kjørt tilbake til gården. Både hus og uthus trengte stadig vedlikehold, og plankene ble lagret under låven for tørking. Noe av hugsten skulle selvfølgelig også benyttes som ved. Det var mye som skulle til for å varme opp det store våningshuset gjennom en kald vinter. Tjenestejenta fyrte først opp i ovnen på kjøkkenet, og først på slutten av dagen ble en takluke opp til annen etasje åpnet, slik at også tjenestejentas rom over også fikk litt varme.

I melkeproduksjonen var det behov for kjøling, og til dette trengtes store mengder is. Om vinteren kjørte man derfor sleden ned til Østensjøveien og ut

på vannet ved nordenden av Østensjøsjøer. Store isblokker ble håndskåret, lagt på sleden, kjørt hjem og lagret i et eget ishus som sto bak stabburet.

Vårønn, slåttønn og skurønn

Fremover mot våren startet forberedelsene til den mest hektiske perioden. Gjødelse fra den store møkkakjelleren skulle kjøres ut, og så var det å gå i gang med pløying, harving og såing. Man skiftet fra åker til eng hvert fjerde år, og det trengtes store beitearealer for krøtterbesetningen. På kornåkrene var det både havre, bygg og hvete og i tillegg ble det selvfølgelig satt potet. Til dette arbeidet ble det gjerne leid inn et par ekstra gårdsgutter som da bodde på gården. Böhler-familien selv inntok sine måltider i spisestuen, mens de øvrige spiste på kjøkkenet.

Sommeren og høstens vær hadde stor betydning for hvor vellykket avlingen og innhøstingen ble, og man fulgte derfor nøye med på værmeldingene. I høyonna skulle først engene slås og høyet deretter ligge 2–3 dager. Så ble det lagt på hesjer som var satt opp med staur og 3–4 hesjetråder. Det hendte også at høyet måtte legges opp i såter, for det var svært viktig at høyet var helt tørt før det skulle kjøres i hus. Til høybergingen ble det brukt tre høyvogner samtidig i skyttelfart, slik at én hele tiden ble fylt, én var underveis og én var på låven for å tømmes.

Så var det tid for skuronna. Gårdens selvbinder skar kornet og kastet ut ferdige kornband som ble satt på staur. Var man ekstra heldig med været kunne man i stedet sette dem opp i rauk, dvs. satt opp inntil hverandre på bakken. Senere skulle alt kjøres hjem og treskes på låven. Kornet ble lagret i store kornbinger i annen etasje på stabburet, mens halmen ble kuttet opp til hakels og benyttet til kufor. Når man var ferdig med å ta opp potetene skulle disse lagres i den store potetbingen i kjelleren på hovedhuset.

Fjøsstell og melkekjøring

På gården var det over 30 kuer som krevde daglig stell både sommer og vinter. Det ble drevet skiftefjøs, noe som innebar at det stadig var utskiftninger i besetningen for å sikre god produksjon. Drektige kviger fikk opphold i et eget rom i fjøset sammen med grisene som skulle fores opp til slakt. Sveiseren

hadde streng kontroll på fjøset, og dit inn hadde ingen uvedkommende adgang. Av og til måtte oxen leies frem på tunet for å yte sitt. Kua ble da bundet i en ring ved låvebrua, og barna på gården måtte holdes innendørs, for dette var ikke noe de skulle se. Melkespannene ble først vasket i bryggerhuset i første etasje i drengestua og deretter fylt i melkeboden. Heldigvis var det innlagt vann på gården, og dette kom via en rørledning over jordene fra et vannbasseng murt opp i Bølerskogen som hver høst måtte ettersees og renses.

Den store lukkede melkevognen merket «Johs. Böhler» ble lastet opp, og deretter startet den daglige utkjøringen til de mange privatkundene som hadde forhåndsbestilt melk. Ruten gikk helt ned i gamlebyen, og til dette krevdes det én til å passe hesten og kjøre vognen, og én til å løpe med melkespannene opp og ned trappene i bygårdene. Melken ble helt over på kjørler hos hver enkelt kunde og spannene tatt med tilbake.

Vel hjemme igjen måtte det leveres nøyaktig regnskap for inntektene.

I tillegg til kvegrøttingen skulle også høns, griser og hester ha sitt stell. Hestene var helt nødvendige i det daglige arbeid, for traktoren kom først etter annen verdenskrig.

Hverdag og fest

Det daglige liv var fylt med arbeidsoppgaver, men det ble også tid til hygge og selskaplighet. Det var rom for store selskap i hovedhuset, og i den pent opparbeidede haven var det stadig besøk av slekt og venner. Man skaffet seg også bil svært tidlig, noe som gjorde det lettere å besøke andre. For barna var imidlertid skoleveien lang, først til Abildsø og senere Østensjø skole. De nærmeste butikkene var imidlertid ikke så langt unna. Det var landhandel både i Ulsrudveien og på Oppsal, men skulle man i andre butikker måtte man til Bryn eller aller helst til byen.

Prisutdelinger på Bydelsdagen 2006

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Grusbanen på Abildsø idrettsfelt lørdag 10. juni var omgjort til aktivitetsplass for bydelens frivillige organisasjoner med sine boder, stands og telt. Både deltakere og andre fremmøtte kunne nyte sol og varme, enten det var demonstrasjoner av forskjellige aktiviteter, eller underholdning fra scenen.

Leder av bydelsutvalget, Arnfinn Aabø, understreket i sin velkomsttale styrken ved det frivillige arbeidet i bydelen og minnet om at Østensjø skal fremstå som en kulturbydel.

Bydelspriser

I forbindelse med Kulturbydel Østensjø er det opprettet to bydelspriser. For første gang ble prisene utdelt og Arnfinn Aabø kunne bekjentgjøre at Østensjø bydelspris for 2006 var tildelt Barbro Tomter Dahlen for over 20 år med engasjert innsats i Rustad IIs langrennsgruppe. Hun blir sett på som en meget god ambassadør for Bydel Østensjø gjennom sin innsats for det lokale idrettsmiljø. Juryen mente at det nå var på tide at hun selv ble satt skikkelig pris på, hun som ofte fremhever og takker andre. Prisen var et kunstverk, «strek deg mot lyset», laget av bøler-

Barbro Tomter Dahlen med Østensjø bydelspris 2006.

Fremmøtte på bydelsdagene. Tallberget troner i bakgrunnen.

kunstneren Solveig Schafferer. I tillegg fulgte en sjekk på kr. 20.000.

Ungdommens Kulturpris ble utdelt til engasjerte Lise Weltzien, som blant annet sitter i bydelens ungdomsråd og er en av pådriverne bak det nyåpnede ungdomsbiblioteket på Bøler. Hun har også vært engasjert under Ungdommens Kulturmønstring. Lise Weltzien fikk også et kunstverk og en gavesjekk på kr. 10.000.

Rotary-pris

Jarl Ilaug, president i Østensjø Rotary Klubb, hadde også en prisutdeling – Rotary-prisen til Finn Arnt Gulbrandsen for hans omfattende arbeid gjennom Østensjøvannets Venner i alle år, helt fra starten på 1980-tallet. Ved å utdele prisen til Finn Arnt ble det også gitt \$ 1000 til Rotary Foundations internasjonale arbeid. Prisen, i form av en medalje og et diplom, er en markering av det Finn Arnt og Østensjøvannets Venner står for i vårt nærområde, sa Ilaug som også benyttet anledningen til å gi en presentasjon av Rotary internasjonalt og Østensjø Rotary:

Rotary er en internasjonal yrkesorganisasjon med over 1,2 millioner medlemmer i over 32.000 klubber spredt over hele verden. Rotary ble grunnlagt for over 100 år siden i Chicago av Paul Harris. Organisasjonen gir hvert år ut en rekke stipendier og tilskudd til alt fra ungdomsarbeide til humanitære formål. Største prosjekt er å utrydde polio i verden og det er bidratt med over 1,2 milliarder dollar for å vaksinere alle barn der dette er et behov. Midler til dette kommer fra medlemmer og klubber over hele verden.

Østensjø RK, som i år er 30 år, er også med og bidrar. Klubben har gjennom mange år hatt et positivt samarbeid med Østensjøvannets Venner, laget plakater og satt opp en steinkrakk ved vannet. Hvert år har Østensjø RK to dugnader ved vannet.

Jarl Ilaug har overlevert Rotaryprisen til Finn Arnt Gulbrandsen.

Flaggermustur ved Østensjøvannet

Tekst: Kari Rigstad

Foto: Jeroen van der Kooij

Omtrent 75 personer, hvorav brorparten var barn, møtte opp til en spennende flaggermuskveld ved Østensjøvannet. Turen var et samarbeidsarrangement mellom Østensjøvannets Venner og Norsk Zoologisk Forenings Flaggermusgruppe (NZFF).

Etter en rask orientering om Østensjøvannet ved parkeringsplassen begynte vi å vandre nordover langs vestsiden av vannet. Midt inni det første skogholtet stoppet vi opp. Her var det rigget opp med stort lerret og datautstyr. Kari Rigstad viste frem et lysbildeshow og fortalte entusiastisk om flaggermusas levevis og biologi. Flere av barna oppdaget flaggermus som flakset foran lerretet under foredraget.

Deretter ble deltagerene delt inn i grupper på 10–15 personer og guidet rundt av erfarne flaggermusentusiaster fra NZFF.

Turdeltagerne følger spent med kveldsforedrag og lytter ut i natten.

Dette var veldig givende og det myset av flaggermus rundt oss. Alle sammen fikk høre hvordan en flaggermus høres ut når vi lytter etter de ved hjelp av en flaggermusdetektor. Her fikk også deltakerene muligheter til å spørre om alt de lurte på. Vi hørte flere forskjellige flaggermusarter; nordflaggermus, dvergflaggermus, vannflaggermus og storflaggermus.

Vi trakk så tilbake mot lerretet for å høre Mette Klann fortelle oss om om alle de spennende flaggermusartene vi kan finne i Norge. NZFF hadde også en liten stand der de solgte flotte flaggermuseffekter. Inntektene av dette salget går utelukk-

kende til driften av «Mottakssenteret for skadde og forkomne flaggermus», også kalt flaggermusmottaket. Når klokken nærmet seg midnatt ble det ganske kaldt og barna begynte å gni seg i øynene, så da fant vi ut at det var på tide å komme seg hjem.

Ønsker noen å sette seg ned og lære mer om flaggermus i ro og mak er det bare å gå inn på www.zoologi.no og klikke seg videre inn til flaggermus. Her vil dere finne masse spennende informasjon om flaggermusa.

Over: Langøreflaggermus

Under: Turlederne vartet opp med prosjektør og filmfremvisning i det fri.

Østensjø-Rusken 2005

*Tekst Finn Arnt Gulbrandsen
Foto: Leif-Dan Birkemoe*

Abildsø skole ble tildelt Østensjøvannets Venners og Ruskens vandrepriis for 2005. Den høytidelige overrekkelsen fant sted på Abildsø skole 27. april i 2006.

To elever fra Oppsal skole, vinnere 2004, dukket overraskende opp i samlingsstunden til 5. klasse på Abildsø for å overrekke prisen. Den er et nydelig, «varmt» fotografi av en stokkand ved Østensjøvannet tatt av naturfotografen Ståle Dahlberg.

Oppsalelevne greide overrekkelsen med glans, og en stolt Helene mottok prisen og diplommet for Abildsøelvene.

Leder av Østensjøvannets Venner, Amund Kveim, sa i sin tale til elevene at de ved å plukke søppel og rydde i Østensjøområdet Miljøpark var gode eksempler for de voksne som ofte var ubetenksomme og kastet papir og søppel fra seg. – Mange har ikke tenkt over hvor fantastisk Østensjøområdet er, og Abildsø skole er veldig heldig som har miljøparken som klasserom. Fortsatt er det mange som ikke vet om alle de store verdiene vi har her, sa Kveim. Han understreket videre at Østensjøvannets Venner er veldig takknemlige for at skoleelever og skolene ved vannet år etter år stiller opp i Rusken-aksjonen. Det representerer en kontinuitet og en verdifull velvilje overfor

dette unike området. Ca 400 elever fylte i underkant av 100 søppelposer som ble kjørt bort av Friluftsetaten.

Det blir spennende å se hvem som vinner i 2006. Greier Abildsø skole et nytt napp i vandrepriisen, eller...?

Ruskenaksjonen i miljøparken administreres av Østensjøvannets Venner med støtte fra Rusken sentralt i Oslo. Sist år fikk alle elevene Vann- og avløpsetatens populære vannflasker. Det at den yngre generasjon gjennomfører Rusken-aksjonen hvert år peker fremover og minner oss på at vi må etterstrebe å innordne oss naturen slik at kommende generasjoner får beholde Østensjøområdet Miljøpark i bedre stand enn tilfellet er i dag.

Helene (til venstre) fra 5. klasse på Abildsø skole har fått overrakt vandrepriisen med den fine stokkanden fra Kaja Malene og Lovise på Oppsal skole, vinnere i 2004. Bak fra venstre leder i Østensjøvannets Venner Amund Kveim med diplommet og Finn Arnt Gulbrandsen.

Artspresentasjon – lintorskemunn, høstens siste blomstring?

Tekst og foto: Astrid B Skrindo

Utover høsten har de fleste urtene fullført sommersesongens mål: Sette frø. Likevel ser vi noen som blomstrer langt utover høsten, og en av de er Lintorskemunn. Mange har sikkert sett denne knallgule blomsten i turvegkanten langs Østensjøvannet mens høstfargene preger de andre plantene.

Lintorskemunn (Linaria vulgaris)

Lintorskemunn er i maskeblomstfamilien og har fått navnet sitt fordi blomsten kan ligne på et fiskegap og stengelen ligner på linplanten. Men kjært barn har mange navn, så den er også kalt torskeflabb, guttegap, kjerringkjeft, smørbutt, eggeblom og enda noen flere.

Langs Østensjøvannet finner vi den oftest i vegkantene, men den kan også vokse langs vannkanten, i ur, og i tilknytting til jordene i området, som ugras.

Lintorskemunn blir pollinert av insekter. Men det lange kronrøret gjør at det er bare humler med lang snabel som klarer å få fatt i nektaren. På veg ned til nektaren, får humlene pollen på seg og dette tar de med seg videre til neste plante. Når frøene er modne, blir de slengt ut av kapselen når vinden bøyer fruktstilken

og så farer frøene et stykke med vinden fordi de har vinger.

Selv om navnet inneholder både lin og torsk er det ikke kjent at den egner seg til verken klesproduksjon eller mat. Tradisjonelt har den derimot blitt brukt både som fluegift og til å holde veggdyr unna!

Kilder:

Lid og Lid 2005. Norsk flora. 7. utgåva. Redaktør Reidar Elven. Det Norske Samlaget.
Ryvarden 1994. Norges planter 3. Fagredaktør Leif Ryvarden. J.W. Cappelens Forlag
W2ischmann 1986. Ville planter i Norge. Redaktør Finn Wischmann. Forlaget Det Beste.

Almanakken 2007

I uke 48 blir Østensjøvannets Venners populære almanakk for 2007 lagt ut for salg. Også i år er det den praktiske utgaven med spiralrygg. I år satser vi minimalt på dørsalg, men du kan kjøpe almanakken i bibliotekene på Bøler, Oppsal eller Lambertseter. Prisen er 50 kr. pr. stk. Du kan også bestille almanakken på e-post, ringe eller sende SMS til 481 58 776.

Tidlig høstis på vannet

På siste dag i oktober satte vinteren inn med snø og temperaturfall. I løpet av de første dagene i november var store deler av vannet dekket med et tynt islag, sterkest i kanalene. Dette var den første høstis, kanskje noe overraskende for flere fugler som ennå ikke hadde tatt vingene fatt. En ensom toppdykker ble observert ved Bølerbekken ikke langt fra iskanten.

Rødrev påkjørt i Østensjøveien

Både Nordstrands Blad og Aften kunne i august bringe nyheten om at en rev var påkjørt og drept i Østensjøveien. Heldigvis er det sjelden vi hører om slike hendelser. Det var nok et medlem av revefamilien som har holdt til på Østensjø gård som med dette måtte bøte med livet.

Sakset fra Nordstrand Blad

MANDAG 7. AUGUST 2006 5

Redd for reven

ØSTENSJØVEIEN: Klokken 11.30 mandag 31. juli fikk politiet telefon fra en fortvilet kvinne som kunne fortelle at hun hadde kjørt på en rev i Østensjøveien. Damen var redd for at reven var død og ville ikke gå ut av bilen før politiet kom. Da patruljebilen ankom åstedet kunne betjentene raskt konstantere at reven riktig nok var blitt tatt av dage og dermed kunne damen trygt kjøre av gårde igjen.

Sakset fra Aftenposten Aften

Kjorte på rev – turte ikke forlate bilen

ØSTENSJØ: Da kvinnen kjørte på en rev like sør for Østensjøvannet, ble hun så skremt at hun ikke turte å gå ut av bilen for å sjekke om reven var død. Hun ringte derfor politiet. De fikk raskt konstatert at reven var død og tok den så med seg.

Hasselnøttene ved Tallberget

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

I begynnelsen av september begynte hasselnøttene å modnes. Det er ikke mange nøtter å finne i hasselkrattene i skråningen ved Tallberg, men fine er de man kan få øye på blant bladverket.

På østsiden er det betydelig innslag av gammel hassel i Bogerudskogen i sør, ved Bølerbekken og Kirkeskogen, samt nord i Oppsalskrenten.

Hasselkrattene kommer inn der det er litt marine sedimenter i skråningene, gjerne

sannsynligvis også hatt slik hevd tidligere, men her opphørte sannsynligvis hevd for lengre tid siden, og i disse partiene har granskogen rukket å etablere seg i større utstrekning. Hasselkrattskogen har rik undervegetasjon, med innslag av ulike lågurter. De rikeste, litt friskfuktige

Hasselnøtt på Tallberget

I Statusrapport for natur- og kulturkvaliteter for Østensjøområdet Miljøpark er hasselkrattene omtalt som fine innslag i kulturlandskapet:

Hasseldominert, hagemarkspreget skog av rik type er velutviklet i Østensjøvannområdet, og forekommer på betydelige arealer. På østsiden er det stedvis innslag av andre edelløvtrær, på vestsiden er det oftest preg av lågurtgranskog med hassel. På vestsiden opptrer hassel-hagemarka mest i skråningene fra Manglerud (Tallbergåsen) og sørover til øst for åkermarka på Nordre Abildsø gård. Det er også rike hasselkratt sør for Bakkehavn i sørvest.

under bergvegger. Krattene er til dels grove, gamle og med mye stående død ved, og representerer kontinuitetselementet i disse hagemarkskogene som antageligvis var mye mer åpne tidligere. I dag er denne skogen preget av en del oppslag av unge selje- bjørk- og ospetrær. I Tallbergåsen og Bogerudskogen står det mye grov, storvokst, men ikke veldig gammel, gran i hasselskogen. Ellers, og særlig nærmest innmarka, er den hasseldominerte hagemarka nesten helt uten gran. Denne kantskogen har tidligere sannsynligvis vært mer eller mindre fri for gran, og fungert som en åpen beiteskog på grunnlende restarealer. De grandominerte partiene har

partiene har innslag av kravstore arter som krattfiol, trollbær, firblad og nyresoleie, dessuten er det registrert forekomst av de svært uvanlige gulveis og moskusurt i hasselskogen. Der grana dominerer, er undervegetasjonen betydelig utarmet. Som eikeskogen kan disse gamle hasselskogene huse flere sjeldne og rødlistede sopp- og insektarter, knyttet så vel til død ved som til rikt jordsmonn.

Lysvandring langs Alnaelva 2006

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Alnaelvans Venner inviterte også i år til lysvandring langs elva.

Strekningen helt fra Alnsjøen og ned til Kværner ble 14. september lyssatt med 4000 fakler. Det ble oppfordret til å velge den biten av elva man ønsket å gå. Fra Bryn jernbanestasjon gjennom Svartdalen til Kværnerbyen var det korsang, spøkelser, spådame, barn som hadde kledd seg ut og musikk av ymse slag. I trolske Svartdalen rant Alna frisk mellom faklene som blafret på steiner ute i elva.

Lysvandring langs Alnaelva

Bli med på lysvandring langs Alnaelva torsdag 14. september kl. 19.00-22.30. Strekningen blir lyssatt med 4000 fakler fra Alnsjøen til Kværner i Svartdalen.

AMMERUD (1)
• Klokka 19.00 - 4000 fakler velg den biten av elva du ønsker å gå!

Groruddammen (2)
• Sangkorset VOK
• Groruddalens Strykeorkester

Alnaparken (6)
• Charles Vocal Combo
• That Special Monkey Hug
• Spelere med blå og pølser
• Furuset Vel viser historiske bilder
• Kaffe og kakor

Holaløkka (4)
• Grorud Mandskor fra 19.30
• Grorud og Romsås Folkeakademi
• Veteranorkester spiller til dans 21.00
• Korte og ølspillet
• Groruddalen Arbeiderkor (Gangstuvn.)

Smalvollen (8)
• Derek Matthews Band
• Hest og vogn fra Trosterudstallen
• Hellerud Historielag viser bilder på store skjerm
• Spelere

Svartdalen/ Kværnerbyen (10)
• Spelere fra Vålerenga
• Kværner Vel
• Barna kler seg ut
• Sosial sammenkomst
• Musikk

Pilegrimsleden (7)
• Groruddalen Historielag

Bryn jernbanestasjon og Statens Vegvesen (9)
• Bryn Korforening
• Oslo Jammerkor
• Tut og Blås (u/Nils Hansens vel 2)
• Folkeensemble LKHA
• Spøkelser
• Spådame
• Skillingviser
• Lekor for barna

Tokerubbekken (11)
Dydel Stovner arrangerer egen vandring med start kl. 20.00 ved Groruddalen Gullklubb. Vandring langs Tokkerubbekken til Båthals skrå, der det blir sangkor, korps og jazz.

Kalbakkbroa (3)
• Rolf Nilsen spiller og spiller gitar
• Kalbakken Spelergroupe
• Teatergruppe Gidd

EN MARSJ I MARSJEN (4)
Turmarsj for dem som ønsker å gå 5 eller 10 km i sitt turmarsjkort. Registrering/Start på Holaløkka kl. 19.00-20.00. Turen går gjennom Alnaparken - turmarsj Nære Kalbakkvoll - tilbake til Holaløkka.

Alnaelvas Venner
Arrangerer: Olav Dras Innover i samarbeid med Svartdalen Grorud, Ullensaker og Ullensaker
som lukker foreningene og andre for medlemskass og støtte.

Boder med forfriskninger, materiell og vandrermærke langs strekningene. Velkommen til en opplevelsesrik kveld!

Krankesjön og Skrylleområdet i Skåne – ideer til Miljøparken?

Tekst: Leif-Dan Birkemoe

I forbindelse med utarbeidelsen av forvaltningsplanen for Østensjøområdet Miljøpark arrangerte Friluftsetaten en studietur for arbeidsgruppen til to områder som i noen grad reiser de samme problemstillinger vi må ta stilling til. Turen fant sted i oktober 2005 der også Østensjøvannets Venner var representert. Første artikkel om Utterslev Mose i København stod i Sothøna nr. 31. Her følger andre og siste del, denne gang om to områder i Skåne.

Krankesjöns strandenger

Krankesjön ligger ca. fem km i luftlinje øst for sentrum i Lund kommune. Ved Krankesjöns vestre side ligger nyryddede strandenger – et typisk miljø for en fuglesjø. Den største delen er ryddet av Lund kommune, men noe er også militærets 50-års gave til kongen. Området var inntil nylig gjengrodd med ungsog. Etter at beite

Fra et fugletårn fikk man glimrende utsikt over den sørlige delen av Krankesjön. Ekobas Krankesjön – et senter for naturopplevelser - ligger delvis gjemt i takrørbelte. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Beitedyr på strandengen ved Krankesjön. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

ble innført i området har enkeltbekkasin, rødstilk og gulerle begynt å hekke her og området er viktig for rastende vannfugl og rovfugl. I sjøen hekker svarttrerner, hettemåker (liten bestand) og ender. Her finnes også benker og bord som passer bra for en kaffepause. Lund kommune bruker årlig flere millioner kroner til skjøtsel av beitemark (ryddetiltak, gjerdning og tilskudd til beiting), hvorav dette er et av de viktigste områdene.

Gjengroing endret fuglefaunaen

Fram til 1950-tallet ble Krankesjöns strender holdt åpne med hjelp av slått og beitedyr. Da denne tradisjonen opphørte skjøt gjengroingen fart med takrør og dunkjevle og sumpskog av or, bjerk og selje bredde seg rundt sjøen. Vadere og stork forsvant som hekkefugler. Andre fuglearter, som for eksempel arter som lever i takrørskoger og skog, ble tiltrukket av de nye miljøene og etablerte store

bestander i og omkring sjøen. I løpet av de senere år har en del av de gamle strandengene blitt restaurert.

Et dynamisk økosystem

Krankesjön, i likhet med mange andre grunne sjøer, opplever store svingninger i antallet av ulike vannfugler. Fra perioder med store bestander av planteetende sjøfugler, for eksempel svaner og sothøns, har det vært perioder da sjøen har vært svært fattig på fugl. En slik fuglefattig periode inntraff senest mellom 1975 og 1986.

Undersøkelser utført av limnologer viser at dette sannsynligvis skyldes endringer i sjøens likevekt mellom vekstplankton, smådyr, fisk og undervannsplanter. Dersom næringsstoffer frigjøres i vannet, kan disse tas opp av mikroskopiske planteplankton. Vannet blir raskt grumsete og lyset som slipper ned til undervannsplantene reduseres. Da kan heller ikke smådyr og fisk forøke seg like mye og mattilgangen for mange fugler minsker. Vannet blir klart dersom næringsstoffene bindes av undervannsplantene. Da får smådyr og fisk gode vekstvilkår og fuglelivet blomstrer opp.

Hettemåken – en karakterfugl som forsvant

Den fuglen som oftest forbindes med rike fuglesjøer, hettemåken, forsvant plutselig på begynnelsen av 1980-tallet. Så sent som i 1974 fantes det minst 2600 par i en koloni i den sørøstre delen av vannet, men i 1979 hadde bestanden blitt omtrent halvert og nesten ingen unger ble produsert i årene 1978–1980. I den påfølgende periode hekket bare et mindre antall par i Krankesjön. I løpet av de senere år har imidlertid noen mindre hettemåkekolonier etablert seg på små øyer der takrørene er skåret ned. Årsakene til at hettemåken har gått kraftig tilbake er ikke klarlagt. Men arten har generelt gått kraftig tilbake i hele Europa.

Ekobas Krankesjön

Ekobas Krankesjön er med i prosjektet «Lärande natur» som inngår i Lund kommunes lokale investeringsprogram for bærekraftig utvikling. Region Skånes miljøfond har bidratt med finansiering som bl.a. omfatter kostnader til konstruksjon, informasjonsmateriell og guidede aktiviteter.

*Den restaurerte Kävlingeån slynger seg gjennom Vombs ängar.
Foto: Bård Bredeesen.*

Gømslet Ivassen

Gømslet Ivassen (dvs. skjulestedet i takrørbeltet) består av en 120 meter lang gangbro eller klopp som avsluttes med et gømsle eller skjulested ute i takrørsumpskogen. Hit kan man også nå med rullestol. Ekobas Krankesjön med «gømslet Ivassen» er et fint utgangspunkt for pedagogiske aktiviteter og naturopplevelser. Her kan man sitte stille og speide ut over vannet for å se om noen fugler viser seg, enten de er fugleekspert eller bare generelt naturinteressert. For de som vil vite mer finnes det informasjonsskilt og fugleplansjer av sjøens vanlige fugler.

Vombs ängar og Klingavälsån

Vi forflyttet oss litt sør for Krankesjön til Vombs ängar, et eng- og våtmarksområde som har vært hevdet siden midten av 1800-tallet. For å skape dette miljøet ble oresumpskog, som tidligere dekket området, avvirket. Elven utgjorde et meanderende våtmarkslandskap med flere vannløp.

På 1920-tallet ble Vombs ängar «oppdaget» som et rikt fugleområde. De naturlige oversvømmelsene og kanaliseringen av vann i et oversilingsystem («engavtning») i kombinasjon med driftsformer på markene ga forutsetninger for et unikt fugleliv og sjeldne våtmarksarter hekket på markene. Den store hvite storken bodde på gårdene i området og såes ofte på matsøk på de våte engene. I trekktiden, vår og høst, rastet store mengder med gjess, ender, vadere og rovfugler. Engene ble fredet i 1923.

Engavtning

På 1860-tallet ble det anlagt et overrislingssystem på Vombs ängar. Gjennom en dam i Klingavälsån ble vannet ledet inn på engene og «sluset» videre til ulike delområder gjennom et sinnrikt system av diker og dammer.

Hvert delområde ble oversvømmet i løpet av en bestemt periode og fikk deretter tørke opp, mens vannet ble ledet til et annet delområde. Metoden kalles «engavtning» og var vanlig i Skåne i andre halvdel av 1800-tallet. Hensikten var å vanne og gjødsle markene med næringsrikt

Gømslet i Ekobas Krankesjön – skjulestedet ute i takrørsumpskogen ga fine muligheter for fugleobservasjoner. Foto: Bård Bredeesen.

elvevann for å bedre tilveksten av gress. Arbeidet var tidkrevende og ble ofte utført av særskilte «engvattnere».

Fra tørrlegging på 1940-tallet til naturreservat i 1968

For å tilføre mer dyrkbar jord gjennomførtes den omdiskuterte reguleringen av Kävlingeån på begynnelsen av 1940-tallet. Tilstanden på markene ble endret og Vombs ängar ble mye tørrere enn tidligere. Det rike fuglelivet som gjorde engene kjent både i Sverige og utlandet gikk sterkt

Lavt fugletårn på Vombs ängar. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

tilbake. Flere arter forsvant helt. Vombs ängar ble endret fra et biologisk rikt og unikt våtmarksområde til en mer triviell engmark med ordinær flora og fauna.

Trusel om ytterligere tørrlegging av markene fortsatte helt frem til 1960-tallet og var en av begrunnelsene for å opprette naturreservatet Klingavälsåns dalføre i 1968. Reservatet er et av Skånes største og omfatter ca. 2200 ha.

Klingavälsåns dalføre med Vombs ängar er også utpekt til Ramsar-område og særskilt verneområde (SPA-område) i henhold til EU-direktiv om bevaring av ville fugler. Som SPA-område inngår reservatet nå i EUs nettverk av vernede naturområder, Natura 2000.

Restaurering av Klingavälsån og Vombs ängar

I perioden 1998–2001 har Lunds kommune i samarbeid med en rekke statlige og regionale etater, men også miljøorganisasjoner, restaurert våtmarksområdet Vombs ängar. Lengst i nord renner elven gjennom en nyanlagt våtmark. På Vombs ängars sørlige del har oversilingsystemet blitt rekonstruert for å muliggjøre ängavtning etter den gamle metoden. Engmarken blir nå drevet gjennom mekanisk engslått og beiting. Målet er å gjenskepe det rike og varierte fuglelivet som en gang var så karakteriserende for Vombs ängar og som gjorde området kjent.

Skrylleområdet

Skrylleområdet er ett av de viktigste rekreasjonsområdene i sørvestre Skåne. Området besøkes årlig av ca. 500.000 mennesker. Her finner vi vandringsleder, ulike typer besøksinnretninger og betydelige natur- og kulturverdier. Landskapet er bølget og omfattes av vekslende skog-, beite- og utmarker. Området er over tusen hektar stort med flere naturreservater og en nasjonalpark. Skrylle ble naturreservat i 1993, først og fremst for sin store betydning for rekreasjon og friluftsliv.

Området har belyste stier, mosjonsapparater, turstier, leirplass, parkering, garderobes og mye mer. Skåneleden, en vandred på 95 mil gjennom Skåne, passerer Skryllegården. «Skryllerunden» har en av etappene på 15 km.

Skrylle Naturum

Naturum – i egen bygning – gir informasjon om naturen i Lunds kommune generelt og om Skrylle spesielt. Utstillingens tema

*Skrylle Naturum er et lite informasjonssenter om naturen i Lund kommune.
Foto: Leif-Dan Birkemo.*

er bygdens mange tusenårige historie og utviklingen av kulturlandskapet, men også om geologi, fauna og flora. Her får man også veiledning om turmål og stivalg.

Navnet Naturum er et varemerke som eies av Naturvårdsverket.

Vandretur i natur- og kulturlandskapet

Terrenget er uregelmessig kupert med markerte høyder på over 100 moh. Skrylleområdet utgjør deler av Sveriges sørvestligste utpost av grunnfjellet. Vegetasjonen er preget av den næringsfattige jorden, men i området finnes alt fra artsfattige barskoger til frodige lunner. Dyrelivet er rikt med bl.a. rådyr og dåhjort og mange forskjellige fuglearter knyttet til skog som hakkespetter og ugler.

Kulturlandskapet bestod under det såkalte bylandskapet tid (ca. 1000–1800) av to slags marker, innmark og utmark. På innmarken var det gjødslede åker og slåttenger av ulike slag. Innmarken var inngjerdet mot dyrene som beitet i utmarken. Det er de best bevarte marker av disse kulturlandskapstyper som i dag er vernet som naturreservat i Skrylleområdet.

Et inngjerdet beitefelt med gotlandssau var tilgjengelig over en trappetsteige. Sauene gikk ute hele året. Rydningsrøyser minnet om tidligere åkerland som nå var beitemark for sauene.

Store deler av Skrylleområdet er bevokst med skog, så vel bar- som løvskog. Fremkommeligheten i de eldre edelløvskogene er i alminnelighet god med et godt utbygd

stinett. Vi gikk gjennom deler av en slik edelløvskog uten vegetasjon i skogbunnen. Derimot dannet de visne bladene et fint dekke i mange farger.

Turveiene var differensierte etter bredde og dekke. De største var åpne for sykling og ridning, mens de litt mer sekundære var merket med forbud mot ridning og sykling. Skilting var flittig brukt på en diskret måte. Enkelte steder var det belysning.

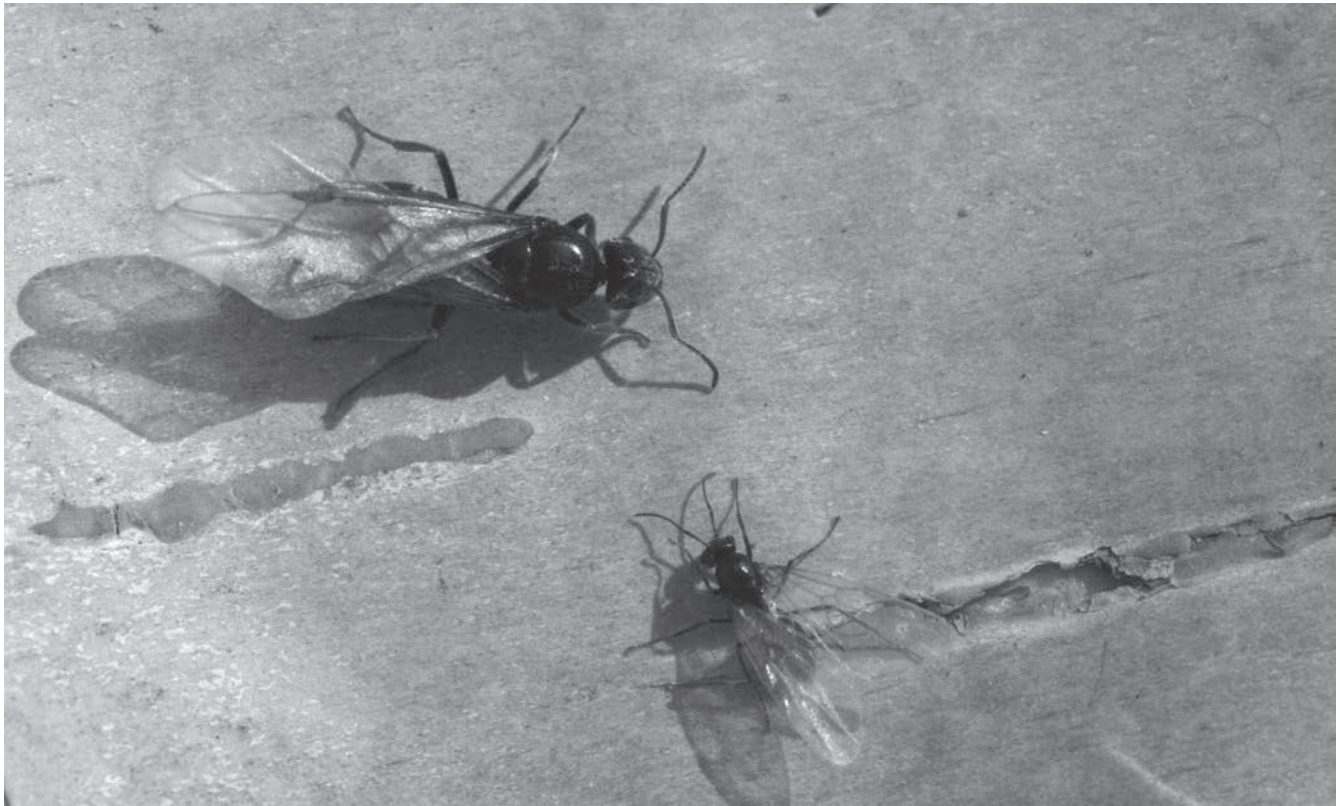
Hvilke ideer kan vi anvende i miljøparken?

I forrige nr. av Sothøna konkluderte vi fra Utterslev Mose. Sammen med Krankesjön og Skrylleområdet skal vi her kort oppsummere våre erfaringer fra studieturen som vi tok med oss som ideer til Østensjøområdet Miljøpark:

- Det er viktig å differensiere turveisystemet. Herunder må bredde, dekke, stigningsforhold og lengde vurderes. Likeså hvilken type trafikk som skal ha adgang. Hovedveiene må være fremkommelig for rullestolsbrukere, evt. også til spesielle attraksjoner.
- Alternative løyper, runder eller stier øker opplevelsensverdien i området.
- En langsiktig skjøtselsplan må ligge til grunn, samtidig som den gir anvisning for den årlige, sesongmessige og daglige drift.
- Overvåking og oppfølging av områdets natur- og kulturverdier er

avgjørende for at miljøparken skal utvikle seg i ønsket retning.

- Vannstand og vannkvalitet må fortsatt ha kontinuerlig oppfølging.
- Åpenhet og siktelinjer gir bedre opplevelse av områdets dimensjoner. Utsiktspunkter anvises og inngår i parkens attraksjoner.
- Natur- og kulturattraksjoner gjøres mer tilgjengelig.
- Skjulesteder på utvalgte steder for observasjon av fugl gir spennende muligheter.
- Rekreasjon og friluftsliv må stå sentralt, godt avbalansert med miljøet. Det bør gis plass til felt for ballspill (fotball).
- Skilting og navnsetting har betydning for orientering i området.
- Benker, bord og stoler (møbleringen) bør følge samme stil, gjerne tilpasset stedet. Bord bør tilpasses rullestolsbrukere. Grillplasser anlegges basert på en gjennomtenkt installasjon. Også for engangsgriller.
- Lekeplasser bør mest mulig gjøre bruk av naturlige elementer tilpasset terrenget. Sterke farger bør unngås.
- Toaletter bør finnes flere steder, ikke bare i et evt. hovedhus.
- Et sentralt sted i form av et aktivitetshus med mulighet for servering, utstillinger, møtevirksomhet, arrangementer (også utendørs) mv. gir området større identitet og bruksverdi.
- Det biologiske mangfold må prioriteres. Inngrep, forsøk og eksperimentering i kulturlandskapet må nøye avveies. Riktig utført kan tiltak tilføre parken større verdier. Herunder kan restaurering, rehabilitering eller ytterligere utvikling av våtmark være et aktuelt tema. Vedlikehold og oppbygging av øyer bør det fortsatt eksperimenteres med. Erosjon er et universelt problem som må løses ut fra de stedlige forhold.
- Beitedyr har i de fleste tilfelle gunstig innvirkning på både flora og fauna samtidig som de formidler natur- og kulturhistorie. Storfe er best egnet i våtmarksområder. Sauer er egnet på mindre, tørre arealer.

«Flygemaurene» er dronninger og hanner av svart jordmaur. De dukker opp i juli–august og danner store svermer. Paringen foregår i lufta. Dronningen (øverst) er dobbelt så stor som hannen (nederst).

Artspresentasjon: Maursverming på sensommeren

Tekst: Tone Birkemoe

Foto: Leif-Dan Birkemoe

I slutten av juli eller begynnelsen av august skjer det. Store svermer med svarte maur letter og fyller luften.

Det er to typer, den ene dobbelt så stor som den andre. Det hele starter med at de minste «flygemaurene», det vil si hannene, samler seg over inngangen til reiret sitt. Så plutselig, som på et avtalt signal, letter alle hannene og deretter letter de dobbelt så store dronningene. Maurene parer seg i lufta, så en litt merkelig og stor maur i lufta er gjerne en hunn og en hann som henger sammen. Det er et flott og intenst skuespill, og en fest for insektspisende fugler som befinner seg i nærheten.

Etter et par timer er det hele over. Svermen har spredd seg, hannene er i ferd med å dø, og på bakken myldrer det av store maur. Noen dronninger har allerede revet av seg vingene og er på jakt etter et sted for å legge egg. De aller fleste ender som mat for fugler eller andre insekter. Noen dronninger finner en liten hule hvor eggene kan legges. De første larvene må hun selv føre opp med næring hun har i kroppen.

Når de første arbeiderne klekker overlater hun barnepleie og mating til disse. Ofte går flere nyparede jordmaurhunner sammen om å starte opp et nytt reir. Da øker sannsynligheten for at de klarer seg igjennom den første kritiske fasen. Men, når det nye reiret fylles opp med arbeiderne, er det ikke lenger plass til flere dronninger. Da blir det et slagsmål på liv og død og kun en dronning overlever.

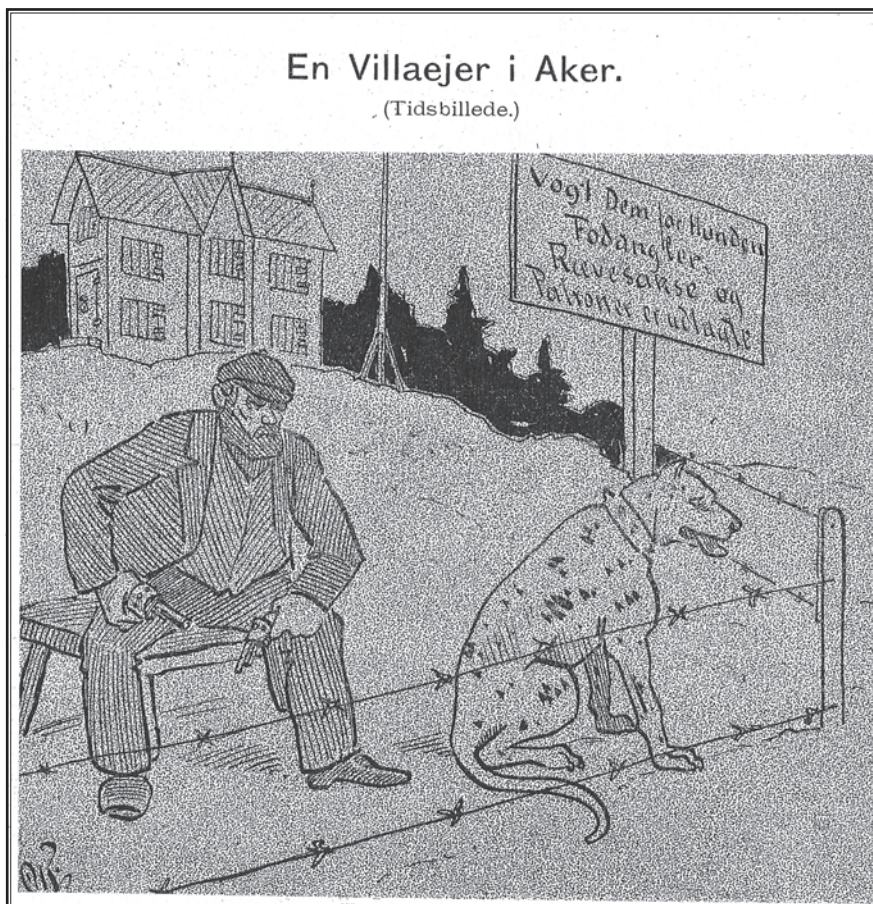
Den seirende dronningen kan leve over 20 år og gi opphav til et reir med mange tusen arbeidere. Svart jordmaur er en av de vanligste maurene i Sør-Norge. Vi finner den i blomsterbed, langs veier, under steinheller, i sandkasser, i råttent treverk og på andre steder hvor det er varmt og lett å grave. På våren kommer jordmauren ofte inn i hus for å lete etter mat, men dette opphører når bladlusene dukker opp ute. Den svarte jordmaurens favorittmat er nemlig honningdugg fra bladlus, en søt avføring som bladlusen skiller ut.

Karnappmannen og andre vider- verdigheter fra vår nære historie – del 12

Tekst: Erik Henning Edvardsen

Den landskjente kunstmaleren Joachim Frich (1810–1858) var «i længere Tid Huuslærer paa Abildsø hos dets daværende Eier, Kjøbmand Trepka.»¹ Han var blitt dimittert fra Bergens lærde Skole i 1829, og ble samme år immatrikulert ved Christiania universitetet for å lese teologi. Frich valgte imidlertid de estetiske fag og oppga studiene uten å ha tatt anneneksamen. Fra naturskjønne Østensjøvannet flyttet han i 1833 til Kunstakademiet i København, og et par år senere reiste Frich videre sørover til kunstmaler Johan Christian Dahl (1788–1857) i Dresden for veiledning.²

En Villaejer i Aker: Vogt Dem for Hunden. Fodangler, Rævesakse og Patroner er udlagte. Tegnet av Olaf Krohn for Vikingen No. 4. Lørdag den 23. Januar 1904.

«Husgjerningsskole for unge Bondepiger»

Med Landbruksskolen gikk strømmen av kunnskapssøkende den motsatte vei – til Abildsø. Enhver som ville være oppdatert innen agronomi måtte dit for å lære om de siste nyvinninger innen jordbruk, maskiner og redskaper, avl og husdyrhold. Undervisningen var ikke bare basert på boklig lærdom, de driftige lærerne eksperimenterte og gjorde også selv oppfinnelser.

Niels Wetlesen var ildsjelen bak virksomheten ved skolen, mens broren Fredrik var noe sterkere knyttet til gårdsdriften. Da Niels brått døde i 1863 ønsket Fredrik så fort som mulig å få avviklet landbruksskolen. Lærergjerningen ble han likevel ikke kvitt, for inn på arenaen trådte et annet familiemedlem med ambisjoner om fortsatt bruk av værelsene til undervisningsformål som tidligere var innredet for seminaristene. Fredrik Wetlesens hustru Annette Wilhelmine, bedre kjent som Minna, hadde fulgt med på diskusjonen omkring kvinnenens stilling i samfunnet, slik den ble aktualisert gjennom Camilla Colletts roman *Amtmandens Døtre* (1854), og i Eilert Sundts undersøkelser av allmu-

Minna Wetlesen.

ens kompetanse og næringssysler. For å avhjelpe den vanskelige situasjonen som kvinnene ble kastet ut i satte hun seg fore å starte en «Husgjerningsskole for unge Bondepiger».

Minnas bakgrunn var at hun like siden hun ble gift med Fredrik Wetlesen i 1845, måtte skjøtte alle husmoderlige gjøremål i kjøkkenet på Abildsø. Hun sørget ikke alene for egen familie, men også for ektemannens foreldre og søsken, ettersom svigermoren, Marie Elisabeth, var sykkelig og døde snaut to år senere.

Opprettelsen av landbruksskolen førte til enda større aktiviteter rundt matlaging, vask og stell. Plutselig var Minna blitt arbeidsleder for en håndfull tjenestejenter, og tok fatt på samtlige storhusholdets utfordringer. Litt hjalp det på inkomstene at svigerfaren skjenket dem skjøte på Haslefet og Langerud: «Skjøde dat. og thl. 5 November 1847 fra Skifteretten i Jørgen Wetlesens Br. til Fredrik og Mde. Wetlesen paa nærv. Brug, Haslefet og Langerud for 2000 spd.»³ Med husmannsplassene ble det noe mer hjelp å få, men også mer å administrere.

Som andre velstående, gifteferdige ungdommer var også Minna i sin tid blitt satt til å lage avskrifter av eldre håndskrevne kokebøker i familiens eie for i noen grad å være forberedt på å tre inn i ekteskapet. Utfordringene med barnoppdragelse, stell av husdyr, koking og oppbevaring av mat, og andre huslige plikter ble det nærmest tatt for gitt at kvinner skulle mestre. Årene som bondekone på Abildsø hadde imidlertid vist henne at ikke alle koners og mødres gjøremål uten nabohjelp,

veiledning og iherdig trening gikk an å omsette i praktisk utførelse.

Da ideen om husholdningsskolen kom opp hadde Fredrik og Minna Wetlesen vært gift i snart 20 år, og døtrene Anette og Elise var nådd i den alder da for å takle fremtidig huslige utfordringer skulle settes til å kopiere de bülowske oppskriftsbøker. Det lå i tiden å vitenskapeliggjøre og stille spørsmål ved nær sagt alle menneskelige gjøremål. Utdannelse ble av de fremtidsrettede ansett for å være helt nødvendig for å gjennomføre forbedringer og motvirke følgene av uår og nød i primærnæringene.

Asbjørnsen svinger tvaren

Etter å ha oversatt et par tyske bøker om husholdøkonomi og levnetsmidler for utgivelse i Norge skrev og utga Peter Christen Asbjørnsen, under forfatterpseudonymet Clemens Bonifacius (latin for 'den gode velgjører'), kokeboka *Fornuftig Madstel* (1864). Mest oppsikt vakte påstandene som ble fremsatt om at norske kvinner ikke kunne koke grøt.⁴ I boka ble det nemlig sagt at melet kvinnene brukte å strø over og stampe inn i grøten etter koking passerte magesekken og tarmen ufordøyd. Slik kulinarisk sløsing med resursene hørte ingensteds hjemme i en nøktern norsk landhusholdning, mente Asbjørnsen. Det ble argumentert flittig for og mot i avisene og snart ble det også avslørt hvem som var kokebokas egentlige forfatter.

Eilert Sundt var blant debattantene. Han mente på grunnlag av egne folkelivsstudier at det ikke kunne stå så dårlig til med ferdighetene, ettersom norske koner hadde kokt grøt i mer enn tusen år. Asbjørnsen holdt imidlertid fast på sitt kalorieregnskap, og svarte at: «Madstel og Husstel maa læres som alt andet, og Begyndelsen dertil maa læres i Skolen.»

På selveste julaften i 1864, mens grøtstriden blusset på det heftigste, ga ukebladet *Almuevennen* spalteplass til skoleplanene: «Hr. Wetlesen paa Abildsø har til Hensigt at oprette en Skole for Bønderpiger, i hvilken de, foruden at lære Madstel for en Husholdning paa Landet, tillige kunne faa Anledning til at lære andre Færdigheder og Indsigter, der ville være nyttige for dem som Tyende eller Husmødre. Akershus Amts Landhusholdningsselskab har til Planens Udførelse bevilget 150 Spd. aarlig i to Aar. Efter den Indbydelse, som Hr. Wetlesen har omsendt, ville de egentlige

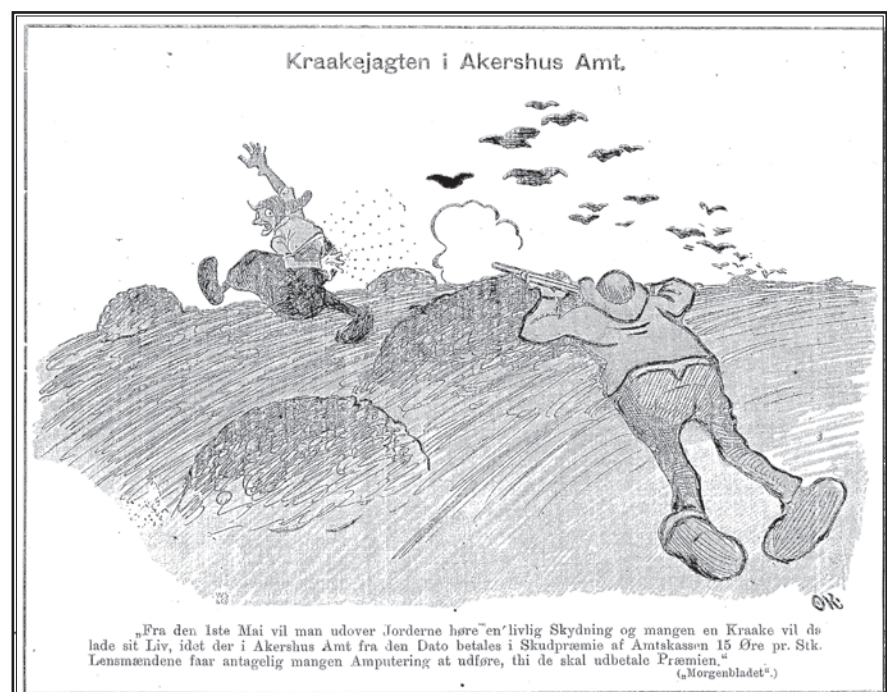
Undervisningsgjenstande blive Følgende: Almindeligt Kjøkkenstel, tilligemed Bagn, Slagtning og alt hvad dertil hører; Fjøsstel samt Melkens Behandling til Smør og Ost; saameget af Havedyrkning, som kan passe for en almindelig Husholdning paa Landet; almindelig Færdighed i Søm, og specielt saameget af Skræddersøm, at de selv kunne forfærdige sine Klæder; Veiledning i at udtrykke sine Tanker nogenlunde korrekt ved Skrivning; simpel Husholdningsregning og dertil hørende Bogførsel; i Historie og Geografi vil der blive undervist ved mundtlige Fortællinger, hvoraf Enhver faar tilegne sig saameget, som Lærelysten og Fatteevnen tillader.

Læretiden er sat til to Aar. Bbetalingen er billig, da hver Elev kun har to Spd. maanedlig at betale for Undervisning, Kost og Logis. Det ønskes helst at man personlig henvender sig om Optagelse, men i modsat Fald maa den skriftlige

«... med Hustrues og voxne Døtres hjælp»

Skolen startet etter at Frederik Wetlesen hadde fått aksept fra Akers Skolekommisjon,⁶ og Landhusholdningsselskapet og Akers Sparebank hadde bevilget 150 spd. hver til driften. Helt uoppfordret skjenket også stamhusbesitteren til baroniet Rosendal, Markus Gerhard Hoff Rosencrone (1823–1896), 50 spd. til skolen. Gjennom opprettelsen av «Husgjerningsskole for unge Bondepiger» hadde en på Abildsø startet Europas – og sannsynligvis også verdens – første kvinnelige husholdsskole.⁷

I fagbladet *Den norske Folkeskole* var det på nyåret i 1865 rykket inn følgende avertissement: «Wetlesen paa Abildsø agter at oprette en Skole for Bondepiger med Hustrues og voxne Døtres hjælp. Der optages 6 Elever og Læretiden bliver 2 Aar. Fagene er Kjøkkenstæl, Havestel,

Kraakejagten i Akershus Amt. Tegnet av Olaf Krohn for Vikingen No. 20. Lørdag den 19. Mai 1906.

Anmeldelse være forsynet med Præstens eller en anden agtet Mands Paategning for at Vedkommende opfører sig ulastelig og er i Besiddelse af almindelig gode Evner, og ikke er sygelig. Saasnart 6 har meldt sig, begynder Skolen, hvorfor Anmeldelse om Optagelse maa ske snarest mulig.»⁵

Skræddersøm, Husholdningsregnskab, Bogførsel, Historie og Geografi. Der betales 2 Spd. pr. Maaned, for hvilket der ogsaa faaes Kost og Logi.»

Da det meldte seg hele 56 jenter dristet skolen seg til å ta opp i alt 8 elever. Av det første kullet kom to fra Hakadal (Mathea Larsdatter og Julie Kirkeby) og to fra Slidre i Valdres (Guri Rogne og Sigrid Strand), samt ei jente fra hver av bygdene Vinger (Mathilde Gran),

Løyten (Maren Andersdatter), Hurdal (Karoline Halvorsdatter) og fra Lom i Gudbrandsdalen. Den eldste av elevene var 30 år, den yngste bare 17.

To og to delte rom, og første bud var at jentene skulle «rede sin Seng, lappe sine Klæder og holde sit Værelse i Puds og Pynt.» De fleste av jentene hadde lite utdannelse, så det sto dårlig til med leseferdighetene. Enkelte var nesten analfabeter. Dermed måtte det legges spesielt vekt på lesetrening.

På det tidspunkt skolen ble etablert hadde de 40 melkekyr på båsen, foruten en del kviger, kalver og høns. For å skaffe hjelp til stell av husdyra hadde de, da det ble bestemt at landbruksskolen skulle opphøre, ansatt et par budeier fra Hallingdal, Marit og Kirsti Throsdatter. Disse fortsatte arbeidet også etter at husholdsskolen var startet, slik at halvparten av elevene til enhver tid fikk assistere budeiene i fjøset etter en fast turnusordning. Ellers bodde bestemoren Annette Bülow på gården, Andrea Testman var husjomfru, en gårdsfullmektig med familie, et legdslem, tre tjenestejenter, to tjenestedrenger og en dagarbeider.

I *Norsk Folkeblad* hadde stortingsmann og kirkesanger Jørgen Olafsen fra Veøy

i Romsdal startet en føljeton «Om Kvindens Stilling i Norge.» I første artikkel fokuserte han på «høvelig Opdragelse for den kvindelige Del af vort Folk»,⁸ og i februar 1866 fulgte han opp med et søndagsbesøk på «Abildsø Husholdningsskole». Spesielt ønsket han å ta gårdens privatbibliotek og undervisningsopplegg i nærmere øyesyn.

Olafsen ga en utførlig skildring av virksomheten, og var riktig godt fornøyd med tingenes tilstand. I bokhyllene fantes både titler til morskapslesning – som Bjørnsøns bondefortellinger (*Synnøve Solbakken*, *Arne* og *En glad Gut*), flere årganger av det billedrike ukebladet *Skilling-Magazin* – og et større utvalg av kristelige og oppbyggelige bøker, samt store mengder faglitteratur. Hanna Winsnes' *Lærebog i de forskjellige Grene af Huusholdningen* var selvfølgelig på plass, likeledes Eilert Sundts opplysningstidskrift *Folkevennen*.

Minna forklarte for Jørgen Olafsen at hun ikke under noen omstendigheter ville ta inn mer enn maksimalt tolv elever ved skolen. For mange kandidater ville nemlig gå på bekostning av det sosiale; «thi blev Antallet større, bemærkede hun, saa vilde hele Anstalten gaa op i

bare «Skole», medens den anden Side af Skolens Maal, det huslige og familiære Element, altsaa dens bedste, men ogsaa vanskeligste Side, vilde træde formeget i Baggrunden.»⁹

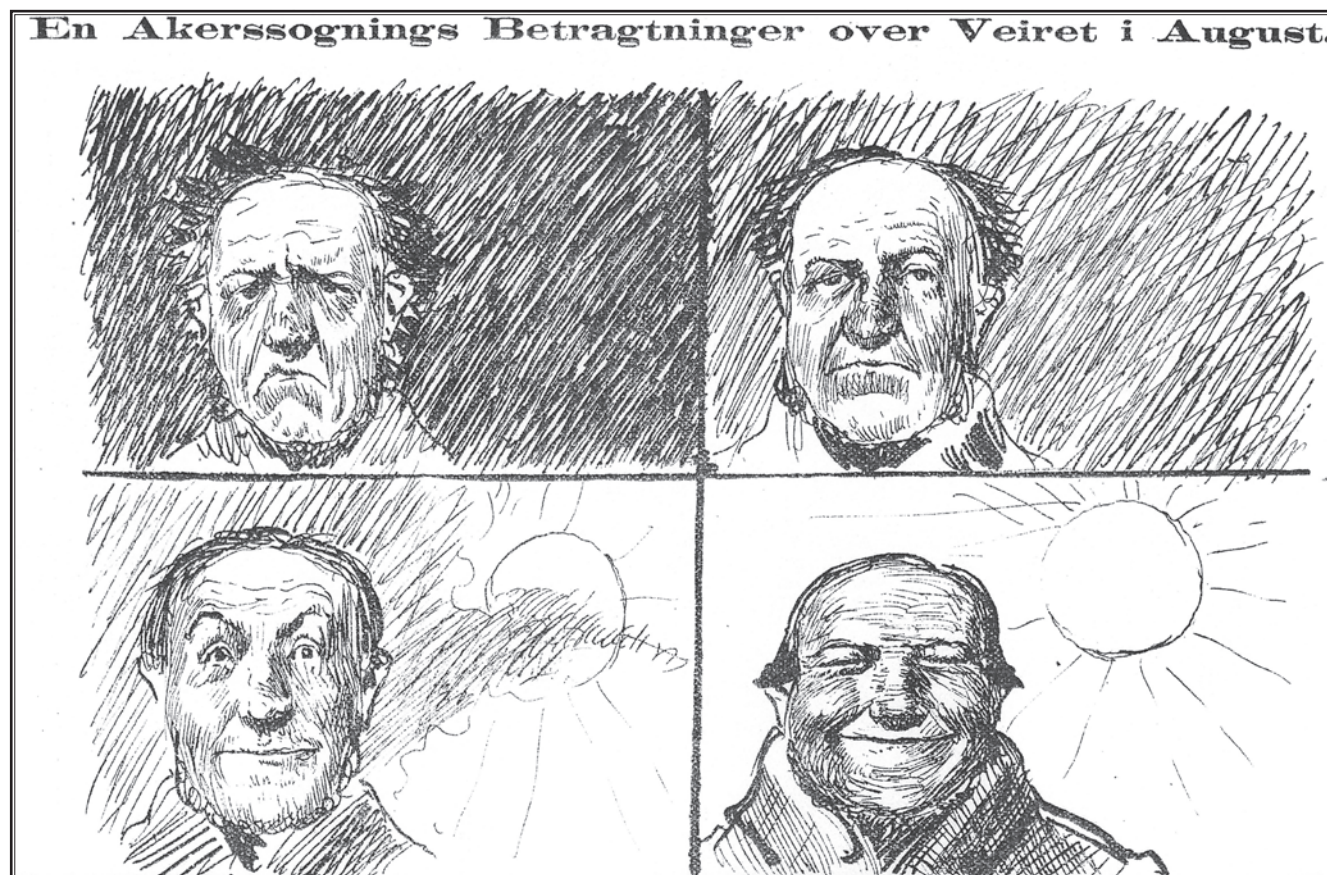
De entusiastiske og veloverveide synspunktene Olafsen ble presentert for av kvinnene på gården, gjorde at han trodde skolen ble ledet av Minna, og «hennes 2de Døtre, uden saavidt jeg erfarede, nogen Bistand af mandlig Lærerhjælp,»¹⁰

Tre nummer senere var Olafsen ute med korrigeringer for å forklare at bestyreren selv, Fredrik Wetlesen, stilte sine kunnskaper fra tiden som landbruksskolelærer til rådighet for husmorskolen; og «foruden at give Eleverne Veiledning i Have-dyrkning og Bikultur ogsaa underviser i Regning, i Norsk, i Historie og Geografi samt holder Foredrag over Husdyrene, deres Ernæringsevne og Behandling i det Hele.»¹¹

«Oaser i en vistrakt ørken»

I likhet med den tidligere landbruksskolen holdt også den kvinnelige husflids- og håndarbeidsskolen en filantropisk profil. Ettersom undervisningen primært var rettet mot unge piker av fattige bønder

En Akerssognings Betragtninger over Veiret i August. Tegnet for Vikingen No. 33. Lørdag den 19. August 1882, s. 131.

var tanken at skolepengene, gjennom tilskudd fra det offentlige, skulle holdes nede på et anstendig nivå. Det var et stadig tilbakevendende problem, både å skaffe forsvarlige økonomiske rammer og å holde fast ved de idealistiske intensjonene. Haakon Tveter, oppsitteren på nabogården Østensjø, sørget flere ganger for å skaffe penger til skolens drift fra Akers Sparebank.

Virksomheten på Abildsø gikk ikke upåaktet hen. En innsender med initialene L.T. [= Lille Theodor] skrev begeistret i *Morgenbladet* at: «Det Nissenske Pigeinstitut i Christiania, samt skolen paa Abildsø for de Pigeboørn, der ville uddanne sig for Landbostellet, staa som smaa Oaser i en vidstrakt Ørken; ... Det sidste har, saavidt jeg ved, en saa liden Understøttelse af det Offentlige, at det har Vanskelighed for at bestaa.»¹² Bak signaturen «Lille Theodor» skjulte seg presten i Vestnes, Otto Theodor Krogh (1811–1889), en av *Morgenbladets* flitigste skribenter. Han sendte artikler og inserat om alt fra bokmeldinger, kirkelige spørsmål og politiske emner til drenering av myrlendt åkerland. Krogh hadde nok aldri vært på Abildsø, men oppglødd som han var over Minna Wetlesens arbeid for vordende bondekoner oppfordret han like godt alle landets kvinner, «at de vilde nedstige en Smule fra sin Damehøide og – om jeg turde være saa dristig at fremsætte et Ønske, som allerede ligger i Bunden af Tidens Opinion – ombytte nogle Timers Romanlæsning og Pianospil med Stellen i Fjøs og Melkekammer, for at blive Mønsterkvinder for en norsk Landhusholdning.»¹³

Til tross for stadig økonomiske vanskeligheter med å drifte skolen på Abildsø valgte Minna likevel en offensiv politikk, og sendte gjennom Søren Jaabæk en ansøking til Stortinget om å få opprettet flere husholdningsskoler utover det ganske land. Selv om Jaabæk anså undervisning og folkeopplysning som hjertesaker var han også sparepolitikkenes talsmann. Han svarte derfor avvisende – at fruene nok førte en glimrende penn, men at tiden ennå ikke var moden for å gjøre noe for kvinnene.¹⁴

Fotnoter:

- 1 Paul Botten-Hansen: *Landskapsmaler Joachim Frich. Illustreret Nyhedsblad* Nr. 6. 7de Februar 1858, s. 25.
- 2 Joachim Frich vant stor anerkjennelse som landskapsmaler, men også for utgivelsen

av *Norske Nationaldragter* (1847) og for sine mange bidrag til billedverket *Norge fremstillet i Tegninger* (1846–48).

3 Riksarkivet. Skifteptk. I 13, s. 7602a.

4 Erik H. Edvardsen: *Asbjørnsens kvinnehistorier. Norsk Folkeminnelag* nr. 150. Oslo 2001, s. 84.

5 *Almuevennen* No. 52. Lørdag den 24de December 1864, sp. 415f.

6 I perioden 1872–81 var Fredrik Wetlesen selv medlem av Aker skolestyre.

7 ØVV markerer 17. mars, mens enkelte kilder også nevner 14. mars 1865 som stiftelsesdag.

8 Jørgen Olafsen: *Om Kvindens Stilling i Norge. Norsk Folkeblad* No. 3, Christiania den 27de Januar 1866, s. 18.

9 Jørgen Olafsen: *Et Besøg paa Abildsø Husholdningsskole. Norsk Folkeblad* No. 12–13, Christiania den 31te Marts 1866, s. 82.

10 Jørgen Olafsen: *Ibid* 1866, s. 82.

11 Jørgen Olafsen: *Hr. Redaktør! Norsk Folkeblad* No. 16, Christiania den 21de April 1866, s. 106.

12 L.T. [= Otto Theodor Krogh]: *Kvindelig Haandgjerning og Haandgjerningsskoler. Morgenbladet* No. 177. Søndag d. 28de Juni 1868, s. 1.

13 L.T.: *Ibid*. 1868, s. 2. Se også Just Gude-Smith: *Om Husholdningsskoler. Morgenbladet* No. 104A. Christiania den 14de og 18de April 1879.

14 Karl Haugholt: *Abelsø. St. Hallvard* nr. 26 – 1948. *Op. cit. Sothøna* nr. 8 – mai 1994, s. 5.

Neste gang: Mer om Minna Wetlesen.

Østensjø ring 78 - Ny busslinje rundt Østensjøvannet

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Oslo Sporveier opprettet en ny fast busslinje rundt Østensjøvannet fra 20. august 2006.

Den nye linjen, Østensjø ring 78, tar utgangspunkt på Bryn senter og går i to retninger, fra litt før kl. 08 og hver halvtime i begge retninger fram til ca. kl. 17. Søndager er det ingen kjøring.

Traseen starter på Bryn senter og går opp Østensjøveien, før den svinger inn ved Østensjø skole. Fra Haakon Tveters vei kjører bussen inn i Skøyenkroken og videre over Solhøgda og ned Vetlandsveien til Oppsal senter. Derfra svinger bussen inn i Østmarkveien og tar ned Ulsrudveien, forbi T-banestasjonen, og ut i Østensjøveien igjen. Ruten går videre bort til Abildsø, inn i Enebakkveien mot Manglerud og videre opp Plogveien, forbi Manglerud videregående skole, og ned til Manglerud senter. Deretter går traseen ut på Store Ringvei og ned til Bryn senter. Den samme traseen kjøres også i motsatt retning. De to rutene har henholdsvis fått benevnelsene A og B. Hele runden tar ca. 35 minutter.

Det er lagt opp til at dette skal være en fast linje, men både behov og rutetrasé vil sikkert bli vurdert etter en viss tid.

Østensjø ring 78B over broen sør i Østensjøvannet.

Om hundreårs- markeringer, fugler og litt til

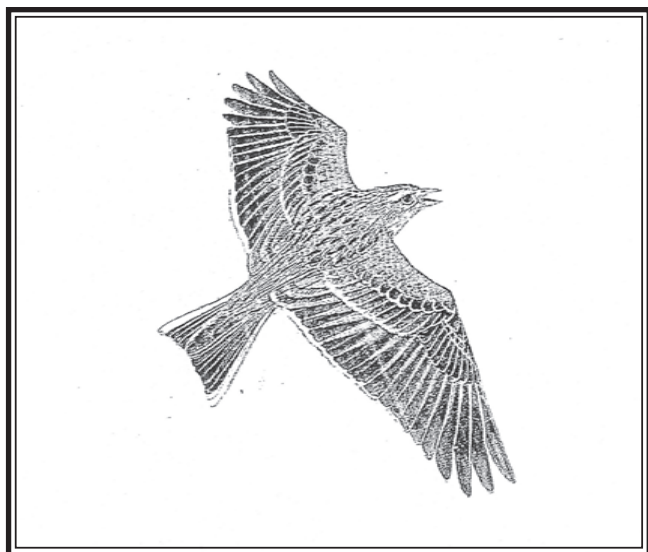
I 1906 døde Henrik Ibsen. Det markerer vi i året 2006 med en rekke arrangementer. Jeg bruker ordet markere, for man feirer jo ikke et dødsfall. Det blir teaterforestillinger, turneer til New York og Egypt, og dramaet Brand er nylig oppført i Fjæreheia ved Grimstad. Og så kommer Ibsen-festivalen.

Vi pleier å kalle dem «de fire store»: Ibsen, Bjørnson, Kielland og Lie. Alle fire skrev sine hovedverker på slutten av 1800-tallet. Og det er lenge siden. Kanskje de andre tre er i ferd med å bli glemt? Bare Ibsen huskes fremdeles, fordi hans teaterstykker stadig spilles over hele verden.

Fra Henrik Ibsen til Alexander Kielland

Men i 2006 bør vi også minnes Alexander Kielland, som døde i samme år – 1906. Kielland vokste opp i Stavanger, og handlingen i de fleste av romanene hans er lagt til Stavanger og Jæren. Han

«Da fløy en liten grå fugl bent opp i luften, stod stille et øyeblikk og slo uhyre hurtig med vingene, mens den kvitret en kort stump». Norges Fugleliv – Det beste 1971. Tegner ukjent.

elsket Jær-landskapet - havet, naturen og fuglene.

Her er en skildring av trekkfuglene som vender hjem, hentet fra romanen Arbeidsfolk:

Trekkfuglene i Afrika

«Langs oppetter Nilen satt tett med fugler og stekte seg i den glødende sol. De pillet og ordnet fjærene, slo et par slag for å prøve vingene, snappet dovent en orm eller en firfirsle, som det myldret av i sumpen. Men det var alt for meget mat, alt for varmt, alt for stille – de lengtet etter kaldt regn, grå luft og friske stormer.

Talløse flokker av grågjess og svaner svømte rundt i åpne steder mellom sivene, hegrer og storker raget opp hist og her; sammenkrøpet sto de på ett ben og hang med nebbet; de kjedet seg noe ganske forskrekkelig. Alle slags snepper og vannfugler, viper og brushaner, ringgjess, vannhøns, vaktler, svaler – ja like til den simple stør – alle kjedet de seg, så fjærene holdt på å falle av.

Da fløy en liten grå fugl rett opp i luften, sto stille der oppe et øyeblikk og slo uhyre hurtig med vingene mens den kvitret en kort stump; derpå dalte den igjen og skjulte seg i gresset. Hele fugleskaren hadde løftet hodet og lyttet.

Og så ble det en snadring og kvitring og uro i hver krok. Unge lapsete viper fløy opp og gjorde rundkast i luften for å vise hvor godt de fløy. Men de eldste hvite svaner, som skulle helt til Island, holdt

generalforsamling for å overveie lerkens reiseforslag. For alle hadde straks kjent lerken på lyden. Skjønt det var ikke mer enn to-tre toner, han hadde fått til; sangen var ikke riktig kommet i strupen ennå. Men mens svanene rådslo lød et forskrekkelig plask og luften ble ganske formørket. Det var grågjessene som lettet.

I store flokker delte de seg, svermet rundt i luften, ordnet seg i lange rekker og forsvant nordover mens skrikene tapte seg i det fjerne.

Størene reiste seg i sorte masser og brøt opp, vipene fulgte etter, storkene skrudde seg parvis opp i luften til de nesten ble borte – og tok så veien nordover.

Hvert øyeblikk passerte nye flokker ut over Nord-Afrika – hilsende med hvert sitt nebb det smilende blå Middelhavet der nede.

--- Reisefeberen grep i den grad om seg, at endog svalene og gjøken måtte av sted; de ville i all fall fly over Middelhavet, så kunne man betenke seg.»

Den norske våren

Denne teksten står som en selvstendig liten fortelling midt i boka, som en lovprisning av det norske underet når trekkfuglene vender nordover, og av den norske våren:

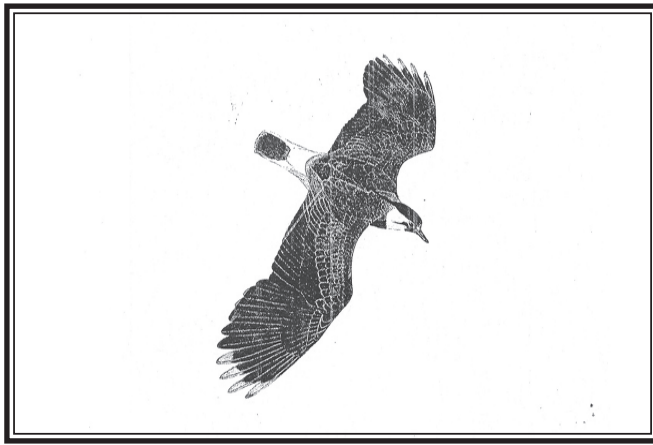
«Hjemme i Norge så det fra først av bedrøvelig ut. Sneen lå langt nede i dalene og alenhøy i de tette skogene. Men sønnenvinden kom med regn, og så gikk det i en ruff – ikke gradvis og fredelig, men med bulder og brak og snescred og fossende elver, så landet lignet en jette som vasker seg, mens det iskalde vannet skyller nedover de senesterke lemmer. Og lette slør av lysegrønt la seg over de unge bjerketrær i liene, inne i stille bukter i fjordene, over slettene i vest mot havet over multemyrer og heier, opp etter rifter og kløfter i trange daler mellom fjellene».

Jeg har tillatt meg å modernisere rettskrivningen.

Kjellands fugler og Østensjøvannet

Alle fuglene Kielland nevner – bortsett fra storken – kjenner vi fra vårt Østensjøvann. Vipa tripper på jordene ved gården, grågås og stør er faste hekkefugler, lerken «er en fast, men fåtallig vårgjest», i følge årsrapporten om fugl i Sothøna 29/05. Svane hekker igjen i følge samme rapport. Svaler er ikke observert så ofte som før, og gjøken er «en sjelden gjest.»

Når jeg kommer trekkende med Kielland, er det for å minne om at denne forfatteren, som tilhørte overklassen i hjembyen, og som i hele sitt liv var opptatt av livets materielle goder, likevel skrev romaner og noveller fulle av samfunnskritikk og opprør, samtidig som han var opptatt av natur og dyreliv. Han er en forfatter som virkelig har noe på hjertet.

«Unge lapsete vipper fløy opp og gjorde rundkast i luften for å vise hvor godt de fløy.» *Norges Fugleliv – Det beste 1971.*

Tegner ukjent.

«Nyttepoesien»

Alle hans romaner og noveller bærer på et budskap, og selv erklærte han at han var en «ærlig tilhenger av 'nyttepoesien'». Les f.eks. hans «To noveller fra Danmark: 'Trofast' og 'Karen'». Begge er små perler, selv om hundeeiere neppe vil like forfatterens holdning til hunden. Den blir skildret som et dyr med meget

dyrene blir ført fram for Adam, som får høre av Gud at han skal «herske over havets fisk og himmelens fugler og over kveget og over all jorden og over alt kryp som rører seg på jorden». Dette mener Kielland har hatt en skadelig innflytelse på vårt forhold til dyr:

«Det er kun altfor sant, at mennesket er dyrenes herre,

skjønt man kunne snarere si, fiende. Menneskene rydder opp mellom dyrene etter eget tykke; velger de nyttige og utrydder dem som han finner skadelige.....

Så snart en gutt er såpass til kar at han kan ta opp en sten, kaster han den etter katten eller etter en uskyldig liten fugl som sitter på en gren og synger. Så dypt inngrodd

Fuglelivet på Jæren

Kielland fortsetter i en annen artikkel (Jæderbreve) sine skildringer av fuglelivet på Jæren: Han er bekymret over eggsankingen, som går utover bestanden av ærfugl og andre svømme- og vade-fugler. Kystfuglenes reder ligger slik til at det er lett å finne dem: «Vipen verper midt på flate lyngmarken, måkeeggene ligger på tre strå mellom stenene, tjelden legger eggene sine uten videre i sanden, og ærfuglen er lett å finne, fordi den blir sittende på eggene til man er så nær at man uvilkarlig må se redet når den store, tunge fugl flør opp.»

Hva skal menneskene med alle disse eggene? De skal spise dem. Tjenesteguttene samler alle egg de ser, og når de kommer hjem er det gammel skikk at konen må steke eggepannekake til dem.

Lerken

«Det er kun en eneste som klarer seg. Og det er lerken. Den er så heldig – eller rettere: det er så heldig for mennesket, at lerken er så liten en munnfull og eggene

Jærlandskapet like ved Hå gamle prestegård, ikke så langt fra Orre, hvor Kielland ofte var på besøk.

Foto: Cathrine Senje.

dårlige egenskaper, som den har lært av mennesket!

Bibelens skapelsesberetning

Dikteren var opptatt av både dyre- og fugleliv, og hans siste utgivelse er samlingen Mennesker og dyr, som kom ut i 1891. Her kommer han inn på Bibelens skapelsesberetning, hvor det står at alle

er overmotet blitt overfor dyret.»

Vi leste nylig om at to katter var funnet hengt i Bergen. Stadig hører vi om kjæledyr som er forlatt ute i naturen eller kastet i en container. Spør bare de som arbeider på 'kattehuset' på Nordstrand. Har kanskje Kielland rett i at enkelte mennesker behandler dyr mindre pent?

er så små at en ordentlig eggekake ville kreve dagers samling. Dertil legger den sitt rede langt inne i åkeren, der ingen går. Derfor er her alltid like fullt av dem – og ingen lerker i verden synger som Jærens.»

Dette skrev Kielland i 1891. Men mye tyder på at bestanden av lerker er gått

tilbake i senere år. Mange bønder mener at det kommer av sprøyting med insektgift. Det kan ikke skyldes mer oppdyrking, for lerken finner seg godt til rette i kultiverte områder.

Lerkene sang lystig sine triller over jordene på Østensjø og Oppsal for 50 år siden. Det er ikke så mange som synger lenger. Men ennå hekker hundrevis av fugler langs vannet vårt, og vi kan fryde oss over fuglenes vårsang og alle fuglungene. Østensjøvannet er perlen i bydelen vår.

Fuglenes språk

Kielland skriver morsomt om fuglenes språk. Det har vi jo muligheter for å studere ved vannet:

«Hvis noen av oss fra ungdommen anvendte likeså meget tid på å lære et fuglespråk, som på å lære for eksempel gresk, skulle vi forundre oss over de mangfoldige nyanser i en fugls røst.

Hvor er det ikke beundringsverdig å høre en villand eller en av sumpfuglene dirigere sin ugeflokk enten ved et lite rapp, rapp, eller ved høye skrik blandet med tilrop

som de små forstår, og adlyder med det samme de forlater egget; de ligger stille, eller løper bort til moren, alt etter som hun roper: «Trykk deg ned i sivet! Eller: Nå kan du komme til meg.»

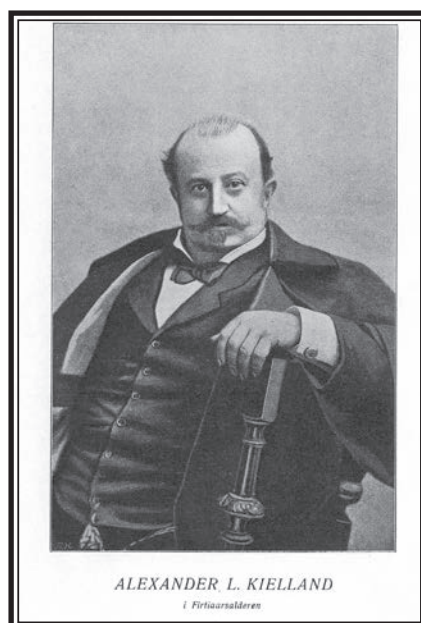
Tenk om fuglespråk og fuglesang ble borte!

Den tause våren

I 1963 kom en bok av den amerikanske biologen Rachel Carson som het: Den tause våren. Her skrev hun om sin bekymring over forurensing og gifter i naturen. Det kan føre til at all fuglesang forstummer, skrev hun. Vi må slutte å bruke plantegifter og kjemikalier.

Hadde hun rett? Jeg har i alle fall merket meg at det er færre småfugl og mindre fuglesang, også der hvor jeg har mitt sommerhjem på sørlandskysten. Før i tiden kom meis og gulspurv på fast besøk til frokostbordet. I fuglekassene mine ruget svart-hvit fluesnapper hvert år, og svarttrosten likte å bygge rede inne i vivendelen. Bokfinker og linerler var hver dag gjester på fuglebrettet. Slik er det ikke lenger. Hva kommer det av?

Kitty Kiellands maleri Torvmyr skal ha inspirert broren Alexander til å skrive novellen med samme navn. Den begynner slik: «Høyt over lyngslettene fløy en gammel fornuftig ravn». Foto av maleriet. Fra Anne Wichstrøms bok om kvinnelige malere.

Alexander Kielland. Han var født i 1849, og av og til spøkte han med at han var «konciperet» i revolusjonsåret 1848. Derfor ble han en opprører. Foto fra «Mindeudgave, Gyldendalske Boghandel, 1907.»

Vi får håpe vi slipper å oppleve den tause våren.

Tresking på Abildsø gård

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Fredag 1. og lørdag 2. september var travle dager på jordene til Abildsø gård. Etter en tør og varm juli, men med mye regn i august var rugen moden og klar for tresking. Det er tidlig i forhold i til i fjor.

Treskemaskinen gjør stor fart, slik virker det der den jafser i seg et bredt stykke av rugåkeren. Bak står støvskyen av opphakkert halm, mens rugkornene havner i den store beholderen inne i maskinen. Når den er full tappes den over i store containere på rundt 20 m³.

Det er Arnt Myrvoll AS som er forpakter av jorda på Abildsø gård, en avtale han har hatt i mange år. Vi får høre at det ikke er toppår for verken kvalitet eller mengde, selv om det ble rundt 450 kg korn pr. mål. Rett etter såing kom det regn som dan-

Roger Røsten hos Arnt Myrvoll AS kan fortelle at kornet i år blir til dyrefor.

net en skorpe på jorda. Det hindret noe av spiringen. Men fint dyrefor skal det bli, sier Roger Røsten hos Arnt Myrvoll. Og rikt på proteiner – fint for kyllinger! Kornet skal derfor leveres på Sjusjøya.

Matkorn leveres til Vippetangen, men det får bli et annet år.

På hver runde jafser treskemaskinen i seg et bredt stykke av rugåkeren. Bak står støvskyen av opphakkert halm. Når beholderen inne i treskeren er full tømmes innholdet over i containeren som blir fraktet rundt med traktor.

Østensjøvannets Venner takker våre annonsører som gjør det mulig å utgi Sothøna.

 HYDRO TEXACO RYEN Enebakkveien 135, 0680 Oslo Tlf. 22 19 17 26 • Fax: 22 68 14 81 Vaskemaskin - oljeskift - dekkservice E-mail: hydrotexacoryen@netcom.no	 T.M. Bergersen A.S. Keramiske fliser Butikk/utstilling Åpningstider: Man-Fre: 09-17 • Tor: 09 - 19 • Lør: 10-14 Enebakkveien 123, Pb. 218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 23 30 49 00, Fax: 23 30 49 01				
 MANGLERUD MANGLERUD SENTER Åpningstider: Tlf.: 22 75 77 00 Man. fre. kl. 9-20 Fax: 22 75 77 01 Lørdag kl. 9-18	 Bratlikollen Blomster Kom og se alle våre høstnyheter SANDSTUVEIEN 49 B, 1184 OSLO TELEFON 22 28 69 58	NYLAGET FISKEPUDDING og HJEMMELAGDE KOLJEKAKER hver dag Man.-fre. 10.00-18.00 Lørdag 10.00-16.00 Storm B. Johnsen • Fisk og vilt Lambertseter Kjøpesentrum - Tlf. 22 28 82 42	LAMBERTSETER UR & OPTIKK Synsundersøkelse Briller • Kontaktlinser Tlf.: 22 28 02 41		
Gullåren Oppsal senter Tlf.: 22 26 42 94 Oppsal@gullaren.no	 Selskapsmat Tlf. 22 67 64 90	 Lugg, men ikke rett takk! Ta vare på den du er AUSTER Salon & Academy Bryn Senter Linderud Senter Storo Storsenter Oppsal Senter Campus BI Torgbygget Nydalen Skøyen www.auster.no			
	 MATHUSET Jacobs PÅ HOLTET TLF. 22 28 58 58 FAX 22 28 58 68 KJØPESENTRUM 145, 1378 OSLO				
 AUTOTEAM TRAFIKKSKOLE Manglerud Senter Tlf.: 22 26 34 07 / 906 87 170					
BARRA <i>Når du skal merkes</i> Kompetansesenter for industriell produktmerking og profilering BARRA AS Christinedal, Harry Fettsv. 10 Pb. 130 Bryn, 0611 OSLO Tlf. 22 76 02 02, Fax 22 27 12 55 post@barra.no, www.barra.no					
 GLASS EKSPERTEN 30% PÅ INNRAMMING	HENTER OG BRINGER BØLER SENTER Bølerlia 2 Tlf 22 26 52 59				

**Østensjøvannets Venner takker våre annon-
sører som gjør det mulig å utgi Sothøna.**

BERGERSEN VANN og VARME a.s. Autorisert rørleggermester Ryenstubben 7, 1187 Oslo Tlf. 22 76 70 20 • Fax.: 22 76 70 01 E-post: bjoror@online.no 	DROGSETH Blikkenslageri AS Verkseier Furulundsvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no	Støtt opp om din nærbutikk <i>H.P. Kjarvik</i> Oppsal Senter Tlf.: 22 75 70 40
 GLASSMESTER® FURULUND A/S Lambertseter - Cecilie Thoresensvei 5, 1153 Oslo Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no 	Ned i vekt enkelt og effektivt Tlf.: 22 26 05 17 www.bodycarenorway.com	
Alliance apotek Lambertseter ditt Alliance apotek Velkommen Vi har åpent alle dager: kl. 09 00-17 00 • Lørdag kl. 09 00-14 00 Langbølgen 1 1150 Oslo Tlf. 23 384060	Ingus biloppretting & lakking Bilskadesenteret på Ryen Ryensvingen 2-4 ing A, 0680 Oslo Tlf 23 06 05 00 • Fax. 23 06 05 01	

HÅNDVERKSBYGG AS

Tømrmester og Entreprenørforretning
Byggemelding/Prosjektering
MESTERHUS
Høyenhallvn 2, 0667 Oslo
Tlf.: 23 12 71 70
www.handverksbygg.no

**NYBYGG - TILBYGG
REHABILITERING**

Malermester Harald Askautrud A/S

Tlf. 22 57 84 70 Faks 22 57 84 65

- ★ Inn- og utvendig malerarbeid
- ★ Tapetsering
- ★ Gulvbelegg
- ★ Konsulentbistand

 Malermester MLF
— fagkunnskap gir trygghet.

www.askautrud.no
Kontoradresse:
Ryensvingen 9, 0680 OSLO
E-post: askautrud@askautrud.no

Vannprøver

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Hver 14. dag året rundt tas det vannprøver i tilløpsbekkene til Østensjøvannet og ved utløpet fra selve vannet. Dette er et ledd i overvåkingen av vannkvaliteten for å måle bl.a. næringssaltene. Her ser vi Toril Roberg fra Vann- og avløps-etaten ta vannprøve ved tunnelen som er hovedutløpet i Østensjøvannet. Hun fyller vann på en flaske som skal bringes videre til analyse. På grunnlag av prøvene blir det laget rapport om utviklingen i vannkvaliteten.

BØLER APOTEK

ditt Alliance apotek

Mandag–Fredag 09.00–18.00

Lørdag 09.00–15.00

Bøler Senter, Bølerlia 2–4, 0691 Oslo – Tlf. 22 75 91 90

OPPSAL APOTEK

ditt Alliance apotek

Mandag–Fredag 09.00–17.00

Lørdag 09.00–14.00

Haakon Tveters vei 94, 0686 Oslo – Tlf. 23 12 68 80

Som medlem har du alle fordelene

Tlf.: 22 86 55 00

✕ OPPSAL STORKIOSK ✕

MOX TIPPESENTER MOX

Åpent: Ma.– Fre. 08 – 22 • Lø./Sø. 09 – 22

Vi har bankterminal

Tlf.: 22 27 34 82

JØLSTAD
begravelsesbyrå

Abildsø - Grorud senter
Grefsen - Holtet - Kalbakken
Smestad - St.Hanshaugen

22 79 77 00 (24 timer)
www.jolstad.no

TA EN OPTISK SYNSPRØVE
for briller og kontaktlinser

Bøler Brillesenter & Ur A/S

Vi mottar for reparasjon alle
typer stueur, veggur og gulvur

BØLER SENTER – Tlf. 22 26 22 68

HELSEBODEN

Oppsal Senter,
Tlf. 22 27 87 40

Lambertseter Senter
Tlf. 22 74 77 12

Jærna
Oppsal

OPPSAL SENTER

Tlf.: 400 04 250

Støtt opp
om din
nærbutikk

Oppsal Senter
Haakon Tveters vei 96
FaxTlf. 22 27 74 99

Motorforum as

Abildsø

Mitsubushi - Chevrolet

Enebakkveien 309 - Tlf. 23 03 20 00 - Fax. 23 03 20 01

Langtidsvirkende og effektiv
ANTI – PERSPIRANT

STOP 24 virker hemmende på svettekjertlene
og reduserer svetteutsondringen

Fås på apotek som roll-on, spray og krem

A/S Den norske Eterfabrikk, Bøler
Tlf.: 22 78 26 00

Svartkråke - ny art for vannet

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Østensjøvannet slutter ikke å overraske fuglemessig. Også i 2006 fikk vi besøk av en ny art; svartkråke, og det er så sett 217 fuglearter i området.

Svartkråke kan du få problemer med å finne beskrevet som en egen art i eldre bøker. Du må der lese etter kråke og lese under den om at det finnes en svart underart (*Corvus corone corone*). Men i desember 2002 var det duket for forandringer på denne arten. Det internasjonale forskningsmiljøet falt ned på at kråke og svartkråke antagelig kan regnes som to separate arter.

Det vil dermed ikke si at dette var en art som Østensjøvannet Miljøpark «fikk gratis» i ettertid. Ingen har rapportert t underarten svartkråke tidligere, så vi kan se på dette som en ekte nyoppdagelse for området. Den heldige observatøren fra dette antatt flyktige besøket 10. mai var Odd Bruce Hansen, som jevnlig sender inn observasjoner fra Østensjøvannet. Med denne observasjonen kan vi fortsatt si at alle Norges vanligste kråkefugler (9) er sett ved Østensjøvannet.

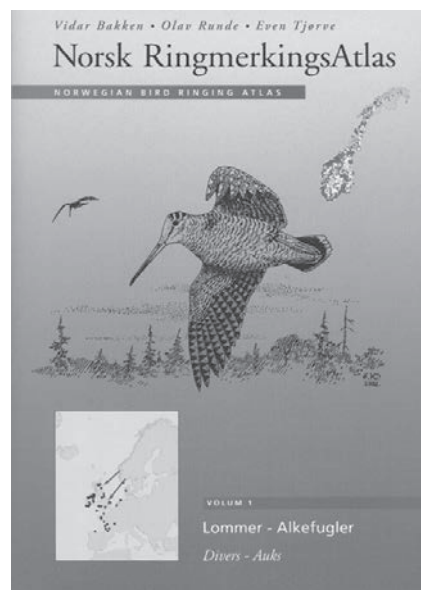
De fleste bøker fra dengang jeg selv begynte å studere fugl har svartkråke (*Corvus corone corone*) og vår egen (grå-)kråke (*Corvus corone cornix*) som to raser av samme art. Den vitenskapelig navningen fuglte underartsbetegnelse slik at vi endte opp med følgende to arter: svartkråke (*Corvus corone*) og kråke (*Corvus cornix*). Kråke er tungt etablert

Svartkråke. Fotografert i Asker, og det er grunn til å tro at dette kanskje er den samme som er sett i miljøparken siden det er bare rapportert én på besøk i den siste tiden.

i det norske språk og kultur, så det må ansees for bortimot umulig å navne om kråke til gråkråke, med det kan være smart å vite at denne artsbetegnelsen finnes brukt om det som er den vanlige kråke i Norge.

Svartkråke har i dag én underart (*orientalis*), som faktisk kan være på vei til å ansees som en egen art, det også. Men det trengs videre studier og ikke minst DNA-undersøkelser for å finne ut av dette. Vår egen kråke har tre underarter (*sharpii*, *pallascens* and *capellanus*).

Ringmerkings- atlasene er klare

Tekst: Audun Brekke Skrindo

Selv om Østensjøvannet i dag ikke utgjør noe vesentlig ringmerkingsplass for fugl foregikk det tidligere et ikke ubetydelig ringmerkingsarbeide i området. Redaksjonen vil derfor informere om at de to bindene som utgjør «Norsk ringmerkingsatlas» nå finnes i butikkhyllene. Verket er laget av Vidar Bakken, Olav Runde og Even Tjørve.

Det er et formidabelt stykke arbeide som er lagt ned for å lage dette verket. Og da tenker jeg ikke på alle timene med bildebehandling og tastetrykking hos redaksjonen. Nei, jeg tenker på alle årsverk med feltarbeide, sommer som vinter, for

å få satt ringer på nesten fem millioner fugler. Hvis du tidligere har vært betatt av tanken på at en fugl på under 30 gram flyr til Afrika, så gir det en helt spesiell følelse å lese om enkeltfugler som er funnet igjen nøyaktig ved et vannhull i tropene etter å ha vært ringmerket f.eks. på Fokstumyra noen uker tidligere. Det er til å bli matt av. Vi gjengir her omtalen som du kan finne på nettbokhandelen www.naturogfrid.no:

I oktober 2003 kom det første bindet av i alt to av Norsk Ringmerkingsatlas. Bøkene som beskriver resultatene av mer enn 80 års ringmerking i Norge. Det første bindet beskriver 115 arter (lommer – alkefugler) og det andre bindet dekker 118 arter fra duer til og med spurvefugler.

Boka er illustrert med flotte svart/hvit tegninger av Eugeny Koblik som også illustrerte bind 1. Ringmerkingsatlas utgis av Ringmerkingsentralen i Stavanger, Universitetets Naturhistoriske Museer og Botanisk hage, Høyskolen i Lillehammer, i samarbeid med Norsk Ornitologisk Forening og Natur og Fritid as.

Alle arter der det foreligger gjenfunn av fugler merket i Norge er presentert. Presentasjonene er standardisert og er ikke noen detaljert analyse av gjenfunnsmaterialet. Hovedmålet med utgivelsen er primært å vise status for det norske gjenfunnsmaterialet. Resultatene er viktige både for forskning og forvaltning, men enhver fugleentusiast vil finne masse interessant informasjon i Ringmerkingsatlasen. Det er å håpe at boka kan bidra til at det norske gjenfunnsmaterialet blir bearbeidet i mer detalj og at nye ringmerkingsprosjekter blir igangsatt.

Presentasjonene av artene er inndelt i følgende hoveddeler: Kort beskrivelse av artens utbredelse og diett, ringmerking av arten i Norge, registrerte dødsårsaker og gjenfunnsdata som beskriver trekket gjennom året basert på ringmerkingsgjenfunn. Lengden på artsomtalen avhenger av størrelsen på merke- og gjenfunnsmaterialet, og er fra en til 12 sider. Boka omhandler kun funn av fugler merket i Norge, ikke fugler ringmerket i utlandet som er gjenfunnet i Norge, eller norskmerkede fugler fra Antarktis og Bouvetøya.

Link til boka's hjemmeside: <http://www.toyen.uio.no/ringmerking/RingmerkingsAtlas.htm>

Klopptjernet i Bogerudmyra, sett gjennom det tynnede «prøvefeltet».

«Prøvefeltet» ved Klopptjern - et halvt år etter!

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

I Sothøna nr. 31, side 22 kunne vi lese om omfattende ryddetiltak som ble utført på Bogerudmyra. Folk fra Fylkesmannens miljøvernavdeling, Friluftsetaten i Oslo og Østensjøvannets Venner var inne med fagfolk både innen hva som skulle ryddes og hvordan det skulle ryddes. Hovedmålet var altså å fremme verdifull våtmarksvegetasjon. En slik forandring ville kunne gi bedre vilkår for blant andre den sjeldne stautstarren. Materialet som ble hentet ut ble brukt som fyllmasser i de øyprosjektene som samtidig er under utvikling i sørenden av Østensjøvannet.

Det ble felt mange trær og busker i det som skulle være et prøvefelt. Særlig var det lett å legge merke til en «gate» fra kanalen på vestsiden av Bogerudmyra og helt inn til Klopptjern. Dette ble ryddet

helt for vegetasjon, så man kunne se helt inn til selve Klopptjernet.

Når undertegnede var på stedet, bare noen dager etter at jobben var gjort, slo deg meg at det kunne være artig å se hvor mye et slikt område vokser igjen på bare én sommer.

Jeg skrev det inn i timemanageren for ikke å glemme å ta et bilde når sommeren var over. Under en helt standard fugletur var det derfor duket for å ta et bilde av rydningsområdet, ca seks måneder etter inngrepet.

Jeg ble overrasket over hvor mye vegetasjon som var kommet på plass igjen. Nede i feltsjiktet var det grodd så mye igjen at det ikke lenger var mulig å se selve vannspeilet. Det var enkelt å se vannspeilet for et halvt år siden, og det

var ikke fordi det var vår uten blader, men fordi all vegetasjon var fjernet helt ned til bakken. Slik snauhogst ødelegger ikke for naturen, tvert imot. Våtmarksvegetasjonen som prosjektet tar sikte på å hjelpe trenger mer lys enn det lille som ekstremt tett buskas som er i ferd med å ta over på stor deler av Bogerudmyra.

Et varemerke for hele Østensjøområdet Miljøpark er nettopp variasjonen i naturtyper. Derfor er en slik flekkvis rydding med på å skape enda mer mosaikk i naturlandskapet. En slik mosaikk gjør at f.eks. enda flere insektarter og plantearter kan finne leveområder som passer akkurat dem.

Det er allerede notert at bilde skal tas til våren, når ett år er gått, så får vi se da...

Astrid Skrindo tok familier med på botanisk vandring.

Våtmarksdagen 2006

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Det politiske flertall i Østensjø bydelsutvalg utarbeidet før valget i 2003 en erklæring om hvilke mål man hadde for de kommende årene. Her het det bl.a. at man ønsket å etablere en årlig «våtmarksfestival». På denne måten ønsket man å markere at Østensjøvannet ikke bare er et unikt naturområde, men også et geografisk midtpunkt som binder den nye bydelen sammen, ikke minst som en identitetsskapende faktor.

Østensjøvannets Venner tok utfordringen og gjennomførte det første arrangementet 17. juni 2006. Sommeren er den klart fineste tiden å gi publikum varierte opplevelser rundt vannet. Samtidig er dette en tid på året hvor vi må ta spesielle hensyn til dyre- og plantelivet og være tilbakeholdne med ferdsel helt ned i våtmarkssonen.

Arrangementet ble annonsert i våre lokalaviser, på foreningens hjemmeside og ved plakatoppslag rundt vannet. Erfaringsmessig er det mange aktiviteter som pågår rett før skoleslutt, derfor var vi spent på hvilken oppmerksomhet vi ville få. Vi valgte å etablere publikumsaktivitetene med utgangspunkt i en base ved

bryggen i sørvest der mange mennesker likevel ville passere.

Våre biologer hadde her tatt opp eksempler på dyre- og plantelivet fra våtmarken som bl.a. ble vist frem i akvarium. Særlig de store dammuslingene vakte publikums interesse, men også de ulike artene bunndyr overrasket mange. Andre valgte å takke ja til tilbudet om botanisk vandring i våtmarkskanten eller fugletitting sammen med erfarne ornitologer.

Ved hovedstanden var det satt opp store plakatvegger der det ble vist bilder fra de mange rehabiliteringsarbeidene som gjennomføres i våtmarksområdet. Det ble vist eksempler både på rehabilitering av erosjonsskadede bredder, reparering og etablering av øyer, samt kart som viste

hvilken utvikling vi har hatt i vannet de siste tiårene. Stor interesse var det også for samlingen av historiske bilder fra området som viste hvorledes områdene rundt vannet og Bogerudmyra så ut i tidligere tider.

I det varme været denne dagen hadde nok mange valgt å prioritere sol- og strandliv fremfor tur rundt Østensjøvannet. Likevel var det ikke så rent få som takket ja til vårt tilbud om gratis vafler, kaffe eller noe kaldt å drikke mens de slo av en prat eller deltok på de ulike aktivitetene.

Vår erfaring er at et slikt arrangement er godt egnet for å gjøre folk i Østensjø bydel mer oppmerksom på hvilke unike verdier dette området rommer.

Audun Skrindo peker ut dammuslingen som jakter bunnyr. Innholdet i akvariet ble lånt fra Østensjøvannet.

SkoleGårds prosjektet på Abildsø Gård

Tekst og foto: Thomas Dorg

Abildsø Gård gjennomførte våren 2006 et omfattende planarbeid med skoler og aktuelle samarbeidspartnere for å utforske muligheten for å starte en fast SkoleGårds dag på gården for å fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter for elever i grunnskolen.

Det er derfor gledelig at det i disse dager er oppstart for SkoleGård med ca. 20 elever fra Bøler, Mortensrud, Ryenberget, Oppsal og Rustad skole. SkoleGårdsdagen vil være en fast praktisk skoledag med ulike prosjektaktiviteter på Abildsø Gård.

Elevene deles inn i prosjektgruppene «Miljødesign» (arbeid i terrenget, jordbruk, skogbruk med hest m.m.), «Gårdsdesign» (baking, matlaging, kreativt verksted, husdyrhold m.m.) og «Samfunnsdesign» (markedsundersøkelser, design av logo, markedsføring, dokumentasjon med lyd og bilde osv.). Alle aktivitetene vil rette seg inn mot SkoleGårdsbutikken som skal drives av elevene selv og være et reelt tilbud til nærmiljøet. Etter hvert skal man få kjøpt mange spennende

varer her. Et av målene for SkoleGård er at resultatene skal være godt synlig i nærmiljøet. Entreprenørskap er en annen viktig ingrediens i arbeidet og i læringen. Det samme er kombinasjonen av teori og praksis.

SkoleGård vil ha hovedbase i hovedhuset og stallen. Stallrommet blir et unikt «klasserom» med eget halmhjørne for samlinger, verksted, dataavdeling og i tillegg kan hesten komme på besøk i klasserommet!

Et team av voksne lærere og frivillige har ansvaret for aktivitetene. Teamet består av lærerne Audun Jensen og Eivind Lilleaasen, samt Tone Welhaven Føyen, Beate Fahre, Carsten Pedersen, Asgeir Føyen og Thomas Dorg. I tillegg vil flere frivillige være involvert. Det vil bli god voksentetthet, som er et viktig mål for prosjektet.

SkoleGård verdiene er aksept, tillit, mestring og glede, og vi tror at SkoleGårdsprosjektet kan skape en god arena for læring på flere plan for alle de involverte, barn og voksne.

Abildsø Gård, 16.10.2006

Over: gårdsarbeid utført på gamlemåte. Under: Stallen på Abildsø, som brukes aktivt i undervisningen. Innfelt: Eivind og Audun under arbeid med geiter.

Jens Laurits Seip døde 28. september 2006, i en alder av 90 år. Nedenstående intervju ble gjennomført en måned tidligere og var ment innrykket i dette nummer av Sothøna. Familien har samtykket til at intervjuet gjengis. Østensjøvannets Venner lyser fred over Jens L. Seips minne.

Østensjøvannet sett gjennom et langt liv på Abildsø.

En fin augustdag besøkte vi Jens L. Seip på Abildsø for å ta en prat med ham. L står for Laurits og skilte navnet fra historiker og fetter Jens Arup Seip. På islagt føre brakk Jens lårhalsen rett utenfor huset den 15. januar. Etter et kort sykehusopphold kom han på dagrehabilitering i Løvsetdalen. Han var imidlertid like kjapp som før når det gjaldt fakta, historier og årstall, selv om han hadde passert de 90. Kona Gun (død i 2004) og Jens kom til Abildsø i 1948 og bodde de ti første årene i Langerudsvingen og siden i Abildsøveien med flott utsikt over Langemosen.

Seip hadde vært ekspedisjonssjef i kommunaldepartementet, boligavdelingen fra 1965 til 1977. Gjennom sitt daglige virke nedla han en imponerende innsats for boligbygging i Norge. I 1946 var han med på å starte Den Norske Stats Husbank. Deretter hadde han sin daglige virke i denne institusjonen i flere år. Virkelysten til å bistå internasjonalt var stor, og gjennom arbeid for FN i Geneve i 1953–55 nedla han et stort og viktig arbeid. Deretter fulgte arbeid for NORAD i Afghanistan 1961–62, samt Tanzania 1972–75. Fra 1967 til 77 var han ekspedisjonssjef i kommunaldepartementet.

Friluftsliv var viktig for Jens og Gun (Gunborg) fra Skien (Gunborgsdalen) der de forlovet seg på en tur i marka. Det ble årlige fjellturer med barn og barnebarn til Gun gikk bort i 2004.

Fra den første tiden ved vannet mintes Seip at veiene var oversvømmet vår og høst. Han var aktiv i Abildsø Arbeiderforening og var med da mange foreninger fra boområdene rundt vannet gikk sammen om å starte «Representantskapet for Østensjøplanen» i 1959. Johs Hedemann fra Abildsø arbeiderlag var særdeles aktiv med å få med flest mulig foreninger rundt vannet i Representantskapet som på mange måter var den tidens Østensjøvannets Venner. Jens, som også var i arbeiderlaget på Abildsø, ble på denne måten trukket inn i arbeidet med Østensjøområdet. Den

**Jens Laurits Seip
Mitt Østensjøvann**

gang forelå det gigantiske planer om bruk av vannet og arealene rundt. Idéene var lite forenlig med ønsket om å ta vare på de biologiske kvaliteter. Det meste gikk derfor Representantskapet imot. Fotballbaner på Abildsø og Rustad, turvei rundt vannet og kanalgraving sa de ja til. De øvrige planene om kano og kajakkanlegg, tennisbaner, ytterligere idrettsplasser, gigantiske anlegg av hageparseller og badestrand sa representantskapet nei til, og slik ble det.

Abildsø Idrettslag hadde fotballbane nær vannet, og før de fikk adgang til dusj, ble Østensjøvannet benyttet. Store endringer ble det mens Seip var i Afghanistan. Den nye brua kom i 1962, og det ble gravd kanaler. Han berømmet arbeidet for å bedre vannkvaliteten, og de fine turveiene som har gjort området mer tilgjengelig og verdifullt.

På eldresenteret fortalte Ole Bjune hvordan det var å komme over vannet i sør når veien i flomtiden stod under vann. De minste av barna fra Oppsal måtte bæres over. Brødrene Jacobsen (Bjune het tidligere Jacobsen) var forøvrig veldig gode på ski.

Fru Gustavsen på Abildsø gård bidro med opplesning under invielse av Abildsø kapell i 1961. Kirsti Sinding Lem var i byplanrådet og gjorde seg gjeldende. Hun fikk til befarings og Lambertseterbanens trasé ble der den er nå, ellers ville banen kommet for nær ned til Langemosen. Bebyggelsen i Svaneveien ville neppe kommet idag.

-Vi gikk ofte turer ved vannet, sier Seip, Det var nære og gode turopplevelser.

Kona og jeg gikk over Tallberget og ned til vannet etter kirken på søndager. Det var artig å iaktta fuglelivet i sydenden om vinteren, med stokkender, sothøner og forskjellige andre fuglearter. Råken under broen i sydenden av vannet ble flittig besøkt om vinteren der fuglelivet ble fulgt med argusøyne.

Nordre del av Agronomveien var et hyttestrøk der det ble opparbeidet vei slik at kommunen kunne overta. De som gikk tur fra Vålerenga til Østensjø gikk forbi Abildsøfurua. Det var egentlig to furuer. Ved Skullerudvn/Paal Bergs vei står furua ennå. Den i Enebakkveien gikk med når veien ble utvidet. Selv om den var fredet, måtte den vike.

Seip var veldig glad i Bakkehavn med kunstutstillingene. Hit ble det ofte turer for å se på de mange flotte utstillingene. Spesielt imponert var han over Kjell Aukrusts utstilling i «Galleri Bakkehavn». Jens Seip nevnte spesielt Ingjerd Aldar som en drivende sjel i galleriet. Hun bodde i mange år i det gamle posthuset i krysset Smedbergveien – Enebakkveien.

Jens Seip hadde en imponerende hukommelse til tross for sin høye alder. Vi minnes ham i respekt for et imponerende arbeid han har nedlagt for å få tidsmessige og gode boliger for flest mulig i landets gjenreising etter krigen og hans omtanke for andre.

*Tekst: Finn Arnt Gulbrandsen
Foto: Paul Fekjær*

Detaljen - rampa i nord

Rampelignende konstruksjon nord for Vadedammen.

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

De aller fleste kjenner til den bratte nedstigningen fra Tallberget til sletten som ligger nord for Vadedammen i nordenden av Østensjøvannet. Når du kommer helt ned deler stien seg i tre retninger. For den som skal rundt vannet blir det naturlig å ta stien som går skrått mot sørøst oppå vollen som deler Vadedammen og Østensjøvannet. For de mange som skal til Østensjø skole, T-banen, Skøyenåsen eller opp til Oppsal blir det naturlig å gå rett frem når man er vel nede.

Bare ti meter etter at du har startet på denne rette stien passerer du bekken som altså er det opprinnelige utløpet

av vann fra Østensjøvannet. Du får den åpne bekken på din venstre side. Det er lett å kaste et blikk på den og det har du kanskje gjort mange ganger. Men hva om du ser til høyre i stedet? Der ser du en rampe som er støpt i betong og tilsynelatende ute av bruk. Den er halvveis grodd igjen, har gammeldags design og kunne vært en mjølkerampe. Hva er dette og hvorfor finnes denne konstruksjonen der, nesten overgrodd av røtter og annen vegetasjon?

Vi ringte Terje Wold i vann- og avløps-etaten i kommune for å komme til bunns i saken. Han kunne fortelle at dette var en bro hvor drikkevannet passerer over utløpet til Østensjøvannet. Nå tenker du kanskje at vann ikke kan renne oppover, men det er ikke noe problem når bare enden på røret ligger enda lavere enn starten på røret. Du har vel ikke glemt kunnskapen om hevertprinsippet?

Den er visstnok ikke i bruk akkurat for tiden, men er funnet å være så verdifull og velholdt at det ikke er usannsynlig at den kan tas i bruk igjen ved en seinere anledning. Dette er grunnen til at den ikke er fjernet. Det er visstnok litt usikkert når den skal være satt opp, men et godt estimat kan være 1950-tallet.

Noen kalde fakta: består av betong, er ca 50 cm høy, skråer jevnt mot bakken på både øst- og vestsiden. Den som vil ha et mål med søndagsturen kan plote inn posisjonen 59° 54' 56,20" N og 10° 50' 37,69" Ø. Da skulle GPSen ta deg direkte til denne konstruksjonen.

...så da vet du det!

Artspresentasjon fugl - storspove

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Den største vaderfuglen vi har i norske områder er storspoven. De største eksemplarene er kloss i 60 cm fra nebbspiss til enden av stjerten. Som hos mange vadere er nebbet stort og hos storspoven utgjør det oppimot 15 cm lange nebbet altså en fjerdedel av kroppslengden. I flukt er den så stor at den kan minne om stormåker både i størrelse og vingeslagsfrekvens. Men på nært hold og iallfall med kikkert kommer det store nedoverbøyde nebbet tydelig fram.

Vitenskapelig navn: *Numenius arquata*. «Noumenius» kan være avledet fra noe som betyr måne eller krumning og «arcus» = som er buet. Begge navnene hentyder til det fremtredende buede nebbet, som går igjen hos mange spovearter.

Arten er sterkt knyttet til taigaen, strandenger, heier og andre fuktige og gresskledde naturtyper. På hekkeplassen er den sky, men på grunn av sin størrelse og at den ofte synger i flukt er det mange som får oppleve dens tilstedeværelse. Begge kjønnene ruger på eggene. Reiret er ofte bare en enkelt konstruksjon rett på bakken.

Utbredelsen i sommerhalvåret er fra det nordøstlige Europa og gjennom sentrale

Storspover i flukt. Bildet er digitalt behandlet

delar av Russland og helt øst til Japan. De vestlige individene trekker kort mot sør og merkelig sees det overvintrende fugler på Island og Færøyene, hvor arten ikke hekker. Norske storspover som er ringmerket er hovedsaklig funnet igjen på de britiske øyer. De østlige bestandene trekker langt og overvintrer i nesten alle kystområder på den sørlige halvkule, unntatt Australia.

Utbredelsen i Norge ekspanderte tidlig på 1900-tallet, men tellinger de siste par tiårene tyder på at det intensive jordbruket har satt en stopper for denne utviklingen. I dag hekker arten i de lavere områdene på østlandet (på store myrer), men hovedut-

bredelsen finner vi på kysten fra Møre- og Romsdal til Lofoten.

Arten ankommer Norge allerede i mars/april og hannene markerer territorier med fluktspill og ivrig lydytring fra første stund. Vil du se storspove ved Østensjøvannet må du stå tidlig opp mange vårdager. Arten er sky og flokkene som passerer vannet blir som regel skremt av den første jogger eller hunden til han/henne og søker videre. De blir ikke flere dager så du får kanskje bare den ene sjansen den våren. Hvis de går ned så er det oftest på jordene til Østensjø gård. Utpå jordene kan få eller ingen snike seg innpå dem.

Storspover som har mellomlandet på jorden til Østensjø gård, fotografert før klokken seks om morgenen. Flokken var på 82 fugler.

Forvaltnings- planens høringsforslag i sammedrag - høsten 2006

Sammenfatning og foto: Leif-Dan Birkemoe

Arbeidet med forslag til Forvaltningsplan for Østensjøområdet Miljøpark har pågått over tre år. Første fase dreide seg om innsamling av data, mens selve planarbeidet startet våren 2005. Friluftsetaten med samarbeidspartnere har utarbeidet rapporten som er sendt på høring med svarfrist 20. oktober.

Selv om høringsutkastet er sendt til en rekke organisasjoner finner Sothøna det likevel riktig å gjengi vesentlige deler av utkastet, ikke minst på bakgrunn av den informasjonsverdi som rapporten representerer.

Etter vedtaket om reguleringsplanen i bystyret 11. juni 2002 og i Byøkologisk

program 2002–2014 har det vært arbeidet for å få til en mer samordnet forvaltning av området. En konsulentgruppe med Arkitektgruppen Cubus AS, Siste sjanse og Skogforsk har utarbeidet plandokumentet i nært samarbeid med Friluftsetaten og en arbeidsgruppe med representanter fra diverse kommunale etater, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen, Østensjøvannets Venner og grunneierne av Abildsø gård og Østensjø gård.

Høringsutkastet fastslår innledningsvis at skjøtselen av områdene rundt Østensjøvannet har et forbedringspotensiale og at dette gjelder både for natur- og kulturlandskapet inklusiv områder avsatt til rekreasjon.

Beskrivelse av planområdet

Østensjøområdet Miljøpark er et unikt område og et biologisk skattekammer, hvor det er registrert 23 naturtyper med hele 3000 forskjellige arter. Blant disse er det 90 sjeldne og truede arter.

Miljøparken ligger som et midtpunkt i Bydel Østensjø. Området er svært attraktivt som rekreasjonsområde på grunn av sin sentrale beliggenhet og sin store opplevelsesrikdom. Variasjonen i naturtyper og landskapskvaliteter samt en spennende natur- og kulturhistorie gir byens befolkning opplevelses-, rekreasjons- og aktivitetsmuligheter, treffsteder

samt et godt oppvekstmiljø for bydelens barn- og unge.

Vannet er omgitt av variert natur- og kulturlandskap med de to gårdene Østensjø og Abildsø som tydelige landemerker. Grunneierne på Østensjø gård og Abildsø gård forvalter store kulturskatter både med hensyn på bygningsmasse og kulturlandskap.

Området har både biologiske verdier og kulturminneverdier av nasjonal interesse, og er i tillegg til å ha en egenverdi, også viktig som kunnskapsbank og opplæringsområde for barn, ungdom og voksne.

Selve Østensjøvannet og Bogerudmyra med kantsoner er vernet som naturreservat med begrunnelse i artsmangfoldet. Området ble vedtatt vernet 2. oktober 1992.

Stadig nedbygging og drenering av vann, myr- og sumpmark, fører til at større mengder vann samles på mindre areal. Dette representerer økt flomfare i byggesonen. Østensjøvannområdet er derfor en viktig økologisk faktor i vannbalansesystemet i Oslo ved at selve innsjøen, våtmark, sumpmark og vassdrag fungerer som vannlagrings- og fordøyningsområder.

Østensjøområdet er unikt i norsk målestokk, og bør forvaltes mht å sikre natur-, kulturhistoriske- og rekreasjonsverdier.

Østensjøområdet Miljøpark skal bevares og videreutvikles som et verdifullt og levende natur-, kultur- og rekreasjonsområde. Her sett fra Oppsalskrenten.

Bakgrunn for planarbeidet

Behovet for en forvaltningsplan ble påpekt av Miljøverndepartementet allerede i 1992 i forbindelse med rapporten «Vern av våtmarker i Oslo og Akershus»: «Østensjøvannet i Oslo er nå vernet som naturreservat. Helheten i dette området både når det gjelder økologiske, kulturelle og landskapsmessige verdier bør imidlertid sikres for ettertiden. Hele det området som ble omfattet av Oslo kommunes skjøtselsplan fra 1979 vil bli nærmere vurdert for å komme fram til løsninger som kan bevare dette unike området for framtiden».

Reguleringsplanen for Østensjøområdet Miljøpark ble vedtatt 11. juni 2002, og har gitt området en samlet plan som arealmessig sikrer de unike verdiene dette området representerer.

Viktigheten av Østensjøområdet påpekes også i Byøkologisk program for Oslo kommune (2002–2014): «Bevaring av eksisterende våtmarker og dammer gis spesiell prioritering i vernearbeidet i perioden. En forsvarlig økologisk forvaltning av Østensjøvannet med omgivelser inngår som en viktig del av dette.»

Forvaltningsplanen er utarbeidet med bakgrunn i dette og presenterer hvilken utvikling som ønskes for Østensjøområdet Miljøpark. Videre beskriver planen de tiltak som må gjennomføres for å bevare og utvikle området i tråd med dette.

Visjon

Østensjøområdet Miljøpark skal bevares og videreutvikles som et verdifullt og levende natur-, kultur- og rekreasjonsområde. Området skal være et foregangseksempel for bevaring av biologisk mangfold, skjøtsel av kulturminner og kulturlandskap og god tilrettelegging for idretts- og friluftslivsaktiviteter.

Mål

Biologisk mangfold

- Bevare og styrke det stedegne mangfoldet av naturmiljøer og bestander av arter.
- Stanse erosjon og reetablere våtmark og kantsoner som har gått tapt.
- Hindre at introduserte arter endrer økosystemene.
- Hindre at trekkelige og hekkende fuglearter forstyrres så mye at de trekker bort fra vannet.

- Redusere gåsebestanden slik at antall gjess ikke fører til fortrengning av andre arter, eller er til sjenanse for friluftsliv og idrett.
- Redusere forurensningen i vannet så mye at plante- og dyrearter som har forsvunnet pga eutrofiering (overgjødning og utslipp) kan komme tilbake.

Kulturminner og kulturlandskap

- Bevare og synliggjøre automatisk fredede kulturminner og nyere tids kulturminner fra forskjellige epoker.
- Reetablere et variert kulturlandskap mer eller mindre påvirket av menneskelig aktivitet.
- Utvikle et hensynsfullt jordbruk med utvidet bruk av beitedyr ved gårdsanleggene.

Friluftsliv

- Tilrettelegge for tradisjonelle aktiviteter som turgåing, opphold i naturen, fugletitting, lek/opp-hold/rasting og læring på en måte som gir gode muligheter for opplevelse av områdets særpreg og mangfold.
- Målsetting om universell utforming skal etterstrebes.
- Legge om turveier i tråd med reguleringsplanen for området og forvaltningsplanens bestemmelser.

Idrett

- Tilrettelegge for tradisjonelle idrettsaktiviteter som er i området i dag, på en måte som gir gode muligheter for utøvelse av idrett.

Undervisning/forskning/forvaltning

- Tilrettelegge for enkel bruk av området i undervisningssammenheng.
- Formidle områdets naturverdier, kulturhistorie og kvaliteter til publikum.
- Gjennomføre en kostnadseffektiv overvåkning av naturens tilstand.

Naturgrunnlaget

Østensjøområdet vurderes som et nasjonalt verdifullt naturlandskap med tilhørende meget rikt, og til dels sjeldent og særpreg, biomangfold. Området representerer et langt på vei intakt, gammelt natur- og kulturlandskap midt i Oslo. Det er et slags

Oslo øst i et nøtteskall med de naturtypene som tidligere fantes der byen nå ligger. Videre har området spesielle kvaliteter knyttet til det grunne, næringsrike vannsystemet med tilliggende, rike våtmarker. Dette systemet er unikt med sitt spesielle fugleliv og meget store artsmangfold bl.a. av vannlevende bunndyr og sjeldne rikstarrump-vegetasjon. Det er også spesielle kvaliteter knyttet til gammel hagemarkskog med rike, gamle hasselkratt og hule, grove asker og eiker. Dessuten finnes det rike alm-lindeaskeskoger som sannsynligvis er intakte, gamle rest-forekomster (relikter) fra varmetida.

Det er fire hovedelementer av naturtyper i Østensjøområdet:

- Vann og våtmark.
- Kulturlandskap med eng, hagemark og åkermark.
- Skog, inkludert barskog og ulike utforminger av edelløvskog.
- Elementer av berg og rasmark

Tidligere fantes betydelig arealer av myr i området, men det er svært lite igjen av denne naturtypen i dag.

Det er registrert 23 verdifulle naturtype-lokaliteter, fordelt på 15 ulike naturtyper i Østensjøområdet. Områdets variasjon av naturtyper, gir grunnlag for det store biologiske mangfoldet, men er som følge av stor menneskelig aktivitet utsatt for betydelig påvirkning. Videre preges området mange steder av at tradisjonelle landbruksaktiviteter har opphørt, jengroing av enger og beitemark, parkifisering, spredning av introduserte arter og erosjon. Vannkvaliteten er ikke tilfredsstillende, og en rekke bestander av vannplanter er utryddet eller kraftig desimert. Vannet er også preget av algooppblomstring, men de siste tre–fire årene ser situasjonen ut til å ha forandret seg noe i positiv retning, med mindre algemengder, bedre sikt i vannet, og bl.a. en viss re-etablering av vannplanter.

Berggrunnen i området er variert, og består av gneiser fra jordas urtid (prekambrium). Landskapets utforming, skuringsstriper, rundsva og flyttblokker forteller om isens nedsmelting i istidas siste fase. Eksempler er store flyttblokker på Tallberget og flere tydelige rundsva på enga ved Langerudbekken. Disse fjellknausene er populære oppholdssteder.

Østensjøområdet Miljøpark er et unikt område og et biologisk skattkammer.

Friluftsliv og idrett

Miljøparken er et svært populært område for friluftsliv og idrettsaktiviteter. Områdets varierte natur- og kulturlandskap skaper opplevelser som gjør det attraktivt for rekreasjon.

Området blir hyppig brukt av både individuelle brukere, idrettslag, skoler og barnehager. Det er foretatt tellinger som viser at bruksomfanget er klart størst i helgene, og at det er stor variasjon i bruksomfanget i de ulike delområdene. Størst konsentrasjon er påvist rundt hovedturveien, rundt broen (Østensjøveien sør)/parkeringsplassen/lekeplassen samt Bogerudmyra sør (Rustadfeltet). Flere tusen mennesker bruker Østensjøområdet på de mest populære utfartsdagene.

Hovedturveien går rundt vannet og rundt Bogerudmyra og har, i tillegg til nærområdene, forbindelser mot Østmarka, sentrum, Lambertseter, Ekeberg og Tveita.

Miljøparken omfatter store områder tilrettelagt for ballspill: Rustadfeltet, Abildsøfeltet og Manglerud idrettspark. Disse benyttes til trening og kamper av bydelens idrettslag samt er arenaer under Norway Cup.

Området er også viktig for vinteraktiviteter. Det blir kjørt opp skiløyper langs vannets vestre side og rundt Abildsø gård. Vinteren 2006 har det i tillegg vært skiløype langs vannet med direkteforbindelse inn mot Rustadsaga og Østmarka. I Rognerudskogen er det en lysløype samt rester etter en gammel hoppbakke. Dette området var tidligere en mye brukt skiarena, men er

i dag lite i bruk. Isen er viktig for skøyteaktiviteter og for isfiske.

Kulturhistorisk utvikling

Østensjøområdet har vært et viktig landbruksområde opp gjennom tidene, og de første spor etter bosetting er fra steinalderen (3000–1500 f.kr). Gårdene Skøyen, Abildsø, Ryen, Østensjø, Oppsal og Bøler er fra eldre jernalder, og er sannsynligvis ryddet rundt 500 e.Kr.

På jordene til Østensjø gård er det funnet steinøkser fra eldre jernalder (6–4000 år f.kr). Både på Tallberget og i Eikelunden er det bevart fem gravhauger fra jernalderen. I tillegg er det registrert gravrøyser ved Bakkehavn og en stor gravhaug på Østensjø gård. Oldtidsveien på østsida av vannet er sannsynligvis ryddet i jernalderen, og var hovedveien mellom Oslo og Enebakk fram til middelalderen. På vestsiden av Østensjøvannet, godt synlig ved gravfeltet på Tallberget, finnes et veifar fra jernalder.

Det antas at de mest sentrale gårdene rundt Østensjøvannet var bebodd under Svartedauden (1349), og at det var aktivt jordbruk her gjennom hele middelalderen. Kulturlandskapet var den gang mye mer mosaikkpreget enn dagens landskap, og oppdelt i mindre teiger til ulik bruk.

På 1800-tallet skjedde det endringer i kulturlandskapet i området ved at jordbruksdrifta ble intensivert og effektivisert. Omlegging av bekker og oppdyrking av større, sammenhengende arealer var noen av endringene. Mer moderne driftsprinsipper førte til omlegging

fra selvforsyningsjordbruk til handelsjordbruk.

På begynnelsen av 1900-tallet skjedde det nye, store endringer i området. Gårdene ble oppstykket og areal ble solgt ut til bygging av hytte- og villaområder.

Haakon Tveter på Østensjø gård etablerte et administrativt vern for Almedalen i 1921. Innmarka strakk seg noen steder helt ned til vannkanten. Økende nærings-tilsig førte til at noen våtmarksplanter og vannplanter fikk bedre voksevilkår, og bredte seg utover. Landskapet var på denne tida preget av relativt intensiv jordbruksdrift kombinert med beitelandskap og slåtteenger.

I perioden 1950–1970 ble drabantbyene rundt vannet etablert. Bebyggelsen krøp stadig nærmere Østensjøvannet. I 1952 utarbeidet Plan- og anleggskontoret en skisse for utvikling av Østensjøområdet med blant annet forslag om badeplasser, ro- og kajakkaktiviteter samt idrettsanlegg på Bogerudmyra. Naturvernere og forskere begynte å engasjere seg i saken, og i 1959 ble «Representantskapet for Østensjøplanen» stiftet. De satte fokus på dyre- og plantelivet i området. I 1976 henvendte Miljøverndepartementet seg til Fylkesmannen i Oslo og Akershus vedrørende Østensjøvannet, og dette førte til at det ble utarbeidet en «Skjøtselsplan for Østensjøvannet».

Østensjøvannets venner ble dannet som en interessegruppe i 1983, på bakgrunn av forslag om omregulering av Abildsø gård til

boligformål. I 1988 blir Østensjøvannets Venner stiftet som forening, og har siden jobbet aktivt for å bevare Østensjøområdet som det unike naturområdet det er. Østensjøvannets naturreservat ble fredet ved kongelig resolusjon i 1992. Abildsø gård ble fredet av Riksantikvaren i 1997.

11. juni 2002 ble reguleringsplan «Østensjøområdet Miljøpark» vedtatt.

Nedbørfelt, vannstand og vannkvalitet

EU's Vanddirektiv, som Norge har vedtatt å slutte seg til, angir et rammeverk for beskyttelse av alle vannforekomster. Målet er at ferskvann, kystvann og grunnvann skal ha god økologisk tilstand innen utgangen av 2015. Det innebærer at vannkvalitet, vannbalanse, vassdragets fysiske utforming ikke skal avvike for mye fra de forhold som ville ha eksistert dersom vannforekomsten ikke hadde vært påvirket av menneskelige aktiviteter.

Østensjøvannets vannkvalitet er sterkt påvirket av de bymessige omgivelsene. Utbyggingen av området har ført til at næringstilførslene til innsjøen har økt betraktelig og har gjort innsjøen til tidvis en av de mest overgjødslede (hypetrofe) innsjøene i Norge, med særlig høye fosfor-verdier.

Tilførsler fra landbruket har trolig vært markert i lang tid, og har sammen med spredt villa-bebyggelse, ført til næringsbelastninger med bl.a. oksygenmangel og fiskedød allerede fra begynnelsen av forrige århundre. Men det var først

fra 50-tallet, med de store drabantbyutbyggingene, at forurensningen skjøt fart, spesielt med innføringen av vannklosettene.

Fra østsiden av Østensjøvannet mot Tallberget.

Fram til ca 1950 rant kloakken, via septiktanker, direkte til Østensjøvannet, men da de store utbyggingene av drabantbyene startet ble kloakken ført ut av nedbørfeltet og til renseanlegg ved fjorden. Etter hvert viste det seg at materialene og metodene ved legging av ledningsnett ikke hadde vært gode nok slik at spillvann lekket ut av ledningene og ut i bekkene som fører til Østensjøvannet.

Fra 1970-årene har det vært brukt betydelige ressurser på å begrense forurensningene. Ledninger er tettet, kummer er rehabilitert og feilkoblinger er fjernet. Disse tiltakene har hatt stor effekt på tilførslene av næringsstoffer til Østensjøvannet, som er redusert med størrelsesorden 75 %. Det viser seg at disse reduksjonene i tilførsler også har hatt en effekt på vannkvaliteten i selve innsjøen: Østensjøvannet inneholder vesentlig mindre næringssalter i dag enn for 20 år siden. Likevel er reduksjonen av næringssalter i Østensjøvannet vesentlig mindre enn en kunne forvente ut fra reduksjonene i tilførslene. Vannkvaliteten i Østensjøvannet var f. eks. i 2003 «meget dårlig» for fosfor og «mindre god» for nitrogen (klassifisert etter SFTs vannkvalitetssystem). Årsaken til de høye næringskonsentrasjonene synes nå hovedsakelig å være næringslagrene i bunnsedimentet i innsjøen som lekker ut om sommeren.

Utfordringer framover

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har satt som mål for vannkvaliteten i Østensjøvannet å komme ned i klassen

«dårlig» vannkvalitet i henhold til SFTs vannkvalitetssystem, dvs. 0,02–0,05 mg totalfosfor per liter.

Tilførslene av næringsstoffer til innsjøen må begrenses ytterligere for å oppnå dette, både ved å gjøre tiltak i ledningsnett og i bekkene, som rensedammer og lignende. Samtidig må akkumulert fosfor fjernes fra innsjø-sedimentene. Det siste vil skje gradvis gjennom naturlige prosesser, men kan ta lang tid. For å få kontroll med vannkvaliteten i området, bør det utarbeides en helhetlig overvannsplan for hele Østensjøvannets nedbørfelt.

Åpenhet/lukketet i landskapet

Østensjøområdet har gjennom aktivt jordbruk, skogbruk og husdyrhold, historisk sett hatt en åpen karakter. Den største trusselen i dag i forhold til biologisk mangfold og opplevelse, er gjengroing. Det som i dag fremstår som åpent er innmarksareal og idrettsanleggene. Kantsonene mot Østensjøvannet/Bogerudmyra og tidligere beiteområder/hagemark er i ferd med å gro igjen.

Åpenhet i landskap og visuell kontakt mellom de ulike delområdene og landemerkene er viktig for opplevelsen i landskapet.

Veier og stier

Hovedturveien rundt Østensjøvannet/Bogerudmyra gir en variert og spennende opplevelse, og er den mest brukte i området. Noen partier av turveien er dårlig drenert, og følgelig lite framkommelig i enkelte perioder. Dette gjelder særlig området nord for lekeplassen. Området

rundt parkeringsplassen og inn mot Bogerudmyra er i dårlig forfatning og preges av dårlig drenering, utflytende areal og vanskelig orienterbarhet.

Adkomster

Hovedadkomstene inn i området er ved Østensjø skole, Østensjø gård, lekeplassen, Rustadfeltet, Smedbergbekken, Manglerudfeltet og trafostasjonen ved Abildsø.

Dagens forvaltning/drift av området

Forvaltningsansvar

Naturreservat: Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Miljøvernavdelingen. Friområder (turvei og park): Oslo kommune, Friluftsetaten. Idrettsanlegg (friområde-idrett): Oslo kommune, Kultur- og idrettsetaten. Landbruksområder: Private eiere og Oslo kommune. Kulturminner: Oslo kommune, Byantikvaren. Skoleområder: Oslo kommune, Utdanningsetaten.

Hovedturveien rundt Østensjøvannet gir en variert og spennende opplevelse.

Drift

Friluftsetaten har ansvar for den praktiske skjøtsel og drift av kommunale områder regulert til friområde turvei og friområde park. I tillegg har etaten det overordnede ansvar for friluftsliv og biologisk mangfold i hele kommunen (dvs. ikke bare kommunalt eide arealer). Kultur- og idrettsetaten har ansvar for drift av områder regulert til friområde idrett.

Fylkesmannen har forvaltningsansvaret for naturreservatet, men ofte utføres skjøtselstiltak her som samarbeidsprosjekter mellom Fylkesmannen, Friluftsetaten og Østensjøvannets Venner.

Østensjøvannets Venner har gjennom frivillig innsats gjennomført en rekke

skjøtselstiltak i området, etter avtale med grunneiere og forvaltningsorganene. Østensjøvannets Venner bidrar til systematiske naturregistreringer og overvåkning av fugl i området. Vann- og avløpsetaten gjennomfører systematisk overvåking av vannkvaliteten. Det tas prøver i innsjøen to ganger pr år. I tilførselsbekker og utløp tas det prøver hver 14. dag. Risten i utløpet renses jevnlig. Friluftsetaten har ansvar for drifting av heverten som regulerer vannstanden i innsjøen.

HOVEDUTFORDRINGER

Forurensing av Østensjøvannet

For stor tilførsel av næringssalter og spesielt fosfor fører til algeoppblomstring, oksygensvinn og dårlige lysforhold. Lekkasjer på avløpsnett er en av forurensingskildene, avrenning av næringssalter fra jordbruket en annen.

Gjengroing av våtmark og kulturlandskap.

Framveksten av gråseljekratt og vierkratt i våtmarkssonene er en trussel mot de sjeldne rikstarrumpene i området. Gråseljekrattet armerer grunnen og gjør at området raskt utvikler seg til fastmarksskog med bjørk, og følgelig fører til reduksjon av våtmarksareal. Gjengroing av gammel beitemark og gamle slåtteenger skjer naturlig som følge av at områdene

blir tatt ut av drift. Oppslag av kratt av ulike typer løvskog samt spredning av gran, utgjør i dag en stor trussel for bevaring av den gamle kulturmarka og dens arts mangfold.

Erosjon av øyer og bredder

Det er store erosjonsproblemer på øyer og bredder langs vannet som følge av varierende vannstand samt at gangveisystemet er lagt for langt ut mot kanten på enkelte steder. I tillegg fører beiting og tråkk av store mengder gjess til erosjon og overgjødsling.

Spredning av introduserte arter

Konkurransesterke hageplanter fra tilgrensede boligområder og veikanter sprer seg inn i området. Disse er i ferd

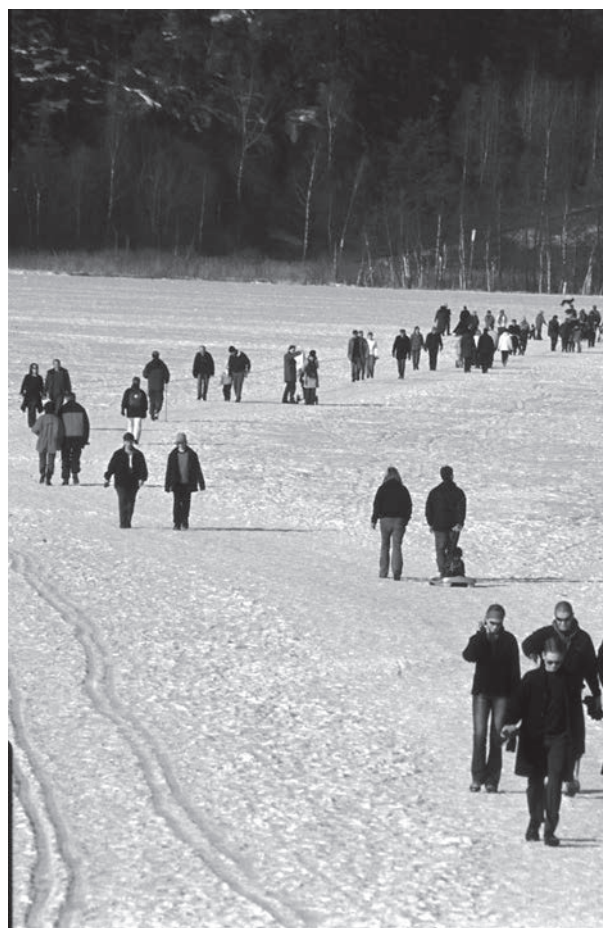
med å endre vegetasjonssammensetningen enkelte steder og kan utkonkurrere en del av de naturlig forekommende artene i området.

Forstyrrelse av fuglelivet

Stor ferdsel og mye bruk av området kombinert med at gangveisystemet rundt vannet går nær vannkanten, gjør at en del fuglearter blir forstyrret. Det er ønskelig med større, sammenhengende areal for fuglene, som kan ligge uforstyrret for menneskelig aktivitet.

Friluftsliv

Det er en utfordring å opprettholde og videreutvikle variasjon i området for å

Om vinteren, dersom forholdene tilsier det, legges veie

bevare og forsterke dets attraktivitet mht opplevelser. Standarden og tilgjengeligheten på oppholdsarealene bør forbedres. Det samme gjelder benkeplasser og lekeplass samt noen turveier. Dette for å gjøre området mer attraktivt både opplevelsesmessig og funksjonsmessig for alle brukergrupper.

ILLUSTRASJONSPLAN

Illustrasjonsplanen gir et bilde av hvordan miljøparken ønskes utviklet arealmessig

og romlig. Planen viser variasjonen mellom åpne flater (fulldyra mark, slåtteenger, strandbeite og idrettsanlegg), halvåpne arealer (parksog, beitemark, private parkanlegg, våtmark i naturtilstand og strandeng) og skog. Videre viser planen forslag til nye tiltak som ønskes gjennomført. Dette blir nærmere beskrevet i de følgende avsnitt.

Naturmiljø/sårbare områder hvor biologisk mangfold skal prioriteres

Naturreservatet som omfatter Østensjøvanet og Bogerudmyra med kantsoner, samt Almedalen og Kirkeskogen, er områder som i dag har vernestatus eller klausul i forhold til bevaring av artsmangfoldet. I

veien over isen.

tillegg finnes områder som ikke har offisiell vernestatus, men som har spesielt stort eller sjeldent artsmangfold. Dette gjelder Eikelunden, Oppsalskrenten og beiteområdene nord for Abildsø gård. Disse områdene bør forvaltes med hovedfokus på biologisk mangfold. En helhetlig buffer mot naturreservatet bør etterstrebes. Samtidig bør det tilrettelegges slik at kantsonen blir synlig gjennom «lette» berøringspunkt i form av skjulesteder og evt. fugletårn.

Turveinett - hierarki

Formål:

- Hovedturveinettet skal avlaste de mest sårbare arealene. Ferdselen kanaliseres og turveien forelås flyttet noe lenger unna vannet enkelte steder.
- Skape flere rundturer i utkanten av miljøparken for å gi publikum større opplevelsesmuligheter. Samtidig skal rundturene avlaste de mest sårbare områdene.
- Sammenhengende og logisk turvei/stinett som knyttes til det øvrige turveinettet.
- En tydelig differensiering av turveier og stier i klassene hovedturveier, sekundærturveier og stier.
- Hovedturveien skal være lett fremkommelig med godt dekke, god bredde og universell utforming.
- Rundturene i utkanten består for det meste av skogstier og tråkk, og er lagt høgt i terrenget slik at man har fin utsikt over vannet og området. Utsiktspunkt markeres og tilrettelegges slik at sikten forbedres.

Siktlinjer

Formål:

- Visuell tydeliggjøring av elementene i miljøparken samt skape visuell kontakt på tvers av områdene.
- Øke opplevelseskvaliteten for turgåere og besøkende ved å skape utsiktspunkt og oversikt.
- Integrering av kulturminnene/kulturhistorien i miljøparken: synliggjøring og tilrettelegging.

Det bør sikres visuell kontakt mellom Østensjø gård, Abildsø gård og Bakkehavn. I tillegg bør det skapes siktlinjer ut fra naturlige utsiktspunkt og siktlinjer fra turveien og utover vannet samt fra turveien til gårdene.

Møteplasser

Formål:

- Skape «steder»/tyngdepunkt som del av den helhetlige turopplevel-

sen. Dette er områder som tåler høyere grad av bruk og slitasje.

- Avlaste de mest sårbare områdene.
- Skape sekvenser av steder/opplevelser langs turveinettet.

Det er definert tre hovedmøteplasser i miljøparken: adkomst nord, adkomst sør samt Smedbergbekken. I tillegg vil Østensjø gård ha et potensiale dersom hovedturveien en gang legges gjennom gården. Grunneieren har ytret ønske om å tilrettelegge med informasjon og oppholdsmuligheter.

Møteplassene tilrettelegges med informasjonsskilt med generell informasjon om miljøparken. Det etableres benker, avfallsbøtter og små lekeplasser. Det bør etterstrebes å skape siktlinjer fra møteplassene innover i miljøparken, slik at man får oversikt og inviteres videre inn i området.

Det foreslås å legge en sti inn til Bølerfossen.

Rapporten har en lang prioritert liste over forslag, men vi skal her bar ta med enkelte sentrale punkter.

Oppgradering av turveier og stier

1. Omlegging hovedturvei vest – forbi Abildsø idrettsfelt

Ut fra ønske om å utvide våtmarkssonen, er det regulert forslag til omlegging av turveien forbi Abildsøfeltet. Dagens turvei blir ofte sølete samt skaper erosjon langs Østensjøvanet.

Turveien forbi Abildsøfeltet fjernes og erstattes av en turvei som legges noe lenger vest, på innsiden av poppelrekken. Ny turveistrasé bør få en linjeføring som naturlig kobles mot dagens turvei, slik

Rundsvaene i sør benyttes ofte som rasteplass.

at traséen ikke føles som noen omvei. Endelig turveistrasé samkjøres med helhetsplan for Abildsøfeltet som utarbeides av Kultur- og idrettsetaten.

Eksisterende trerekke med poppel fjernes etter at ny vegetasjon er etablert. Bjørke-trær bevares. Det etableres kantsoner av stedegen vegetasjon (gråor, svartor, bjørk, selje) som mykner overgangen til miljøparken for øvrig. Det etableres stedegen våtmarksvegetasjon.

2. Omlegging turvei Bogerudmyra øst
Forutsetning for å utvide naturreservatgrensen i dette området, har vært at dagens turveistrasé blir lagt om. Dette er for å skape et sammenhengende våtmarksdrag fra Klopptjern og inn til naturlig avgrensing ved skrent.

Dagens turvei fjernes og erstattes av den nye traséen. Ny trasé skal ha samme standard som dagens turvei: god brøytebredde og stigning i henhold til krav om universell utforming. Belysningen flyttes til turveien vest for Bogerudmyra.

Før endelig avgjørelse om ny trasé taes, må det gjennomføres arkeologiske registreringer. Hvis det blir avdekket at nytt traséforslag kommer i konflikt med old-

tidsveien, skal turveialternativet vurderes på nytt i forhold til de krav Byantikvaren evt. setter til opparbeidelsen.

3. Omlegging turvei ved dagens lekeplass

I området hvor lekeplassen ligger i dag, er det ønskelig å utvide våtmarksområdet og skape en mer uforstyrret sone for fugl. Turveien legges lenger øst og følger skråningen opp mot Østensjø gård, før den møter dagens turveistrasé. Det etableres ny bru over Bølerbekken. Dette legger til rette for å skape et naturlig deltaområde for utløpet av bekken ut i Østensjøvannet.

4. Nye tråkk og naturstier

Det foreslås å etablere et tråkk/sti rundt haugen på Bakkehavn, spesielt med tanke på barn. Det er også forslag om å etablere tråkk/sti rett fra Østensjøveien i nord mot Bakken og Oppsal terrasse, samt et tråkk inn til Bølerfossen. I tillegg foreslås det å etablere en natursti på Tallbergåsen. Her skal det benyttes eksisterende tråkk og stier, som tilrettelegges med informasjonsskilt om kulturminner, naturtyper, plantearter og lignende, og slik ha en pedagogisk rolle.

Etablering av tråkk og stier skal utføres med små tiltak som rydding av skog og kratt samt merking av traséene. På fuktige områder skal det legges ut klopper eller lignende.

Adkomst nord

Målsetting:

Det opparbeides et tiltalende areal som skal ønske brukere velkommen, orientere om mulighetene i miljøparken, i tillegg til at det skal være et utgangspunkt for ferdsel videre inn i området. Sikt mot syd tilstrebes, slik at det tidlig kan oppnås kontakt mot resten av miljøparken. Samtidig skal vadedammen skjermes mot forstyrrelser.

Tiltak

- Detaljutformes gjennom eget prosjekt der målet er å utforme en attraktiv innfallsport.
- Parkmessig opparbeidelse av adkomsten fra Østensjøveien m/benker, etc.
- Tynning av skog, åpne opp området, for å skape sikt mot syd.
- Det føres mer vann ut i Østensjøbekken som legges i meanderende løp gjennom fuktenga.

Adkomst sør

Målsetting:

Det er ønskelig å skape en attraktiv adkomst samt etablere en hovedmøteplass i miljøparken som er tilrettelagt for opphold og rekreasjon. Østensjøveien som barriere bør brytes ned, og det bør skapes gode forbindelser mellom områdene nord og sør for Østensjøveien. Området skal ha et leketilbud, være et treffpunkt og utgangspunkt for ferdsel videre. Sikt utover vannet tilstrebes slik at det tidlig kan oppnås kontakt mot resten av miljøparken.

I området hvor dagens lekeplass ligger, er det ønskelig å utvide våtmarksområdet og skape en mer uforstyrret sone for fugl. Lekeplassen flyttes til området ved rundsvaene, sør for Østensjøveien.

Det er et ønske om å øke våtmarksområdet knyttet til Bølerbekken, slik at man får et større, sammenhengende fordryningsbasseng for å bremse vannføringen i Bølerbekken i flomperioder.

Dagens kryssing av Østensjøveien av gående og biler fra P-plassen er trafikkfarlig. Det foreslås derfor å separere kjørende og gående. Utkjøringen fra P-plassen flyttes lenger nord, og det etableres opphøyd gangfelt over Østensjøveien. Det bør arbeides for å få satt ned hastigheten i Østensjøveien til 50 km/t.

Omlagging av hovedturvei i vest – forbi Abildsø idrettsfelt. Høstflommen setter ofte veien under vann.

Tiltak

Det settes i gang eget prosjekt med detaljprosjektering av hovedadkomst sør. Følgende tiltak bør inngå i prosjektet:

- Omlegging av turvei ved eksisterende lekeplass.
- Kryssing av Bølerbekken med ny bru lenger øst. Naturlig deltaområder for utløpet etableres.
- Fordryningsbasseng/overløp for Bølerbekken utredes som eget prosjekt med formål å hindre oversvømmelser i området i flomperioder.
- Lekeplassen flyttes til området sør for Østensjøveien. Det skal etableres en lekeplass med hovedfokus på naturelement og naturmaterialer.
- Reetablere våtmark på området hvor dagens lekeplass ligger.
- Etablere pæla turvei fra P-plassen mot Bogerudmyra.
- Opphøyd gangfelt over Østensjøveien.
- Markert inngangsportale med møblering og informasjonstavler.
- Generell opprusting av turveier og kanter.
- Etablering av fugletårn og/eller skjulested ved Bølerbekken.

Naturinformasjonssenter

Det foreligger en langsiktig visjon om å skape et senter for kunnskapsformidling og informasjon for Østensjøområdet Miljøpark. Dette skal være et besøks-

senter med informasjon om området samt utstilling som viser områdets biologiske og kulturhistoriske mangfold. Kafévirksomhet kan også knyttes til dette. Det er ikke tatt stilling til hvor informasjonssenteret skal plasseres. Til nå er det diskutert to aktuelle plasseringer; Østensjø gård eller under Østensjøveien.

Anlegg knyttet til rekreasjon og naturopplevelse: fugletårn, skjulested, brygger, bruer, pæla gangvei

Det anlegges fugletårn ved utløpet av Bølerbekken og utløpet av Smedbergbekken. Det kan bli aktuelt med et skjulested i tilknytning til disse, samt eventuelt i tilknytning til brygga, som er foreslått anlagt i nordøstre del av vannet.

Kunnskapsformidling; skilting/informasjon og naturveiledning

Det skal settes opp hovedinformasjonsskilt ved de tre utvalgte hovedadkomstene/møteplassene. Informasjonsskiltene skal inneholde oversiktskart, informere om opplevelsesmulighetene i parken, samt opplyse om ordensregler for området. Skiltene skal være taktile (blindeskrift).

Ved de øvrige innfallsportene settes opp enkeltinformasjonsskilt med oversiktskart og ordensregler.

I tillegg til informasjonsskilt, skal det settes opp temaskilt. Forslag til tema: fugleliv, dyreliv, kulturminner, biologisk mangfold generelt, vannkvalitet, kulturminner, historikk. Egne skilt og grensemerker markerer naturreservatet.

Idrettsanlegg

Det er foreslått anlagt kunstgressbane på Abildsøfeltet. Kultur- og idrettsetaten i samarbeid med Abildsø idrettslag utarbeider helhetsplan for området.

Lysløypa i Rognerudskogen skal rehabiliteres slik at den kan benyttes til skigåing om vinteren. Dette innebærer utskifting eller reparasjon av lysarmatur og lyskilder, samt oppretting av stolper. Dekket i traseen bør vurderes og evt. bakes opp på nytt.

Nordre Østensjø gård har fin sikt ut mot vannet.

Våtmarksområder/reuseparker

Det er behov for å utarbeide en helhetlig overvannsplan for hele nedbørsfeltet. Planen bør omfatte tiltak for rensing av tilførselsbekker, mulighet for fordøyning av overvann samt senking av vannhastigheten i tilførselsbekkene.

Østensjøbekken/Vadedammen

Formål:

- Rense vannet som går ut i Østensjøvannet.
- Skape større, sammenhengende våtmarksområder.
- Få mer vann inn i Østensjøbekken, samt etablere fordøyningsområde som hindrer oversvømmelser i flomperioder.
- Åpne bekker lagt i rør og få mer vann inn i Østensjøvannet (Godliabekken) med hensikt å oppnå bedre vannkvalitet.

Tiltak

Det forslås å legge Østensjøbekken i meanderende løp. Det er ønskelig å slippe mer vann ut i bekken, men dette er vanskelig på grunn av utløpets høyde. Bekken legges i meanderende løp gjennom fuktenga i nord med bakgrunn i å øke det biologiske mangfoldet samt skape en

større opplevelse. Godliabekken (bekk fra Låveveien) føres ut i Østensjøvannet.

Bølerbekken

Formål:

- Fordøye og rense vannet som kommer inn via Bølerbekken.
- Skape sammenhengende våtmarksområde og gode biotoper for planter og dyr.
- Skape større opplevelser for turgåere.

Forslag

- Utrede muligheten for å etablere fordøynings- og rensedammer øst for Østensjøveien. Området vest for Østensjøveien er sannsynligvis for lite til å tilfredsstille volumkravene til fordøynings- og rensedamper.
- Etablere overløp for bekk i meanderende løp med dammer innenfor miljøparken. Dette er hovedsakelig ut fra estetiske og biologiske hensyn.
- Skape helhetlig våtmarksområde med bakgrunn i ønske om å etablere et mer uforstyrret raste- og hekkeområde for fugl.
- Beiteområdet kan strekke seg helt inn mot hovedadkomsten. Med

beitedyr oppnår vi å ta vare på både biologiske, kulturhistoriske og opplevelsesmessige kvaliteter.

- Overløpet bør få færrest mulig krysninger under oldtidsveien.
- Turvei langs vannet legges om. Det kan etableres deltaområde for Bølerbekken. Dette kan igjen bidra til utvidelse av våtmarks-sonen ut i Østensjøvannet

Smedbergbekken

Formål

- Fordøye og rense vannet som kommer inn i Østensjøvannet via Smedbergbekken.
- Skape sammenhengende våtmarksområder.
- Renseparken skal i tillegg til å ha en fysisk/biologisk funksjon, også være et attraktivt og spennende opplevelseselement.

Tiltak

Vann- og avløpsetaten har utarbeidet forprosjekt for etablering av rensesepark i Smedbergbekken. Denne ble utarbeidet i forkant av forvaltningsplanarbeidet, og bør bearbejdes noe for å få en god koordinering mot målsetningene og de foreslåtte tiltakene foreslått i dette dokumentet.

Innmarka bør opprettholdes, og renseparken bør i hovedsak legges inn på området regulert til friområde. Arealbehovet må derfor avklares mot helhetsplan for Abildsøfeltet. Buffer mot dyrka mark bør etableres i form av våtmarksvegetasjon.

Smedbergbekken legges i meanderende løp ut fra estetiske, opplevelsesmessige og biologiske hensyn.

Det settes i gang videre utredning og prosjektering av rensepark. Ansvarlig: Vann- og avløpsetaten i samarbeid med Friluftsetaten.

Synliggjøring av kulturminner

Formål: Det er ønskelig å synliggjøre kulturminnene i området, slik at kulturhistorien formidles ut til brukerne av området.

Tiltak:

- Gravhaugene ble bevisst plassert på høydene, og man hadde opprinnelig god utsikt og oversikt over områdene rundt fra disse plassene. Det er ønskelig å få fram noe av det samme uttrykket, og det bør settes i gang tynning av trær og busker, samt fjerning av oppslag og kratt rundt gravhaugene. Bruk av beitedyr kan vurderes.
- Andre kulturminner som Brenneri-ruinen og gamle tufter (eksempelvis Bakken på Oppsalskrenten) bør synliggjøres gjennom tynning av skog og busker, samt fjerning av oppslag.
- Jobbe bevisst med å slippe lys/sol inn mot kulturminnene, slik at man

skaper spesielle atmosfærer og stemninger.

- Synliggjøre det helhetlige kulturlandskapet med Abildsø gård, Østensjø gård og Bakkehavn som en treenighet. Dette kan gjøres gjennom konkrete skjøtselstiltak i form av tynning av skog og vegetasjon foran gårdsbygningene, slik at man sikrer god visuell kontakt mellom gårdene.
- Et fortsatt aktivt jordbruk med dyrka mark, slåtteenger og beitemark i drift er den beste forutsetning for å bevare helheten i landskapet.
- Kulturminnene bør få egne temaskilt i tillegg til at hovedinformasjonsskiltene bør opplyse om kulturhistorien.

Øyer og bredder

Bakgrunn: Kanalene og øyene ble gravd ut etter mal fra Utterslev Mose på 1960-tallet. Øyene er gode hekkplasser og hvileplasser for fugl, og lite tilgjengelig for rovdyr eller katter /hunder. I tillegg representerer de en opplevelse for turgæerne. Øyene er i dag truet av raske variasjoner i vannstand i Østensjøvannet og erosjonsproblemer som følge av dette, samt beiting av gjess. Særlig øyene på østsiden er i ferd med å forsvinne.

Målsetning: Bevare øyene.

Tiltak:

- Fjerning av store trær og tynning av vegetasjon.
- Erosjonssikring ved hjelp av kokosmatter.
- Etablering av pælede tømmerstokkrammer, gjerne i kombinasjon deponering av kvist, takrør (for å styrke breddene på utsatte øyer) og andre løsninger for erosjonssikring rundt ustabile øyer vurderes.

Omlegging av høyspentledning

Det går høyspentledninger i luftstrekk fra trafostasjonen på Manglerud og mot Bakkehavn. Både luftstrekket og trafostasjonen er svært dominerende visuelt sett i området, og det er ønskelig å få lagt kablene ned i bakken, samt etablere vegetasjonsskjerm rundt trafostasjonen.

Tillegg og referanser

Rapporten har god litteraturliste, oversikt over aktuelle lover og forskrifter, arealplan med de enkelte feltene og skisser/tegninger som visualiserer ideer og tiltak. Rapporten foreligger i sin helhet på hjemmesiden til Friluftsetaten som pdf-dokument.

Gjengroing av våtmark og kulturlandskap, her ved Vadedammen i nord.

Flytende øyer i Titicacasjøen - likhetspunkter med øyene i Østensjøvannet?

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Uros-folket

Vi er på vei ut Punobukta i Peru på vestsiden av Titicacasjøen. Båten pløyer seg gjennom vannet med høyt siv tett inntil ripa. Tidvis kan vi skimte bunnen som en brungrå skygge. Noen ender flakser opp, andre ser ikke ut til å ta notis av båten. Sivbeltet er tettere lenger ute. Plutselig kommer det til syne folk som beveger seg i sivet og båten legger seg rolig inntil en slags sivbrygge. Vi er hos Uros-folket som har holdt til her siden 1400-tallet og bygget sitt samfunn på en rekke små flytende øyer. På sivøya står det flere hytter som huser folket som bor her.

Vi blir raskt ført frem til en liten brønn eller et hull i sivgulvet. En innfødt tar en snor med en stein i den ene enden og

Øyas tykkelse måles til to meter.

Om Titicacasjøen

Titicacasjøen er den største innsjøen i Sør-Amerika og verdens høyest beliggende innsjø som trafikkeres av store båter. Sjøen ligger 3.810 m over havet i Andesfjellene på 14 grader sørlig bredde. Den danner grensen mellom Peru i vest og Bolivia i øst. Sjøen ligger i det store området mellom de østlige og vestlige fjellkjedene i Andes som omfatter høysletta – Altiplano – i den nordre del av Andes. Sjøen er, ifølge legenden, stedet der Inkariket oppstod.

Sjøens overflate er på 8.300 km². Et trangt sund, Tiquina, deler sjøen i to. Gjennomsnittsdybden er omkring 100 m, største dybde 284 m. Lengden er 170 km. Vanntemperaturen varierer mellom ni og tolv C°, avhengig av årstiden. Temperaturen kan krype godt under frysepunktet i områdene rundt. Årlig variasjon i vannstanden er vanligvis en m, men fra 1914 til 1992 har man i toppårene kunnet notere en variasjon på over seks m. Sjøen har flere tilløp, men bare ett avløp.

Våtmarken på de grunne områder består av sumpvegetasjon og store felt er dekket av vannplanter i viker og bukter, men ellers er den store ferskvannssjøen åpen med unntak av noen få øyer. Sjøen har flere fiskearter og området er viktig for strand- og vannfugler på trekk inklusiv tre arter flamingoer.

Organisk og bakteriologisk forurensning fra menneskelig aktivitet, spesielt fra bystrøk og gruver er betydelig. Dårlig avfallshåndtering og mangel på kloakksystemer er et stort problem.

Deler av Titicacasjøen er vernet som Ramsar-område etter 1998. En miljøorganisasjon arbeider for vern av biologisk mangfold og bærekraftig utvikling i samarbeid med stat og kommuner.

Innsamling av totoro fra sivbåt.

slipper ned i hullet. Steinen når bunnen og vi blir forklart at dybden er 18 meter. Vi får vite at det bare er sand på bunnen. Deretter måles tykkelsen på sivøya til to meter. Først et lag med infiltrerte røtter og deretter er det lag på lag med siv lagt på tvers for hvert lag. Vi må tro at målingene ble gjort for at vi skulle føle oss sikre her ute i sivhavet der øyfolket har holdt til på samme måte i 500 år. På dette fundamentet bygger de sine hus og har sitt daglige tilhold. I alt er det over 40 øyer som er bygget etter dette prinsippet som samfunn for over 700 mennesker. Sivbåter er kommunikasjonsformen mellom øyene.

Totora

Byggeteknikken er enkel, men sikker. Når en øy skal bygges tørker de først sivets rotsystem og lar dette være selve grunnmuren. Siv henter de fra båt ved å skjære det ned og dra opp sivet med røttene. Sivet, som kalles totora (*Schoenoplectus totora*), er både høyere og tykkere enn det takrøret vi kjenner fra Østensjøvannet. Den gulhvite kjernen i totora-sivet egner seg også som mat for dyr og mennesker. Ellers livnærer Uros-folket seg av fisk og fugleegg. Folket lever i ekstrem fattigdom og plages av mange sykdommer ikke minst pga feilernæring. Men turisme betyr mye for å opprettholde livsgrunnlaget.

Øyenes ytterkanter er forsterket med sivpølser surret sammen med tau. For å bedre oppdriften, er det lagt plastrør inni, men disse kunne ikke sees. Hva man gjorde før plastrørets tid vites ikke. Sivpølsene er også et vern mot erosjon som til tider kunne være forholdsvis sterk. Dersom man ønsket å dele en øy brukte Uros-folket en lang grovtakket sag som lignet den man i isskjæringens tid brukte for å sage isblokker.

For at øyene ikke skulle drive av sted for vær og vind ble de forankret med påler i bunnen. Ved behov suppleres det med nytt

siv. Levetiden for en øy ble oppgitt til 10–15 år. Når en øy kondemneres slepes den til land og overleveres til en bonde som utnytter den til gjødsel eller jordforbedring. Som betaling for ytelsen fikk øyboerne landbruksvarer i bytte.

Thor Heyerdahl

Thor Heyerdahl bygget sine båter av totora og det var her

han lærte seg teknikken av båtbyggeren Paulino Esteban. Han bor på fastlandet lenger sør i Titicaca-området, i Bolivia. Vi besøkte senere på dagen hans sivbåtverksted og fikk en prat med den nå 73-årige båtvetenaren. I hans verksted var det mye som minnet om Norge, bilder og modeller av de båtene han hadde vært med å bygge. Ra II så ut til å være en populær modell. Også blant Uros-folket fikk vi det inntrykk at Thor var et kjent navn og at han her hadde hatt mange venner.

Hva kan vi lære av Uros-folkets øybygging?

Vi har i Østensjøvannet vurdert å bygge flytende øyer, men ikke funnet det mulig å realisere et slikt prosjekt bl.a. pga isproblemer og forankring. På den annen side har vi anvendt et byggeprinsipp for en av øyene som ikke er ulik Uros-folkets, bortsett at vi har brukt kvist som fundament med takrør på toppen. Levetiden på denne type øy er ikke avklart. På

Øyene ble bygget på tørkede røtter fra totoro-sivet og deretter ble det lagt lag på lag med siv, slik det er illustrert på denne modellen.

Titicacasjøen har man 500 års erfaring, i Østensjøvannet tre–fire år.

Når det gjelder selve byggematerialet er totoro-sivet langt kraftigere enn det takrøret vi har i vårt lokale farvann. Oppdrift er viktig, spesielt når vannivået endrer seg. Plastrør dekket med siv var en nyere metode Uros-folket tok i bruk, noe som til nå ikke har vært benyttet hos oss, særlig for å holde rammestokkene i overflatestilling. Øyene på Titicacasjøen skal bære mange mennesker, våre øyer kun fugl.

Før høstflommen i 2000 var det noen naturlig flytende øyer i Østensjøvannet som strandet på vestsiden. Kan det være en idet å sage løs den ytterste delen som trolig ikke har festet seg?

Det kunstige øyrike består av drøyt 40 øyer med hus eller hytter til ulikt bruk. I alt 700 mennesker fra Uros-folket bor på disse øyene.

B-blad

Ettersendes ikke ved varig adresseforandring, men
returneres med opplysninger om riktig adresse.

Returadresse:

ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo

Østensjødagen

Alle foto: Paul Fekjær

Bydelsdagen

2006

